

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

REVITALIZACE KULTURNÍ KRAJINY LIBĚCHOVSKA

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Pavlína Dvořáková

Obor studia: Zahradní a krajinařská architektura

Vedoucí práce: Jan Hendrych, Cert Mgmt, ASLA

© 2018 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " REVITALIZACE KULTURNÍ KRAJINY LIBĚCHOVSKA" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11.04.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především Janu Hendrychovi, Cert Mgmt, ASLA, vedoucímu mé diplomové práce, za čas strávený při konzultačních hodinách a poskytnutí cenných informací při zpracovávání mé diplomové práce. Dále Bc. Michaele Roubalové za vypůjčení její absolventské práce České zahradnické akademii v Mělníku na téma „Hodnocení a návrh péče u stromů na vybrané lokalitě v Liběchovském parku“ a poskytnutí cenných informací a kontaktů ohledně historie parku. Poděkování patří také historikovi PhDr. Vítězslavu Štajnochrovi, Ph.D. a kronikáři města Liběchov Ing. Josefovi Janáčekovi. V poslední řadě všem mým blízkým za podporu a příjemně strávené chvíle během studia.

Revitalizace kulturní krajiny Liběchovska

Souhrn

Diplomová práce se zabývá revitalizací kulturní krajiny Liběchovska se zaměřením na užitkovou část zámecké zahrady Liběchov v okolí oranžerie. Hlavní salón oranžerie s reliéfem od Václava Levého. Práce je rozdělena do tří částí: Literární přehled současného stavu problematiky, zhodnocení podkladových údajů a vlastní projekt.

První část je souhrn problematiky v literatuře a dalších materiálech dostupných k tomuto tématu. Pojednává o historii a vývoji kulturní zemědělské krajiny a užitkových zahrad s příklady referenčních revitalizovaných projektů v Evropě. Další část je věnována legislativě a ochraně historických zahrad a parků.

Část zhodnocení podkladových údajů spočívá ve vypracování analýzy modelového území. Analýzy jsou vypracovány na základě dostupné literatury, ikonografie a mapových podkladů. Součástí analýzy je návaznost území na širší okolí, zhodnocení současného stavu, historický rozbor a rozbor přírodních podmínek. Důležitou částí je vlastní terénní průzkum, fotodokumentace a inventarizace dřevin. Zjištěné skutečnosti jsou zakresleny do mapy a digitalizovány do podoby AutoCad. Inventarizace je zpracována dle metodiky Ing. Jaroslav Kolařík, Ph.D.

Vlastní projekt je zpracován na úrovni studie s rozpracováním některých technických detailů. Výsledkem práce je graficky zpracovaný návrh, jehož součástí je koncepční řešení, situace, vizualizace, technické detaily vybraných prvků a ekonomické zhodnocení.

Závěrem, Liběchovsko představuje unikátní soubor kulturních a přírodních hodnot se silným potenciálem stát se do budoucna plně využitou, turisticky, rekreačně, naučně vyhledávanou oblastí na vysoké estetické úrovni, založené na jejím historickém vývoji. Vybraná oblast k revitalizaci je již několik desítek let nevyužívaná a ponechána bez zásahu lidské činnosti. Vysoký potenciál pro její rekonstrukci představuje především její historický původ a lokalizace, možné napojení na centrum obce a zpřístupnění prostoru před objektem oranžerie.

Klíčová slova: Kulturní krajina, Zámecká zahrada, Užitková zahrada, Oranžerie, Obnova parku, Liběchov, Václav Levý

Revitalization of the Liběchov cultural landscape

Summary

Diploma thesis deals with the revitalization of the cultural landscape of Liběchov region. It is focusing on the utility part of the Liběchov chateau garden surrounding orangery. The main salon of orangery with a relief from Václav Levý. The work is divided into three parts: Literary overview of the current state of the problem, evaluation of the underlying data and a project.

The first part summarises the issues in the literature and other available sources on this topic. It deals with the history and development of cultural agricultural landscapes and utility gardens with examples of revitalized projects in Europe. The next part is devoted to the legislation and protection of historic gardens and parks.

Part of the assessment of the underlying data is to develop an analysis of the model territory. The analyzes are based on available literature, iconography and maps. Analyzes include description of the connection of the territory to the wider area, the assessment of the current state, the historical analysis and the analysis of the natural conditions. An important part of analyzes is a field survey, photo documentation and inventory of trees. The discovered facts are mapped and digitized in AutoCad. The inventory is processed according to the methodology of Ing. Jaroslav Kolarik, Ph.D.

The project itself is processed to the level of the study with the elaboration of some technical details. The result of the thesis is a graphicly designed project, which includes conceptual solution, situation, visualization, technical details of selected elements and economic evaluation.

In conclusion, Liběchov region represents a unique set of cultural and natural values with a strong potential to become a fully utilized, touristy, recreationally, educationally sought area of high aesthetic level, based on its historical development. The selected area for revitalization has been unused for several decades and left without the intervention of human activity. The high potential for its reconstruction is mainly its historical origin and location, possible connection to the center of the village and accessibility of the space in front of the orangery object.

Keywords: Cultural landscape, Castle Garden, Utility Garden, Orangery, Park Restoration, Liběchov, Václav levý

OBSAH:

1	ÚVOD	7
2	CÍL PRÁCE	7
3	LITERÁRNÍ PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY	8
3.1	Historie a vývoj kulturní zemědělské krajiny a užitkových zahrad	8
3.1.1	Neolit	8
3.1.2	Egypt a orient	8
3.1.3	Čína a Japonsko	9
3.1.4	Řecko a Řím	9
3.1.5	Byzanc a islám	10
3.1.6	Středověk, románské a gotické období	10
3.1.7	Renesance a manýrismus	11
3.1.8	Baroko	11
3.1.9	Klasicismus	12
3.1.10	Romantismus	12
3.1.11	Zahrady konce 19. st. a počátku 20. st.	13
3.1.12	Současná sadovnické a krajinářská tvorba	13
3.2	Referenční projekty revitalizovaných historických užitkových zahrad	14
3.2.1	Valtice, bylinková zahrada Tíree Chmelar	14
3.2.2	Fürst-Pückler-Park oranžerie, ananasovna a kuchyňská zahrada	14
3.2.3	Veitshöhheimer Hofgarten, kuchyňská zahrada	15
3.2.4	Chatsworth House, kuchyňská zahrada a skleníky	15
3.2.5	Painswick rococo garden	16
3.2.6	Katrinetorp, kuchyňská zahrada	16
3.3	Legislativa a ochrana historických zahrad a parků	17
3.3.1	Dotační programy	17
4	ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ	18
4.1	Výběr řešené lokality	18
4.1.1	Lokalizace	18
4.2	Širší vztahy	18
4.2.1	Přírodní hodnoty	18
4.2.1.1	Prvky ochrany přírody a krajiny	18
4.2.2	Kulturní hodnoty	19
4.2.2.1	Kulturní památky Liběchova	19
4.2.3	Občanská vybavenost	19
4.2.4	Dopravní infrastruktura	20
4.2.5	Rekreační potenciál	20
4.3	Charakteristika a současný stav	20
4.3.1	Fotodokumentace	21
4.3.2	Vlastnické vztahy	28
4.3.3	Vztah k ÚP	28
4.4	Historie a vývoj obce Liběchov	29
4.4.1	Prehistorie	29
4.4.2	Středověk	29
4.4.3	Renesance	29
4.4.4	Rané baroko	29
4.4.5	Vrcholné baroko	29
4.4.6	Klasicismus	30
4.4.7	Romantismus	30
4.4.8	Rozkvět první republiky	31
4.4.9	Poválečné období	31
4.5	Historie a vývoj zámecké zahrady	33
4.6	Přírodní podmínky	41
4.6.1	Nadmožská výška	41
4.6.2	Klimatické poměry	41
4.6.3	Biogeografie	41
4.6.4	Geomorfologie	42
4.6.5	Geologie a půdní poměry	42
4.6.6	Hydrologické poměry	43
4.6.7	Potenciální přirozená vegetace	43
4.6.8	Staré odrůdy ovocných dřevin	44
4.6.9	Návaznost ÚSES	44
4.7	Dendrologický průzkum	45

4.7.1	Metodika hodnocení.....	45
4.7.2	Inventarizační tabulky.....	46
4.7.3	Zhodnocení.....	47
4.8	SWOT analýza.....	48
5	VLASTNÍ PROJEKT.....	49
5.1	Koncept navrhovaného řešení.....	49
5.2	Studie navrhovaného řešení.....	49
5.3	Funkce zahrady.....	49
5.4	Technické detaily.....	49
5.5	Ekonomické zhodnocení.....	50
6	DISKUZE.....	51
7	ZÁVĚR.....	52
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
9	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	55
10	SEZNAM PŘÍLOH.....	57

1 Úvod

Člověk už od pradávna vyznával kult přírody – posvátné háje, stromy a přírodní útvary, postupně zlepšoval okolí svého obydlí, vysazoval dřeviny a užitkové i okrasné byliny. Zahrady měly vždy i společenskou funkci. V zeleni člověk nachází protiváhu, klid a uspokojení, na lidské smysly působí nejen příjemný pocit ze zdravého a mikroklimaticky zlepšeného prostředí, ale i mnoho dalších činitelů jako zelená barva, světlo, stín, proměnlivost scenérií, šumění listů, vody, zpěv ptactva. Krajinná zeleň je důležitá nejen pro svou dřevní hmotu, ale též jako činitel mikroklimatický, hygienický, vodohospodářský, půdotvorný a protierozní. Umožňuje život zvířím a ptactvu. (Hurych a kol., 2011)

Diplomová práce se zabývá revitalizací kulturní krajiny Liběchovska se zaměřením na užitkovou část zámecké zahrady Liběchov v okolí oranžerie. Na rozdíl od staveb, zahrady a parky podléhají značným proměnám v čase a vyžadují trvalou péči, včetně opakovaných tvůrčích zásahů menšího rozsahu, je tudíž třeba její vegetační složku neustále plánovat. Na charakteru kulturní krajiny Liběchovska se významně podíleli v 18. století Pachtové z Rájova, kteří dali vsi pozoruhodné památky a mimořádnou urbanistickou hodnotu. V první polovině 19. století Veitchové rozšířili své panství do okolních vesnic a vnesli do Liběchova ducha českého romantismu. Zpracováním této diplomové práce přispěje ke zlepšení orientace a dalšímu plánování rozsáhlé a unikátní kulturní Liběchovské krajiny.

Člověk chce symbolizovat své pochopení přírody (i sebe samého), potřebuje symboly reprezentující životní situace, neboť základní touhou člověka je vnímat krajinu jako významuplnou. „Symbolizace znamená, že zažitá situace jsou přeloženy do jiného média. Přírodní charakter je například přeložen do stavby, jejíž vlastnosti nějakým způsobem tento charakter vyjevují.“ (Norberg-Schulz, 1991)

2 Cíl práce

Cílem práce je zpracování analýzy a zhodnocení současného stavu modelového území kulturní krajiny Liběchovska. Jako modelové území byla vybrána užitková část zámecké zahrady Liběchov. Na základě analýz, bude vytvořena ideová studie, návrh na revitalizaci a využití této části zahrady. V literární rešerši bude pojednáno o užitkových zahradách v historii až po současnost s příklady našich a zahraničních realizovaných projektů.

Výsledkem práce bude tedy ideová studie kuchyňské zámecké zahrady Liběchov, okolí bývalé oranžerie. Studie bude zaměřená na celkový koncept řešeného území, v návaznosti na okolí. Řešena bude především vegetační složka parku (kosterní dřeviny, detaily bylinkových záhonů) s podílem technických prvků (cesty, mobiliář, plastiky). Ne však naprosto přesně dle historických pramenů, ale v závislosti na současný a budoucí management zahrady. Nakonec bude studie doplněna o ideové vizualizace vybraných míst.

Metodika:

Práce je rozdělena do tří částí:

- Literární přehled současného stavu problematiky
- Zhodnocení podkladových údajů
- Vlastní projekt

První částí je souhrn problematiky v literatuře a dalších materiálech dostupných k tomuto tématu. Druhá část spočívá ve vypracování analýzy modelového území. Analýzy budou vypracovány na základě dostupné literatury, ikonografie a mapových podkladů. Důležitou součástí analýz je vlastní terénní průzkum. Zjištěné skutečnosti budou zakresleny do mapy a digitalizovány do podoby AutoCad. Inventarizace dřevin bude zpracována dle metodiky Ing. Jaroslav Kolařík, Ph.D.. Třetí část, vlastní projekt, bude zpracován na úroveň studie s rozpracováním některých technických detailů. Výsledkem práce bude graficky zpracovaný návrh, jehož součástí je koncepční řešení, situace, vizualizace, technické detaily vybraných prvků a ekonomické zhodnocení.

3 Literární přehled současného stavu problematiky

3.1 Historie a vývoj kulturní zemědělské krajiny a užitkových zahrad

Historické zahrady jsou památkami zahradního umění, které jsou spjaty s určitým slohovým názorem doby, v níž vznikly. Perský název **pardes** pro park či oboru poprvé použil spisovatel Xenofón jako **paradeisos** a **rajskou zahradu Eden**, kterou založil Hospodin Bůh a postavil do ní člověka, aby ji obdělával a chránil, známe z bible jako ráj hned z první knihy Mojžíšovy Starého zákona. Ve středověku věřili, že ten, kdo sází stromy, prodlužuje si život a sledovali tajemství klíčení, růst i uvadání a zánik, ale také pozorovali vytvoření plodů, semen a pokračování života v novém zrození a růstu. (Pacáková–Hošťáková a kol., 2004)

3.1.1 Neolit

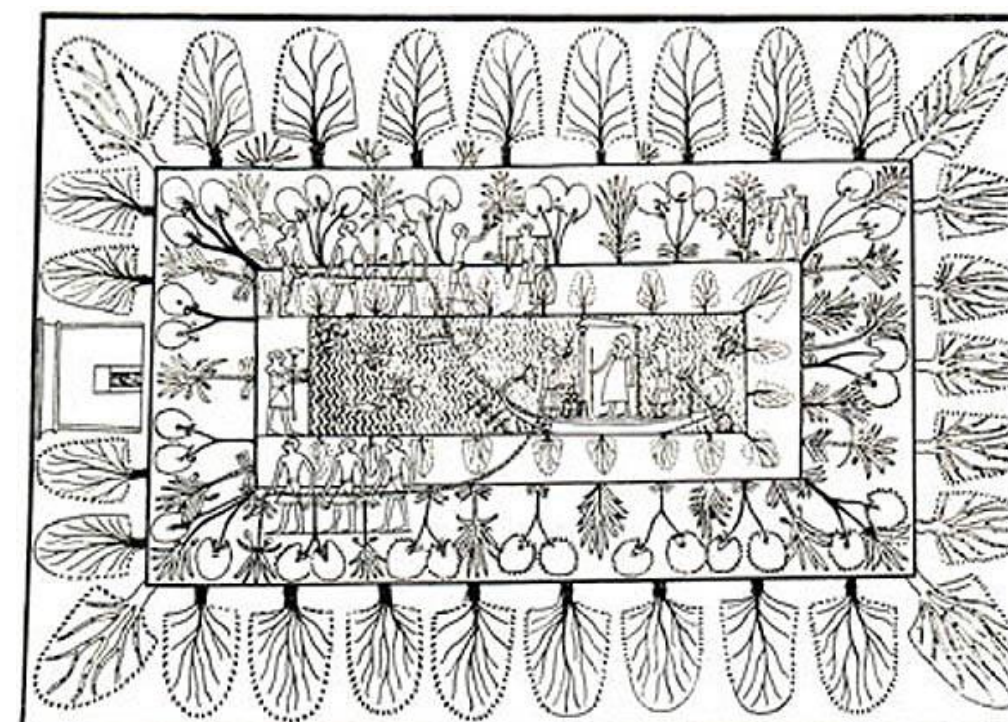
Mladší doba kamenná neboli neolit je označována jako období prvních zemědělců, které trvalo přibližně před 7 200 – 6 200 lety. Na evropský kontinent se zemědělství rozšířilo z Blízkého východu vyšlechtěním prvních obilovin, pšenice dvouzrné (*Triticum dicoccum*), jednozrné (*Triticum monococcum*) a tvrdé (*Triticum durum*), též domestikací ovcí a koz pro získání surovin. Obyvatelstvo živící se zemědělstvím osidluje nížinné stepní a lesostepní oblasti a buduje stabilní sídliště s patnácti až třiceti obyvateli. V zemědělství se uplatňuje zárová (přílohová) soustava. Půda byla přibližně po čtyřiceti letech vyčerpána a obyvatelstvo se přesunulo do nové lokality. Přírodní lesy v okolí sídlišť byly ovlivňovány pastvou. (Vacek a kol. 2004)

3.1.2 Egypt a orient

V povodí velkých řek Nilu, Eufrat a Tigris, Indu a Gangy se vyvinuly vysoce vyspělé civilizace a zároveň mohutné otrokářské dispozice. První zmínky o zahradách jsou přibližně z roku 4 000 let před naším letopočtem. Společným znakem zahrad byly pravidelné půdorysy ohraničené zdí, vodní kanály, záhony a živé ploty se stálezelených rostlin, které členily zahradu na menší obrazce. Uprostřed býval bazén, někdy doplněný fontánou. (Hurych a kol., 2011)

Pole a zahrady Egypta byly ve starověku považovány za dar Nilu a břehy této řeky byly jedny z nejúrodnějších oblastí v zemi. Jednou za rok byly pokryty černým úrodným bahnem. Je těžké uvěřit, že pouští obklopené Pyramidy faraonů byly kdysi lemovány zahradami a hájemi. Zelenina, ovoce a víno se pěstovaly jak v normálních užitkových zahradách, tak v zahradách pohřebních jako obětní dary

zemřelým bohům. Zelenina a květiny se sázely do čtvercových záhonů, které vytvářely mřížový rastr, záhony byly spojeny s ovocnou zahradou, ve které rostly např.: datlové palmy, fíkovníky, granátovníky a smokvoně. Podle archeologických nálezů byly paláce obklopeny ovocnými a květinovými zahradami. Z plodů ovocných stromů a z hroznů se lisovalo víno. Uvnitř chrámových komplexů byly tzv. **posvátné háje** s posvátnými stromy tamaryšku, smokvoně a fíku. Nástěnné malby ukazují, jak důležité bylo v této úrodné, ale klimaticky nevypočitatelné zemi důležité rostlinstvo. Nejčastěji se zobrazovaly palmy, lotos a papyrus. Lotos symbolizoval zrození světa z vody. (Kalusok, 2004)

Obr. 1: Formální Egyptská zahrada (Zdroj: Hurych a kol., 2011)

Oblast Mezopotámie se stala největší obilnicí starověku. Zde se na počátku dějin usídlili první lidé a začali obdělávat půdu. Řeky Eufrat a Tigris tvořily úrodnou bahnitou půdu, která mohla přinášet užitek jen pomocí vytvoření rozsáhlého systému zavlažovacích kanálů. Písemné zdroje informující o budování palmových plantáží a ovocných zahrad s rozmanitými druhy plodů např.: fíky, hrušky, jablka, granátová jablka, třešně, mandle, olivy, švestky, pistácie, kdoule. (Kalusok, 2004)

Visuté zahrady královny Semiramis vybudované přibližně 600 let před naším letopočtem patří k sedmi divů světa. Pyramida měla základnu sto metrů a vně byly otevřené chodby, na nichž byly vysazovány květiny a keře. Byl vytvořen důmyslný zavlažovací systém. Jako u předchozích kultur se využívaly a zakládaly rozsáhlé přírodní háje, především staré stromy, které byly považovány za posvátné. (Wagner, 1989)

Už ve starověku prosluli Peršané svými znalostmi a schopnostmi týkající se kultivace rostlin a zakládání zahrad. Vodu v oblasti chudé na srážky přivádělo několik málo řek, které byly svedeny do kanálů, aby zde bylo možno provozovat zemědělství. Podél kanálů se pak táhly pásy zahrad, které tvořily tzv. zelené ostrovy v suché krajině. Z Persie také přišly do Evropy květiny jako růže, později tulipány a mnoho dalších. (Kalusok, 2004)

Peršané byli také mistry v užívání vodních prvků a barev různých druhů květin, shromažďovali je z celého, tehdy známého světa. Nejčastěji byly vysazovány cedry, palmy, tropické a subtropické ovoce, granátová jablka, mitry, jasmíny a především růže. Kult květin u Peršanů byl velmi vyspělý. Vůní květin léčili i některé duševní poruchy. Květiny jako narcisy, bazalky, karafiáty, růže, atd. Řecký historik Xenofón (430-355 př. n. l.) jako první pojmenoval **paradeisos – ráj**. Výraz používaný pro nepředstavitelně rozlehlé zahrady / kraje perských králů s bohatou vegetací. (Wagner, 1989)

3.1.3 Čína a Japonsko

Východoasijská kulturní oblast je přibližně stejně stará jako egyptská, vyvíjela se však izolovaně až do 19. století, bez vlivu evropských kultur. Tradiční úzký vztah k přírodě a silný vliv náboženství byly příčinou jiného pohledu na tvorbu zahrad. (Hurych a kol., 2011)

V Číně první literární popis již skutečné zahrady najdeme v Knize písní **Shih Ching** z období kolem 400 let před našim letopočtem. Hovoří jak o velkolepém krajinářském projektu výstavby kultovních teras dávných hrdinů, tak o zahradě plné užitečných stromů, jimiž zde byly vrby, duby, buky a moruše. (Hendrych, 2005)

Čínské zahrady klášterů a chrámů byly rozlehlé a velkolepé a bývali v nich i tisícileté stromy, které byly uctívány jako posvátné. Japonské zahrady se poté vyvíjeli v prostředí ostrovní říše, kde je nedostatek půdy pro obživu a vznikaly zde typy miniaturních zahrad plných symbolismu. Japonci se stali mistry zahradního umění ve vyjadřování náznakových prvků. (Wagner, 1989)

Obr. 2: Čínská zahrada (Zdroj: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory>, 2017)

3.1.4 Řecko a Řím

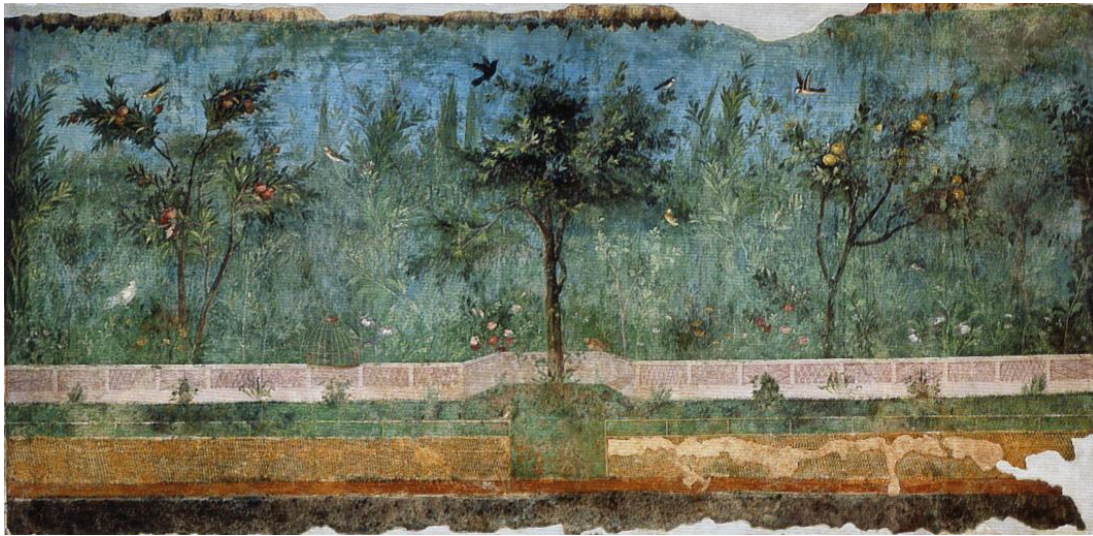
Základ vyspělé římské kultury byl položen po ovládnutí východních států roku 753 před našim letopočtem. Římané tak vytvořili nejhodnotnější díla starověku. Zahrady vznikaly u paláců, městských domů, upravovala se i veřejná prostranství. Městské domácí zahrady byl rozšířený prostor domu. Obvykle měl dva dvory čtvercového nebo obdélníkového půdorysu. Užitkové zahrady se zřizovaly za domem. Villa rusticana zahrnovala sklepy, stodoly, stáje, vinice, ovocné sady a háje. **Paradisus** sloužil k chovu zvěře a ptactva a obvykle se udržoval jako přírodní háj. (Hurych a kol., 2011)

Historie zahradního umění v Řecku je zpočátku spíše historií zahradnictví. Například popisy zahrady v Homérově Odysseie (Konec 8. stol. př. n. l.) o stromových hájích a zahradách u jeskyně nymfy Kalypso, která přijala ztroskotaného hrdinu Odyssea. Tyto posvátné háje byly tvořeny z olivovníků, pinií, cypřišů, dubů, moruší nebo ovocných stromů. Také o užitkových zahradách bájného panovníka Fajáků Alkinaoa. Na jeho palác navazovaly rozlehlé zahrady, které byly obehnané ploty a zdmi. Dělili se na tři části: zeleninová zahrada, ovocný sad a zahrada s vinnou révou. Homérem popsaná užitková, ovocnářská zahrada z knihy Odyssea (7. zpěv) byla nazývána **kepos**. (Kalusok, 2004)

Zahrada antického Řecka měla nejprve funkci užitkovou a byla vázána na dům. Byly ale známy i zahrady posvátné, zasvěcené božstvu. Posvátné byly i některé vysazované lesy a háje, jednotlivé stromy, významnou úlohu měl např. stinný platan. Antická představa světa, v prostředí hospodářské a zejména pastevecky udržované krajiny, byla společná i odlehlejším koutům Evropy. Řecká literatura po Homérovi oplývá poetickými popisy stromů, květin, posvátných hájů, parků a zahrad. V době po válkách s Persií panovalo nadšení pro zahrady inspirované perským **paradeisem**. (Hendrych, 2005)

Římské zahrady patřily k většině bohatých městských domů, byly tvořeny dvory **peristyly**. Zahrada v podobě kuchyňské **hortus** byla obehnaná zdí, okrasná zahrada **viridarium** byla bezprostředně spojena s obytnými místnostmi. Nálezy z vykopávek prokazují druhy zahradní vegetace. Buď neuspořádané vysazování ovocných stromů jako fíkovníky, olivovníky, hrušně, třešně, broskvoně nebo pravidelně přístřihované geometrické obrazce **peristylos** z keřových plůtků. V zahradách se vysazovaly také růže, lilie, jasmíny nebo levandule. Nástěnné malby uvnitř římských domů vyvolávaly pocit otevřené rajské zahradní krajiny a vyobrazovaly husté porosty ovocných stromů a keřů, kde sídlilo početné ptactvo. (Kalusok, 2004)

Pro civilizaci antického Říma byl les místem posvátným, nebyl však uměle vysazován a upravován jako v Řecku. Byl obýván božstvy, mezi kterými jsou nejznámější Priapus, Flora a Pomona, kterým byly stavěny kaple v lesích, polích i zahradách, v městských domech a atríích. Tato zahradní božstva byla ochránci zahrad, tzv. **Lares agrestes**. (Hendrych, 2005)

Obr. 3: Vyobrazení zahrady ve vile Livie v Primaportě, stěny nabízí pohled na rázovitou rajskou zahradu (Zdroj: Kalusok, 2004)

3.1.5 Byzanc a islám

K paláci císařských zahrad patřily jak okrasné, tak i zeleninové a ovocné zahrady, rybníky s rybami a zahrady s vinnou révou. Peršané zakládali zahrady, ale také obory, ve kterých chovali menší i větší zvěř již v první třetině prvního tisíciletí. Nejznámější ze zahradních dvorů, **Patio de los Leones** (Lví dvůr), kdysi se linula vůně pomerančovníků, důležitým prvkem všech dvorů byla voda. Od kašny vybíhal kříž kanálů, typický pro perské zahrady. Z doby Sánovců jsou doloženy znázorněné zahrady na kobercích. (Kalusok, 2004)

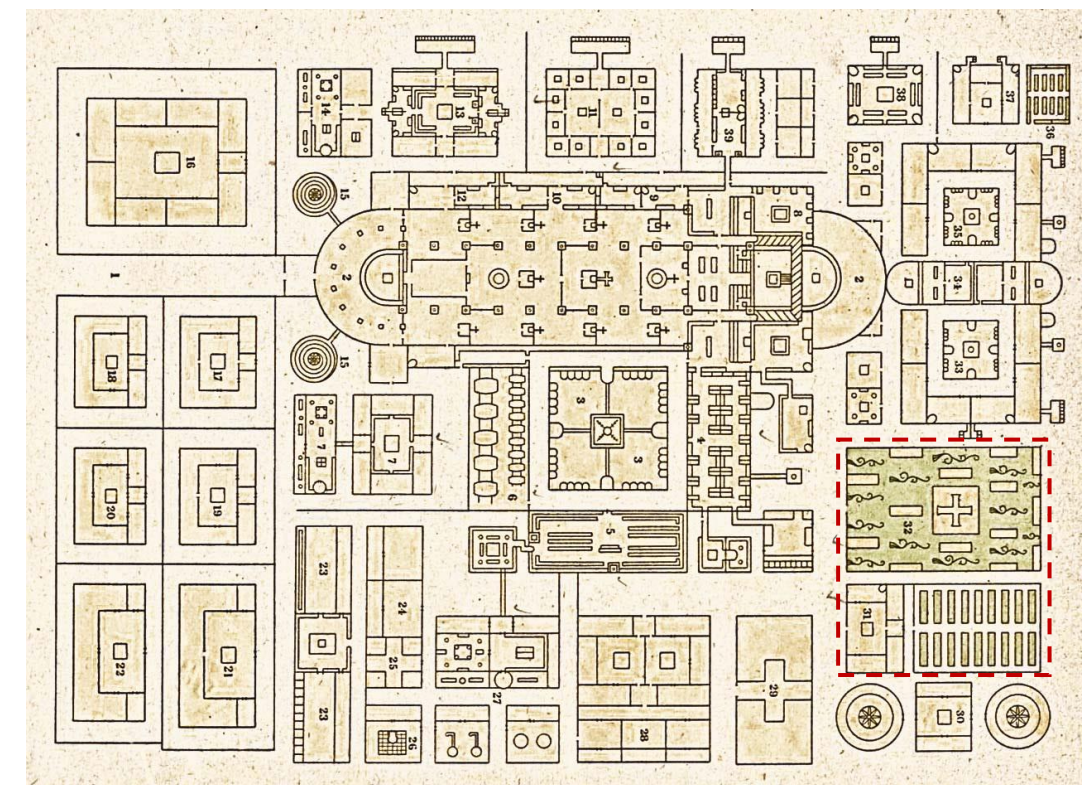
V přímém kontrastu středověké Evropy stál svět Islámu, kde venkovní prostor byl neoddělitelnou a nepostradatelnou součástí každého domu a života vůbec. Dobyť iberského poloostrova Maury počátkem 8. století dalo vznik celé řadě výstavných islámských zahrad v okupovaném Španělsku, stejně jako novým způsobům zemědělství a obhospodařování krajiny. Vznikly umělé zavlažovací systémy, voda byla důležitým a příjemným prvkem v krajině a zahradách. Vliv Islámu na krajinu dokumentuje i proměna krajiny na Sicílii, která byla osázena plantážemi dovezených ovocných sadů, především pomerančovníků. Tyto porosty se staly součástí krajiny jižní Itálie. (Hendrych, 2005)

3.1.6 Středověk, románské a gotické období

Roku 476, s koncem západořímské říše, započalo období středověku. Z karolinského období pochází nejranější a nepodrobnější doklady o zahradnictví a užitkových rostlinách. Ranná středověká kultura měla zprvu čistě zemědělský ráz. (Kalusok, 2004)

Klášteřní zahrady (*Ora et labora*) Modli se a pracuj, lékárnické zahrady je možné pokládat za nejpodstatnější vymoženost klášterních zahrad. Bylinkářská a lékárnická zahrada **herbularius**, kde se pěstovaly kromě bylin i květiny jako růže a lilie. Zeleninové zahrady **Hortus** a ovocná zahrada **Pomarius**. (Kalusok, 2004)

Situace v Evropě se po předchozích změnách v průběhu 11. století zkonsolidovala a upevnil se feudální hospodářský systém. Vytvořil se základ pro kulturní život. Vzniká románský a následně gotický sloh. Vznikají opevněná města. Šlechta si staví hrady na nepřístupných místech, hradní zahrádky byly malé. Přednost měly užitkové rostliny – zelenina a léčivé byliny. Z květin pak lilie, fialky, růže a konvalinky. Významné byly také lovecké revíry a obory. Zahradní umění přetrvávalo hlavně v klášterních zahradách, které byly ve většině případů stavěny římským způsobem, uzavírala ve svých zdech čtvercové nebo obdélníkové nádvoří s centrální kašnou, řešené jako **peristyl** – rajský dvůr. Za budovami se rozkládala užitková zahrada se zeleninou, léčivými rostlinami, ovocnými sady a vinicemi. (Hurych a kol., 2011)

Obr. 4: Plánek kláštera St. Galen, znázorňující také ovocnou zahradu a hřbitov, zeleninovou zahradu a lékárnickou (Zdroj: Hurych a kol., 2011)

Otevřená prostranství uvnitř klášterních komplexů, rajské dvory, byla často jen dlážděná, obvykle se studnou nebo kašnou, umístěnou často, ale ne vždy, uprostřed. Léčivé byliny pěstované mnichy byly důležitou součástí středověkých zahrad, nutný byl však i dostatek květin pro oltářní výzdobu. Běžně se pěstovaly růže, lilie, karafiáty, fialky. Nejzávažnější léčivé, často prudce jedovaté rostliny byly pěstovány v odděleném prostoru, kde byl přístup omezen. Oddělenou klášterní zahradou byl pravidelně uspořádaný

sad, zároveň sloužící často jako hřbitovní prostor, jak je znázorněno na podrobném plánu z 9. století ideálního benediktinského kláštera Saint Gallen v dnešním severním Švýcarsku. Nechybí zde ani soupis kultivovaných rostlin - léčivých bylin, okrasných květin, ovocných a užitkových stromů a keřů, zeleniny pro kuchyňské účely. V bylinné zahradě se pěstovaly například fazole, estragon, růže, máta, kmín, fenýkl, lilie, šalvěj, routa, kosatce, rozmarýna, v sadě nechyběly jabloně, hrušně, moruše, broskvoně, švestky, jeřáby, vavříny, jedlé kaštiny, kdouloně, lísky, smokvoně ani vlašské ořešáky, a v zeleninové zahradě bylo možno nalézt cibuli, česnek, pórek, šalotku, celer, petržel, koriandr, pažitku, kopr, hlávkový salát, mák, ředkve, pastinák, karotku, řepu a další plodiny. Často se zahrada dělila na **herbarium** s léčivými bylinami, **pomerium** s ovocnými stromy, **giardinum** s bylinami a rostlinami pro kuchyňské účely a **viridarium** jako čistě okrasný prostor. Dalším typem zahrady byly sady s užitkovými stromy, vinice a lovecké obory. Praha měla svou významnou bylinářskou zahradu již ve 14. století v době vlády císaře Karla IV. Založil ji florentský lékárník Angelo. Jednalo se o záhony pravidelně členěný prostor pro užitek i pro potěchu oka. Císař podporoval i rozvoj ovocnictví a vinařství v kraji a poskytoval daňové úlevy při zakládání sadů a vinic. (Hendrych, 2005)

3.1.7 Renesance a manýrismus

Renesance, jako zahradní umění novověku, rozkvětu umění a vědy vznikla ve 14. století v Itálii. Architektura se vyznačovala lehkostí, jasností, přehledností a klidem rytmického uspořádání jednotlivých prvků. Nízký trávník doplňoval jednoduchý geometrický ornament a nejčastěji byl tvořen ze střihaných živých plůtků zimostrázu, levandule nebo květin. (Hurych a kol., 2011)

Příklad vili Medici di Castello ukazuje, že se zahrady stejně jako ve středověku skládaly ze tří částí. Jedna část připomínající les, **bosco** porostlá divokými křovinami smrků, vavřínů nebo olivovníků. Ovocné zahrady, často spojené se zelinářskou a nakonec z květinové a bylinářské zahrady, která byla umístěna poblíž vily. Dále od domu byla soukromá zahrada, která sloužila k uspokojování privátních potřeb. Neexistovalo tedy přesné oddělení užitkových a okrasných zahrad. Zahrady byly obehnané vysokými zdmi, které byly zdobeny špalíry ovocných stromů nebo citrusy a výklenky s figurami. Křížící se cesty vytvářely pravoúhlý rastr, princip přesného uspořádání odráží studium matematiky a perspektivy, základ nového stavebního umění ovlivněného antickou kulturou. **Villa rustica**, je typ antické vily, venkovského statku, kde byla okrasná zahrada spojená s rozsáhlými zemědělskými poli. (Kalusok, 2004)

Zelinářské a ovocné zahrady byly budovány pravidelně jako okrasné záhony. Stromy byly vysázeny v přesných řadách, rostliny se tvarovaly pravidelným řezem. Záhony s květinami nebo bylinkami byly obklopené živým plotem. Plochy záhonů byly vyplněny geometrickými vzory květin s dlouhými stonky jako je majoránka, yzop, máta, tymián, nebo levandule. Jiné vonné byliny jako růže, lilie, iris nebo karafiáty pak tvořily zelené pozadí. Byly používány i exotické rostliny, přivezené z cizích zemí. Jednalo se o hyacint, sasanku, pryskyřník a především tulipán. (Kalusok, 2004)

Zahrady období vrcholné renesance jako u Villy Imperiále u Pesaru byly terasovitě uspořádány s četnými uměleckými a architektonickými doplňky, bazény, oranžerie, voliéry a grotty. Rostliny byly sázeny jak do půdy, tak do nádob, zahrada byla obklopena sloupovou chodbou a porostlá vinnou révou, vysazovány byly ovocné stromy, střihané do stěn a špalírů. Z prvních zámeckých objektů renesance, se zahradami v Čechách lze jmenovat Kaceřov u Plzně. Zahrada je spíše užitkového charakteru, však členěná v renesančním čtvercovém rastru. Po vzoru padovské univerzity vznikla v Praze světoznámá botanická zahrada s léčivými cizokrajnými rostlinami. Královská zahrada v rudolfínské době oplývala nespočetným množstvím cizokrajných rostlin, k jejichž přezimování byla postavena oranžerie se stabilní železobetonovou konstrukcí ojedinělou tohoto druhu v Evropě. Na zimu se plnila citroníky, oranžovníky, fíkovníky, vavříny, cypřiši, olivovníky, jasmíny, granátovými jablky a dalšími teplomilnými rostlinami. (Wagner, 1989)

Obr. 5: Renesanční zahrada, La villa d'Este v Tivoli (Zdroj: Hurych a kol., 2011)

3.1.8 Baroko

Období baroka nastoupilo ve druhé polovině 16. století v Itálii. Pro baroko je charakteristické zvětšené měřítko a snaha o modelaci celé situace. Vše musí být přivedeno do pohybu a dynamického napětí. Kromě zámku měly v barokní zahradě značný význam i jiné stavby jako jízdárny, míčovny, divadla, zahradní domky, fíkovny nebo oranžerie. Důležité místo zaujímaly plastiky, hlavně sochy a kamenné vázy. K zahradám přiléhaly obory a bažantnice. (Hurych a kol., 2011)

Oproti klidové renesanci je období baroka plné pohybu a života. Vyznačuje se vysokou plastičností, hrou světla a stínů a oblými tvary s vysokou dekorací. V našich zemích započalo toto období koncem třicetileté války roku 1648. Valdštejnská zahrada je monumentální klenot mezi pražskými objekty a tvoří barokní úvod k řadě dalších barokních zahrad u nás. Prudké svahy se zde vyvinuly ve specifické terasovité řešení charakteristické pro pražské baroko. V době baroka vznikaly také menší barokní stavby okolí Prahy, jako výstavná hospodářská centra s ovocnými a zelinářskými zahradami, vinicemi ale i okrasnými zahradami. K těmto hospodářským usedlostem vedli dlouhé aleje ovocných nebo okrasných stromů a vysoké zahradní zdi obklopené zelení. (Wagner, 1989)

3.1.9 Klasicismus

Barokní zahradní umění dosáhlo svého vrcholu ve Francii, za absolutistické vlády Ludvíka XIV. Ve Versailles vznikla rezidence Ludvíka XIV., která svou velikostí a nádherou předčila veškeré dosavadní projekty a stala se vzorem pro všechny velké projekty zámků a zahrad na sklonku 17. a 18. století. Návrh Versailleské zahrady Andrém Le Notrem rozvinul základní princip barokní zahrady ve smyslu ideálního architektonického plánu podle zákonů geometrie. Dominantně působící střední osa Grand canal, který jakoby se rozléval do nekonečné dále a symbolizoval tak absolutní nadvládu Ludvíka XIV. Paprskovitě diagonální úseky mířící do přiléhajících lesních oblastí, otevření zahrady do krajiny symbolicky přivlastňuje panovníkovi celou zem. Význam soch v klasicistní zahradě spojený s demonstrací panovnické síly a autority znázorňující ctnosti a požadavky panovníka. Nejdůležitějšími tématy jsou příroda a vesmírný řád. (Kalusok, 2004)

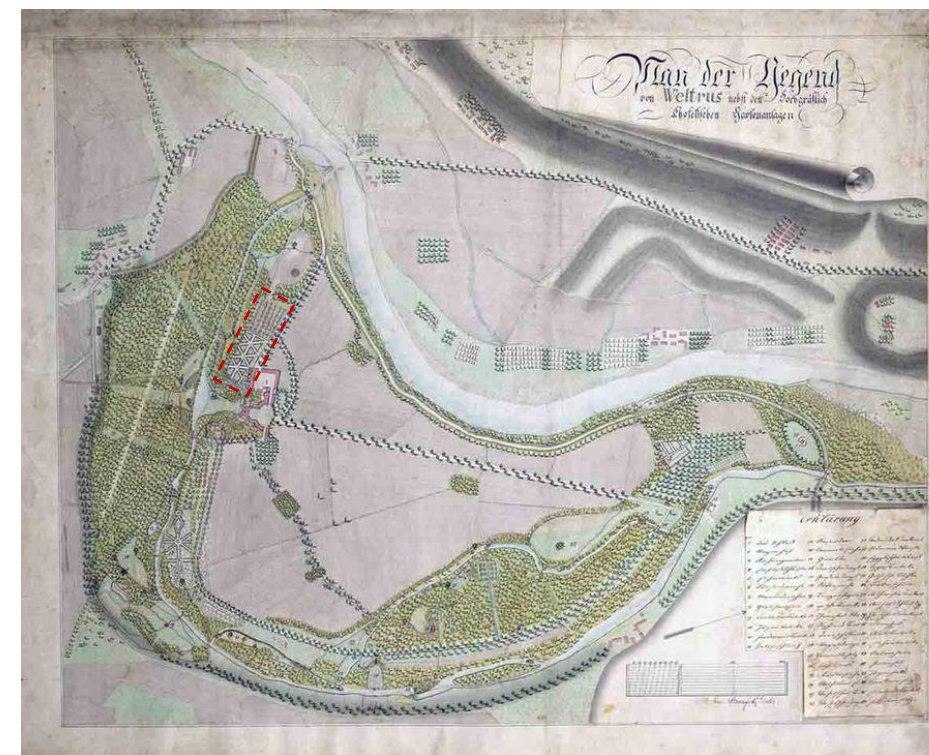

Obr. 6: Celkový plán parku ve Versailles od Le Notre, Vpravo dole kuchyňská zahrada s fontánou uprostřed (Zdroj: Hurych a kol., 2011)

I do našich zemí postupně pronikl vliv francouzského klasicismu. Mezi nejznámější objety francouzských klasicistních zahrad v Čechách patří Troja, s vysokými stříhanými stěnami, hvězdovitě uspořádanými a cestami na mírném svahu. Pohledy jsou vedeny na hladinu řeky Vltavy nebo zakončeny sochami barokního charakteru, vázami a plastikami. Nejtypičtější dílem lenotrovské doby je pak zámecký park v Holešově, kde jsou zvláště působivé vodní kanály v křížové dispozici. Součástí je rovněž rozlehlá štěpnice. (Wagner, 1989)

3.1.10 Romantismus

Myšlenka krajinářské zahrady se zrodila ze zvláštní politické a společenské situace v Anglii na konci 17. století. Nepřetvořená příroda byla povýšena na symbol svobody a nezávislosti, zatímco geometrická barokní zahrada byla odmítána jako znak feudalismu. Jih Anglie se pod vlivem Lancelota Browna změnil v rozlehlou parkovou krajinu. V neposlední řadě to bylo podmíněno ekonomickými požadavky, místo obdělávání půdy se chovaly ovce, což vyžadovalo prostornou krajinu s pastvinami. (Kalusok, 2004)

Obr. 7: Celkový plán parku Veltrusy z roku 1820, Vlevo nahoře od zámku kuchyňská zahrada a ovocný sad přiléhající k hospodářským budovám (Zdroj: <http://www.guffoo.cz/veltrusy>, 2017)

Hlavní zásadou romantického, přírodně krajinářského parku bylo dokonalé uplatnění přírodních krás. S počátkem krajinářského parku je spjat i vznik okrasného statku. Užitkové zemědělské plochy se spojovaly s přirozenými i umělými tvary zeleně, alejemi, remízky, vodními plochami apod. (Hurych a kol., 2011)

Kníže H. Puckler vytvořil v Německu parky vynikajících hodnot. Nezůstával však na hranici parku, ale své úpravy rozšiřoval do okolní krajiny. Zemědělskou krajinu podřizoval svým záměrům. Nejvýznamnější dílo je zušlechtěná idealizovaná krajina Muscau. Jeho tvorba vychází z dokonalé znalosti geomorfologických, topologických, geografických a ekologických podmínek. (Wagner, 1989)

Zajímavý park u nás založil pomocí Hirschfelda a van der Schotta hrabě Rudulf Chotek ve Veltrusích. Již v roce 1785 se pokusil o úpravu široké krajiny, jejímž srdcem byl přírodní park v ohbí řeky Vltavy. Součástí romantické úpravy byly komplexy lesů a obdělávaná pole uprostřed parku. Do krajinářské úpravy byly zahrnuty romantické stavby a pavilony. Nejrozsáhlejší krajinářské úpravy u nás byly však realizovány v Lednicko-valtickém areálu na Moravě. Park má širokou návaznost na okolní lesy, rybníky a pole. Stejně jako v období idealizované krajiny jsou pole a užitkové louky vhodně zakomponovány do krajiny prostřednictvím remízků, alejí, mezí a terénu. Kačina představuje největší empírový zámek u nás podle N. J. Jacquinema na sklonku 18. století pomalu pokračuje k oboře a pojí se se zemědělskou krajinou. (Wagner, 1989)

3.1.11 Zahrady konce 19. st. a počátku 20. st.

S přibývajícím industrializací a znečištěním hustě osídlených měst v 19. století začaly vnikat lidové sady. Vilové zahrady u domů měly převážně okrasně obytný charakter. Zahrady nižších vrstev obyvatel byly převážně užitkové. V době industrializace 19. st. začaly vznikat také zahrádkářské kolonie. (Hurych a kol., 2011)

K rozmanitosti stylů současných a uplynulých epoch se přidává také pestrost kultur cizích zemí, které ovlivnily výtvarné i zahradní umění 19. století. Vzniká tak eklekticismus, umělecký sloh z různých stylů antiky, středověku, italské renesance nebo rokoka. Dotýká se tak vybavení zahrad, kdy mohly být vedle sebe kombinovány nejrůznější scenerie. Především exotické rostliny vzdálených kontinentů byly reprezentovány ve výstavních zahradách a těšily se zájmu sběratelů a botaniků. Reprezentaci cizokrajných teplomilných rostlin umožňovaly velké skleníky, zřizované v návaznosti na tradici panovníckých oranžerií. Sloužily nejprve k přezimování, později ke kultivaci exotického rostlinstva. Podle individuálních potřeb jednotlivých rostlin byly zřizovány teplé i studené, ale i vlhké a suché subtropické skleníky. (Kalusok, 2004)

Secese, umělecký sloh 2. poloviny 19. st. položil základ pro rozvoj moderního umění 20. století. Projevoval se v zahradním umění hlavně dekorativním používáním doplňků, jako jsou ornamentální kobercové záhony s bohatou barevností a prostorovou plastičností. Povrch se znovu jako v baroku vertikálně modeloval. (Wagner, 1989)

Obr. 8: Palmový dům v zámeckém parku Laeken, Brusel (Zdroj: Kalusok, 2004)

3.1.12 Současná sadovnické a krajinářská tvorba

Změny v chápání současných úkolů, potřeb a představ realizace jsou výsledkem dlouhodobého a pozvolného procesu vývoje. Termín současná sadovnická a krajinářská tvorba se vztahuje přibližně k období od poloviny 20. století. Zeleň v současnosti významně dotváří interiéry i exteriéry. Její společenský význam se dále zvýšil, stala se neodmyslitelnou součástí životního prostředí. Tvorba navazuje na výsledky historického vývoje, uplatňuje se však větší myšlenková volnost. (Hurych a kol., 2011)

Koncem 60. let se začala studentská mládež v Německu a ve Francii bouřit proti přesycenosti a materialismu generace hospodářského zázraku. Prostý způsob života a návrat na venkov a do přírody se stává společensky a politicky důležitým tématem. Příroda je teď vnímána jako něco zásadního a nesporně pozitivního. Jako něco, co se samo reguluje a zásahy člověka ji mohou změnit jen k horšímu. Znovu se objevuje přírodní zahrada, která byla propagována už ve 20. letech. (Kalusok, 2004)

V urbánní oblasti byl Le Roy rázným odpůrcem jednotvárné městské zeleně, stávající se z upravených trávníků, pravidelných květinových záhonů a řádné výsadby stromů. Vytvářel z úlomků různých materiálů a ze zbořeníšť podivně krásné zahradní krajiny, které vypadaly jako ruiny kamenných zahrad, kde přírodní porost a plevel nebyl potlačován, ale naopak podporován. Zahradní úprava má za cíl „zajištění stop“ a uchování historie místa. Použití úlomků recyklovatelného materiálu představuje téměř ironický návrat principů anglické krajinářské zahrady. Tento způsob úpravy má aktuální velký význam pro rekultivaci průmyslových oblastí. (Kalusok, 2004)

3.2 Referenční projekty revitalizovaných historických užitkových zahrad

3.2.1 Valtice, bylinková zahrada Tíree Chmelar

LOKALIZACE: Valtice - Česká Republika, při jihovýchodní straně zámku (součást Lednicko-valtického areálu, UNESCO)

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: Počátek 17. století, řád Milosrdných bratří zde založil nemocnici se zahradou s léčivými bylinami. Dále tu působili v polovině 18. století bratři Bauerové, talentovaní rodáci z Valtic. (Bylinková zahrada Valtice, 2017)

REKONSTRUKCE: V roce 2005 proběhla na Zahradnické fakultě Mendelovy univerzity v Brně soutěž o návrh na ztvárnění zahrady. Tým tří vítězů soutěže – Adam Baroš, Jakub Finger a Mirka Svorová, pod vedením pedagoga Přemysla Krejčířika a jeho ženy, zahradní architektky Kamily Krejčířikové vytvořily v rámci workshopu konečný návrh zahrady. V následujících letech byly postupně realizovány jednotlivé etapy projektu. Vzhledem k finanční náročnosti trvaly práce na zahradě celkem 6 let. (Bylinková zahrada Valtice, 2017)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Jedná se o jedinečnou ukázkou lékařské zahrady s více jak 300 druhy bylin. Severní část zahrady je tematicky zaměřena, rostliny jsou zde rozděleny dle jejich využití. V jihozápadní části se nachází stálá expozice okrasných bylinkových záhonů a v jihozápadní části poté třešňový sad.

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Zahrada je místem odpočinku a vzdělávání. Nabízí komentované prohlídky, možnost nákupu v místním obchůdku, dětskou aktivitu zajišťuje pískoviště, pro zájemce se zde pořádají kurzy, ve kterých se učí, jak si z vlastních bylinek vyrobit kosmetické přípravky. Zahrada je spravována spolkem Bylinková zahrada Tíree Chmelar ve Valticích, z.s.. (Bylinková zahrada Valtice, 2017)

Obr. 9: Bylinková zahrada ve Valticích (Zdroj: Bylinková zahrada Valtice, 2017)

3.2.2 Fürst-Pückler-Park oranžerie, ananasovna a kuchyňská zahrada

LOKALIZACE: Bad Muskau, Fürst Pückler Park – Německo, Skleníkový komplex s kuchyňskou zahradou je situován na jižní straně od zámku, vedle hospodářských budov.

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: Park byl založen hrabětem Hermannem von Pückler-Muskau v letech 1815 – 1844. oranžerie v roce 1844. Čerstvé exotické ovoce bylo absolutní výsadou v 18. a 19. století. (Ricker, 2013)

REKONSTRUKCE: V roce 2009 bylo zahájeno komplexní restaurování prostřednictvím "Investitionsprogramm Nationale UNESCO-Welterbestätten". (Ricker, 2013)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Hlavní myšlenkou kuchyňské zahrady bylo pěstování historických odrůd a „chytré“ uspořádání výsadeb ovoce a zeleniny vedle sebe tak, aby se vzájemně chránily a podporovaly v růstu, takže není potřeba pesticidů. Skleník je lemován výsadbou, uprostřed vzniká pobytový prostor. (Ricker, 2013)

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Dnes je ovoce kultivováno jako v době Fürst Pückler. Nově zrekonstruované skleníky slouží jako kavárna, pořádají se zde společenské události. (Ricker, 2013)

Obr. 10 a,b: Kuchyňská zahrada Fürst-Pückler-Park (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 11: Ananasovna Fürst-Pückler-Park (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

3.2.3 Veitshöchheimer Hofgarten, kuchyňská zahrada

LOKALIZACE: Zámecká zahrada Veitshöchheimer – Německo. Kuchyňská zahrada se nachází při západní straně od zámku, vedle okrasné zahrady.

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: Biskupové z Würzburgu tu postavili od roku 1680 letní sídlo. (Ricker, 2013)

REKONSTRUKCE: V šedesátých letech byla kuchyňská zahrada opuštěná a její charakter byl pozměněn, asi o třicet let později začala administrativní bavorského paláce, pod odborným vedením Josta Alberta, s obnovou. Nejprve byla obnovena její struktura. Pěstební pole v kuchyňské zahradě byla přestavěna podle historických plánů. Mnohé rostliny se zde pěstovaly již před 200 lety. (Ricker, 2013)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Kuchyňská zahrada se nachází v bezprostřední blízkosti knížecího biskupského paláce a sloužila i jako okrasná reprezentativní zahrada. Plány z roku 1720 ukazují zámeckou kuchyňskou zahradu se šesti symetricky uspořádanými poli. Zahradě byla věnována stejná pozornost jako okrasné. To, co bylo užitečné, by mělo být také estetické. Na křižovatkách cest byly dvě kašny, které byly propojeny s jezírkem. Park byl také vyzdoben stovkami stříhaných ovocných stromů, například s korunami kotlíku. Jejich ovoce bylo často větší, krásně barvené a chutnější, protože strom je lépe zásobován živinami a intenzivněji vystaven slunci. (Ricker, 2013)

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Kuchyňská zahrada Veitshöchheim je zelený archiv, ze vzpomínek na historické odrůdy a pěstování ovoce a zeleniny, některé odrůdy zde prožili renesanci. Zeleninová zahrada je atrakcí, hosté mohou užívat atmosféru, ale také si přečíst o rostlinách a dostat tak nápady pro vlastní pěstování. Ve Veitshöchheimer jsou dnes znovu vytaženy ovocné stromy s kotlovými korunami, stříhané historickou technikou. (Ricker, 2013)

Obr. 12: Veitshöchheimer, zámecká kuchyňská zahrada (Zdroj: Ricker, 2013)

3.2.4 Chatsworth House, kuchyňská zahrada a skleníky

LOKALIZACE: Chatsworth house, Derbyshire – Velká Británie, Skleníkové budovy jsou soustředěny na západní straně od zámku, kuchyňská zahrada poté ve svahu v severozápadní části parku.

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: Jedná se o jedinečný venkovský komplex o rozloze 42 arů, který se začal vyvíjet v roce 1549 jako sídlo vévody Devonshire. Původně zde byla založena pravidelná francouzská zahrada, která byla později částečně přebudována v duchu romantismu. (Chatsworth, 2017)

REKONSTRUKCE: V roce 1991-3 byla rekonstruována kuchyňská zahrada. Současný skleník na místě původní monumentální stavby vznikl v roce 1962. (Chatsworth's garden, n.d.)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Kuchyňská zahrada je lokalizována na vyvýšenině. Vévoda a vévodkyně Deborah věřili, že nové nadšení pro pěstování plodin si zaslouží pozornost. Aby bylo místo zajímavější, situovali ho na vyvýšené a otevřené poloze, a bylo vše vidět. V celém parku jsou instalovány moderní prvky Land artového umění. Areál má tři hlavní skleníky, ovšem nejzajímavější příběh skrývá The Conservative Wall, což byl původně veliký, monumentální tropický skleník, který byl vzhledem k obrovským nákladům na jeho údržbu a ohřev v roce 1920 zbořen a na jehož místě zůstala jako trvalý památník této výjimečné stavby opěrná zeď. (Chatsworth's garden, n.d.)

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Zámek je zásobován produkty z kuchyňské zahrady. Pěstuje se zde zelenina, ovoce, řezané květiny. V sadu se nyní rozšiřuje řada významných druhů, především jablek. Ve sklenicích roste řada tropických rostlin. Chatsworth areál je v současnosti atraktivním cílem návštěvníků hledající poučení i estetické zážitky. (Chatsworth's garden, n.d.)

Obr. 13 a,b: Chatsworth house, kuchyňská zahrada a skleníky (Zdroj: Chatsworth, 2017)

3.2.5 Painswick rococo garden

LOKALIZACE: Painswick – Velká Británie, severně od Painswick house

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: V roce 1740 navrhl Benjamin Hyett Painswick House, krátce po jeho smrti, jeho syn, Benjamin, vytvořil fantazijní zahradu, pro své hosty ve skrytém údolí za domem. Jednalo se o divadelní místo, zasazené do údolí, tudíž ideální pro pořádání zahradních společenských akcí. (Shelley, 1995)

REKONSTRUKCE: Benjamin Hyett v roce 1748 požádal místního malíře Thomase Robinsona o malování zahrady, tento obraz je dnes zdrojem obnovy. Zahrada byla po padesátých letech opuštěna. Lord Dickinson, potomek Charlese Hyetta, v roce 1984 začal s její restaurací. (Painswick rococo garden, 2017)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Zahrada je řešena ve stylu rokoka (umělecké období v 17. století v Evropě, které lze identifikovat zejména v nábytku a architektuře). Mezi klíčové rysy patří vysoká dekorativita, použití pastelových barev a asymetrie. Jsou zde řešeny výhledy ven ze zahrady na budovy. Zahrada je dále rozšířena lesními procházkami. (Shelley, 1995)

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Dnes je Painswick Rococo Garden spravována charitativní organizací. Ředitel zahrad je Dominic Hamilton. Zahrada slouží vzdělání a odpočinku. Pořádají se zde kulturní akce jako svatby atd. Dále je zde kavárna a obchod. (Painswick rococo garden, 2017)

Obr. 14 a,b: Painswick rococo garden, obraz Thomas Robins the Elder, 1748 (zdroj: Painswick rococo garden, 2017)

3.2.6 Katrinetorp, kuchyňská zahrada

LOKALIZACE: Malmö Katrinetorp - Švédsko, cca 10 km za mostem Öresund

PŮVODNÍ ZALOŽENÍ: Na počátku 19 století byly pozemky prodány Samuelu Johanovi Björkmanovi, jednomu z nejbohatších obchodníků v Malmö. Jedná se o venkovský statek tvořený zahradami a anglickým parkem. (Katrinetorp Landeri, 2016)

REKONSTRUKCE: Katrinetorp Landeri koupilo město Malmö v roce 1937 a pronajímalo hospodářství až do roku 1992. Poté začala restaurátorská práce. Byl vyvinut plán rozvoje zahrady a parku. (Katrinetorp Landeri, 2016)

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ: Zahradu můžeme rozdělit na formální, růžovou, kuchyňskou, zimní zahradu, a anglický park. Kuchyňská zahrada má centrální polohu, přímo vedle formální zahrady a anglického krajinářského parku. Byla navržena dle francouzského modelu a je rozdělena na šestnáct polí. Tato část Katrinetorp je jednou z největších historických zahrad v zemi, přičemž všechny rostliny mají své historické pojetí. (Swedish Society of Public Parks and Gardens, 2016)

DNĚŠNÍ VYUŽITÍ: Katrinetorp je jedním z nejlépe zachovaných impérií ve Švédsku. Všechny budovy a zahrady byly obnoveny a používají se pro různé akce, jako jsou výstavy, veletrhy, konference a večírky. Je zde také kavárna, obchod a restaurace. (Katrinetorp Landeri, 2016)

Obr. 15: Katrinetorp, kuchyňská zahrada (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 16 a,b: Katrinetorp, kuchyňská zahrada (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

3.3 Legislativa a ochrana historických zahrad a parků

- **Úmluva o ochraně světového dědictví:** Přijata 1972, Paříž, Garant: UNESCO (OSN). Je jedním z nejdůležitějších dokumentů spojující princip ochrany kulturního dědictví s ochranou přírody. Úmluva je unikátní mezinárodní právně závazný dokument, který spojuje princip ochrany kulturního dědictví s ochranou přírody. Jejím smyslem je upravit péči o přírodní a kulturní památky jednotlivých zemí a napomáhat identifikaci, ochraně, obnově a prezentaci nejvýznamnějších světových památek. Na základě této úmluvy se vytváří Seznam světového dědictví (World Heritage List), do něhož jsou zapisovány památky s mimořádnými univerzálními hodnotami od 90. let 20. století i ty naše. (NPU, 2018)

- **Haagská úmluva na ochranu kulturního dědictví při ozbrojeném konfliktu:** Zkušenosti s ničením památek v průběhu válek vedly ke vzniku seznamu nejvýznamnějších kulturních statků, jimž je třeba v případě ozbrojeného konfliktu zajistit příslušnou ochranu. Památky jsou do rejstříku kulturních statků pod zvláštní ochranou zapisovány organizací UNESCO na základě žádosti státu, v němž se nacházejí. Na základě Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturního dědictví při ozbrojeném konfliktu z roku 1954 by v případě války byly památky na seznamu označeny speciálním symbolem a zpřístupněny mezinárodní kontrole. Na seznamu v současnosti nefiguruje žádná památka z České republiky, probíhají však přípravy na jejich navržení. (NPU, 2018)

- **Evropská úmluva o krajině:** Přijata 2000, Florencie, Garant: Rada Evropy. Je výsledkem společného zájmu evropských zemí v úsilí o udržitelnost rozvoje krajiny, založeném na vyvážených harmonických vztazích mezi sociálními potřebami, hospodářskou činností, ochranou a tvorbou životního prostředí. Předmětem zájmu Úmluvy je celá krajina, jak přírodní, venkovní, městská tak industriální, tj. Úmluva se věnuje jak pozoruhodné krajině, tak i běžné či narušené. Krajina se chápe jako prostor, v němž žijí obyvatelé, jako výraz rozmanitosti společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity. (MŽP ČR, 2018)

- **Aténská charta:** Přijata 1931, řeší uchování uměleckého a architektonického dědictví na základě jeho zkoumání a kategorizace. (Pacáková - Hošťálková a kol., 2004)

- **Benátská charta:** Přijata 1964, ICOMOS - Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel, základní princip ochrany památek. Památkou je zde myšlena budova a její přilehlé okolí. (Pacáková - Hošťálková a kol., 2004)

- **Florentská charta:** Přijata 1981, charta respektuje historický vývoj zahrady a rozlišuje konzervaci, restaurování, rekonstrukci, zabývá se využitím zahrady i legislativním rámcem její ochrany. Ochrana

historických zahrad, parků i sadů a péče o ně má být ve smyslu Florentské charty součástí zastavovacích plánů, plánovacích dokumentů a územního plánování (Pacáková - Hošťálková a kol., 2004)

- **Zákon č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči:** Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování, zpřístupňování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti. (MŽP ČR, 2018)

- **Zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny:** Účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem Evropských společenství v České republice soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry. (MŽP ČR, 2018)

3.3.1 Dotační programy

Krajské dotace: Středočeský fond kultury a obnovy památek

- Podpora drobných památek
- Podpora obnovy kulturních památek

Dotace ministerstva kultury

- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
- Program záchrany architektonického dědictví
- Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
- Havarijní program
- Program regenerace metských památkových rezervací a městských památkových zón
- Program restaurování movitých kulturních památek

Dotace ministerstva životního prostředí

- Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny
- Program péče o krajinu

4 Zhodnocení podkladových údajů

4.1 Výběr řešené lokality

Oblast k revitalizaci kulturní krajiny Liběchovska: Severo-západní část zámecké zahrady, okolí oranžerie. Dříve se zde nacházela velká kuchyňská zahrada, ovocný sad, přiléhající hospodářské budovy, současně přerušen kontakt s polabskou krajinou.

4.1.1 Lokalizace

Kraj: Středočeský

Okres: Mělník

Obec s rozšířenou působností: Mělník

Obec s pověřeným obecním úřadem: Mělník

Katastrální území: Liběchov, 681920

Obec: Liběchov

GPS: 50°24'34.741"N, 14°26'39.370"E

Výměra: 2 ha

4.2 Širší vztahy

Mapová příloha č. 1

Mapová příloha č. 2

Liběchovskem rozumíme region v severozápadní části Středočeského kraje, z jihu ohraničený řekou Labe. Přibližně 6 km severozápadně od Mělníka a 7,5 km jihovýchodně od Štětí. Unikátní soubor historických usedlostí a přírodních krás představují obce Liběchov, Boží voda, Ješovice, Želízy, Malý hubenov, Nové tupadly, Sitné, Tupadly, Medonosy, Chudolazy, Nové osinalice, Osinalice, Osinaličky. Slunná a úrodná krajina Polabí se v Liběchovsku snoubí s nepřístupnou a trochu tajemnou krajinou blízkého Kokořínska a obě tyto polohy dávají místu neopakovatelný ráz. (Janáček a kol., 2016)

4.2.1 Přírodní hodnoty

Liběchovsko přiléhá na jižní straně k povodí Labe, středem prochází Liběchovka (dříve Desná), která pramení v Dokeské pahorkatině. Navazující Přírodní park Rymáň, plynule přecházející v jedinečnou CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, jejíž je obec Liběchov předpolím. Přes řeku, přímo naproti vystupuje na obzoru bájná hora Říp a k západu a severu panorama Českého středohoří od Lipské hory přes Milešovku, Kletečnou, Varhošť, Dlouhý vrch, Litýš a Pannu až k Sedlu a Vlhosti. (Janáček, 2017)

Kokořínsko - Máchův kraj: Pískovcová skalní města se zvláštními útvary. Bohatá mozaika mokřadů, vodních ploch, lesních porostů i skal hostí řadu druhů vzácných rostlin a živočichů. Řídké osídlení, zachovalá lidová architektura. (AOPK ČR, 2018)

Kokořínsko, Máchův kraj, Dubské a Mšenské Švýcarsko, všechny tyto názvy skrývají dávno objevený malebný kraj utvářený rozmanitostí pískovcových skal. Přírodní skalní útvary vytvořené zejména na úbočích dolů jsou často formovány do bizarních tvarů. Najdeme tu Obří hlavu, Žábu, Kance, Sněhurku a sedm trpaslíků nebo nejnámější Pokličky. Území je charakteristické vyšším podílem lesů, z nichž část má charakter reliktních borů, a vyváženým podílem zemědělské krajiny. Přírodovědně významné postavení mají mokřady, které jsou z větší části zahrnuty do seznamu mezinárodně významných mokřadů ve smyslu Ramsarské úmluvy (Mokřady Liběchovky a Pšovky). Chráněná krajinná oblast Kokořínsko byla vyhlášena v roce 1976 na ploše 273 km². (MŽP ČR, 2018)

4.2.1.1 Prvky ochrany přírody a krajiny

Kategorie	Název	Obec	Identifikační číslo
Památný strom	Lípa v Malém Hubenově	Želízy	103 871
Památný strom	Ješovická lípa	Ješovice	103 913
Přírodní park	Rymáň	Liběchov, Střednice	208
Přírodní památka	Vehlovické opuky	Velhlovice	2252
Přírodní rezervace	Mokřady dolní Liběchovky	Brocno, Tupadly, Želízy	2 110
Přírodní rezervace	Kokořínský důl	Vysoká, Střemy, Nebužely, Kanina, Kokořín, Mšeno, Dobřeň, Blatce	179
Chráněná krajinná oblast	Kokořínsko - Máchův kraj	-	23
Evropsky významná lokalita	Labe - Liběchov	-	2556
Evropsky významná lokalita	Kokořínsko	-	2549

Tabulka 1: Ochrana přírody Liběchova a okolí (Zdroj: drusop.nature.cz, 2018)

4.2.2 Kulturní hodnoty

Zámecká zahrada Liběchov tvoří součást komponované krajiny s přímou vazbou na zahradní úpravu. Necelých 5 km na sever, v obci Tupadly se nachází zámek Slavín s přírodně krajinářským parkem a o dalším 5 km dále na severovýchod zámek se zahradou ve Vidimi s lávky ve svahu nad Sitenským dolem, hrad Houska a zámecká zahrada Nový Berštejn. Mezi významné historické zahrady a parky na druhé straně řeky Labe lze jmenovat Dolní a Horní Beřkovice, Roudnice nad Labem, zámek a park Hořín, původně lovecký zámeček, podle návrhu Giovanniho Battisty Alliprandiho. Na pravé straně poté Zámek Mělník, park Neuberk a Řepín.

4.2.2.1 Kulturní památky Liběchova

Kategorie	Název	Obec	Identifikační číslo
Území	Ochranné pásmo zámku Liběchov	Liběchov	1317864335
Soubor	Sochy českých patronů sv. Jana Nepomuckého a sv. Prokopa	Liběchov	1000127253
Soubor	Sochařských děl vytesaných do skal	Želízy	1000129261
Areál	Venkovská usedlost, č.p. 52	Liběchov	1000146396
Areál	Městský dům - zámecká vinárna	Liběchov	1000149889
Areál	Zámek	Liběchov	1000148186
Areál	Kostel sv. Havla	Liběchov	1000150803
Areál	Křížová cesta	Liběchov	1000130270
Areál	Venkovská usedlost, č.p. 9	Liběchov	1000136060
Areál	Kaple Boží Voda s lázněmi	Liběchov	1000127726
Objekt	Kostel sv. Ducha	Liběchov	1000136011
Objekt	Jeskyně Klácelka	Liběchov	1000129261_0006
Objekt	Fara	Liběchov	1000146125
Objekt	Sbor českobratrské evangelické církve	Liběchov	1000118345
Objekt	venkovský dům, č.p. 148	Liběchov	1000128700
Objekt	Boží muka	Liběchov	1000141368
Objekt	Socha Krista	Liběchov	1000131494
Objekt	Vinný sklep	Liběchov	1000141479
Objekt	venkovský dům, č.p. 201	Liběchov	1000139139

Tabulka 2: Kulturní památky Liběchova (Zdroj: pamatkovykatalog.cz, 2018)

Od Liběchovského kostelíčka se nabízí jedinečný pohled k Mělníku, věnnému městu českých královen, pod sebou vidíme Labe s Dolními Beřkoviciemi a zámek. (Janáček, 2017)

Obr. 17: Pohled od Liběchovského kostelíčka 1940 (Zdroj: Janáček, 2016)

4.2.3 Občanská vybavenost

Na městském úřadě Liběchov funguje muzeum a knihovna, která v současné době disponuje cca 2 000 svazky. V místě působí tři výchovné a vzdělávací instituce: Základní škola 1. – 9. třída a mateřská škola Liběchov, SOU Liběchov a Dětský domov se školou. Zdravotní péči zajišťuje lékař pro dospělé i děti. Funguje zde pobočka České pošty a několik restaurací (Beseda, Formanka, Rašíny), v některých případech je restaurace jako součást ubytovacích zařízení (penzion U Přemysla, hotel Rezidence Liběchov), a dva kempy (Camp Zahrada s restaurací, Camp SK Liběchov). Svě služby dále nabízí fitness centrum, kadeřnictví, autoservis a čerpací stanice, zásobování obstarávají dva obchody s potravinami a kiosky, cukrárna, drogerie, papírnictví a květinářství. (Liběchov, 2018)

Ve městě působí několik spolků a organizací: skautský Přístav Modrá kotva, SK Liběchov (fotbal, stolní tenis, cvičení žen), občanské sdružení Ješovický posel, KČT Mašinka nebo Český svaz chovatelů Liběchov, jejichž činnosti slouží např. fotbalové hřiště se zázemím pro sportovce, dětské hřiště nebo sokolovna. Další firmy a instituce v Liběchově představují např. Lesní hospodářství Josef Homolka, Lesní hospodářství František Homolka, CRYO TECH, s. r. o. – Ing. Pavel Dostál, EMS 3000, s. r. o., Elektro Market Servis, s. r. o., Stroje Kovalčík, s. r. o., Pavel Šantín – instalatérské a topenářské práce, stavební firma Jiří Prokopec, Jan Čvančar – truhlářství, Truhlářství Lier, Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i., výzkumná včelařská stanice, Rybářství Liběchov a jiní drobní živnostníci a řemeslníci. (Liběchov, 2018)

4.2.4 Dopravní infrastruktura

Pozemní komunikace – Území prochází silnice I/9 Zdiby - Mělník - Liběchov - Česká Lípa - Nový Bor - Rumburk, z města Liběchov vychází silnice II/261 Liběchov - Štětí - Litoměřice - Ústí n. L.-Střekov - Děčín.

Železnice – Liběchov leží na železniční trati 072 Lysá nad Labem - Mělník - Litoměřice - Ústí nad Labem.

Autobusová doprava – Územím projíždějí dálkové autobusové linky Praha-Jablonné v Podještědí, Nový Bor-Česká Lípa-Praha a Jablonné v Podj.-Doksy-Dubá-Mělník-Praha. Ve městě Liběchov jsou zastávky příměstské autobusové linky jedoucí do těchto cílů: Dobřeň, Kokořín, Mělník, Praha, Štětí (dopravci ČSAD Střední Čechy, a. s. a Kokořínský SOK, s. r. o.). V roce 2015 se stal Liběchov součástí pražské integrované autobusové dopravy.

4.2.5 Rekreační potenciál

Liběchov leží mezi Mělníkem a Štětím. Směrem na sever se nachází obec Želízy a Tupadly ležící v CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Značný potenciál cestovního ruchu vychází z bohatých přírodních a kulturně-historických předpokladů. Liběchov disponuje především vhodnými podmínkami pro pěší turistiku, cykloturistiku a kulturně-poznávací turistiku. Mezi nejcennější atributy z tohoto pohledu patří zámek, kaple sv. Ducha s křížovou cestou, kostel sv. Havla, značené turistické okruhy „Po stopách Václava Levého“ (pískovcové plastiky). Na rozvoj cestovního ruchu negativně působí hojná automobilová, a především kamionová doprava přes město (silnice I/9 a silnice II/261). Z celkového pohledu proto turistický potenciál místa zatím není plně využit.

Cyklistika: Městem vedou cyklotrasy Labská vinařská cesta z Mělníka, č. 0057 do Tuhyně a Lhoty, č. 0012 do Dobřeně a č. 0010 na Kokořín.

Pěší turistika: Územím města vedou turistické trasy Liběchov - Želízy - Tupadly - Had - Liběchov a Mělník - Liběchov - Tupadly - Dubá.

4.3 Charakteristika a současný stav

Mapová příloha č. 3

Řešené území je současně téměř po celé své ploše zarostlé rákosiny a náletovou vegetací. V severní části se nachází oranžerie, hlavní salon s reliéfem od Václava Levého. Východní křídlo oranžerie bylo rekonstruováno a využíváno k osobnímu bydlení. Hlavní část zahrady, prostor před oranžerií, je přes husté porosty ve vegetačním období téměř nepřístupná, v porostech rákosin jsou bujná prameniště. Jižní část tvoří lužní vegetace, převážně sukcesně vzniklá, s dominancí olší (*Alnus glutinosa*), dále javory (*Acer platanoides*), jilmy (*Ulmus laevis*) ad.. V západní části se poté nachází pozůstatky ovocného sadu, kamenná zeď, sluneční brána, trosky bývalé sušárny ovoce a vojenský bunkr. Do zahrady se lze dostat od zámku, po mostě přes Liběchovku s plastiky Titánů, zadní pěšinou ze zámecké zahrady, a možno i vstupem od hospodářských skrze husté porosty náletů.

Obr. 18: Letecká fotografie Liběchova, vyznačena oblast kuchyňské zámecké zahrady. Z jihu přiléhající hospodářské budovy, východně zámecká zahrada (zdroj: <http://www.flyfoto.cz/2014/01/libechov>, 2018)

4.3.1 Fotodokumentace

Obr. 19: Pohled na Liběchovský zámek z jižní části parku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 21: Průhled na objekt oranžerie ze západní cesty zámecké zahrady (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 20: Střední salón zámecké oranžerie, letní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 22: Střední salón zámecké oranžerie, zimní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 23: Západní předsíň zámecké oranžerie, letní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 24: Reliéf západní předsíně (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 25: Západní předsíň, nahoře pokoj pomocníka (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 26: Rekonstruovaná východní předsíň zámecké oranžerie (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 27: Stav porostů před oranžerií v období vegetace (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 28: Prameniště v místech bývalé vodní tůně (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 29: Pozůstatky ovocného sadu, západní část parku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 31: Obr. 39: Vojenský bunkr (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 30: Pozůstatky sušárny ovoce (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 32: Sluneční brána, východní kamenná zeď (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 33: Socha bohyně Flory (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 34: Socha bohyně Pomony (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 35: Sochy antických Titánů, u grotty na mostě přes Liběchovku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 36: Brocenská brána, vedle východní předsíně zámecké oranžerie (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

Obr. 37: Klasicistní portál hospodářských budov (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)

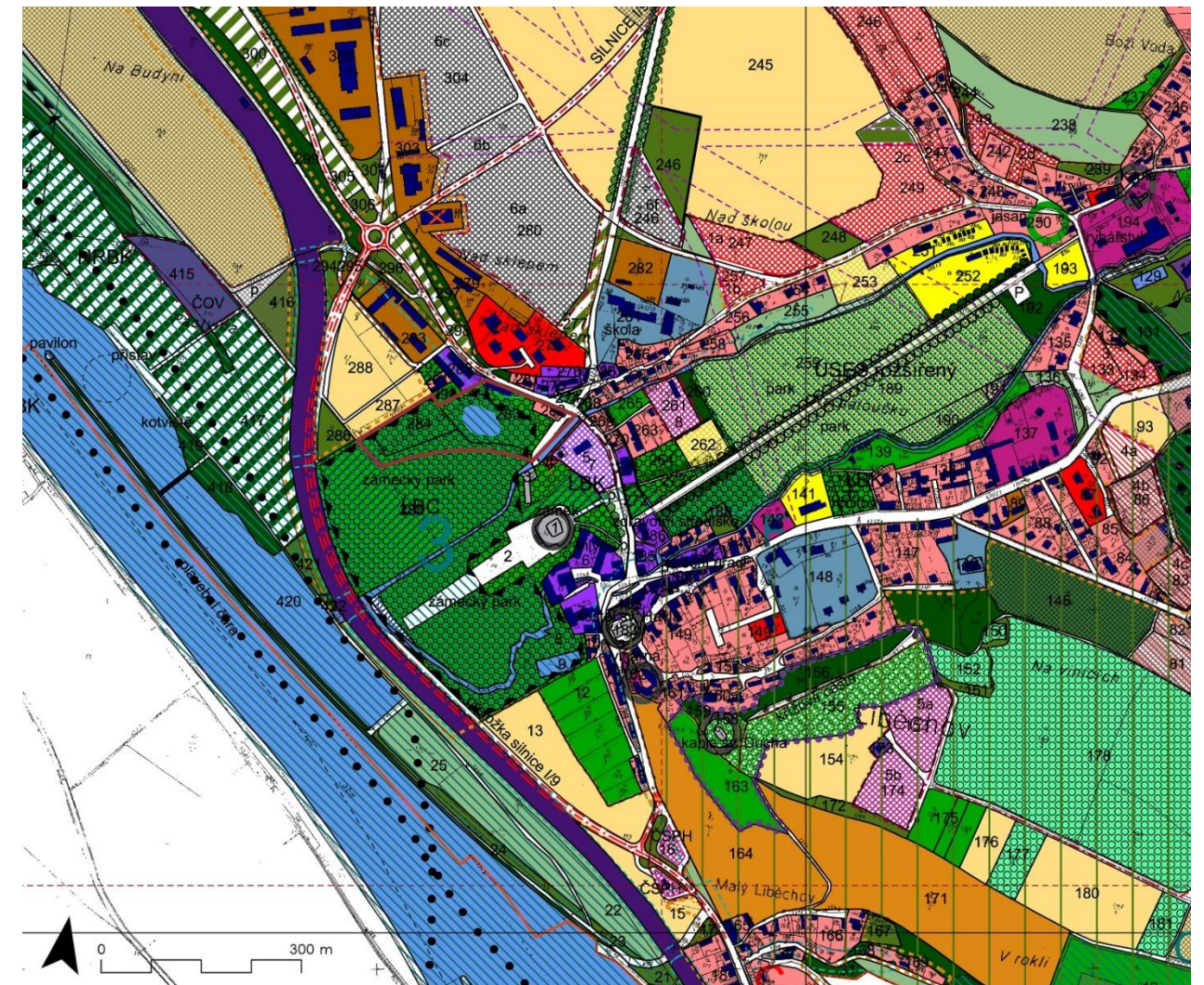
Obr. 38: Střední salón zámecké oranžerie, reliéfe puttů od Václava Levého (Zdroj: Soukromý archiv J. Janáčka)

4.3.2 Vlastnické vztahy

Parcelní číslo	Výměra (m ²)	Způsob využití	Druh pozemku	Vlastnické právo	Způsob ochrany nemovitosti
34/1	41541	zeleň	Ostatní plocha	Brožová Marie, V Lipovci 3113/12, 27601 Mělník Homolka František, Rumburská 80, 27721 Liběchov Homolka Josef, Polní 563/25, Liberec XII-Staré Pavlovice, 46001 Liberec Homolka Roman, č. p. 19, 27721 Liběchov Homolková Kristýna, Žďár 60, 47201 Doksy	Nejsou evidovány žádné způsoby ochrany
34/2	5154	-	Ovocný sad	Brožová Marie, V Lipovci 3113/12, 27601 Mělník Homolka František, Rumburská 80, 27721 Liběchov Homolka Josef, Polní 563/25, Liberec XII-Staré Pavlovice, 46001 Liberec Homolka Roman, č. p. 19, 27721 Liběchov Homolková Kristýna, Žďár 60, 47201 Doksy	Zemědělský půdní fond
34/3	10896	Manipulační plocha	Ostatní plocha	Brožová Marie, V Lipovci 3113/12, 27601 Mělník Homolka František, Rumburská 80, 27721 Liběchov Homolka Josef, Polní 563/25, Liberec XII-Staré Pavlovice, 46001 Liberec Homolka Roman, č. p. 19, 27721 Liběchov Homolková Kristýna, Žďár 60, 47201 Doksy	Nejsou evidovány žádné způsoby ochrany
380	779	Součástí je stavba: budova s číslem popisným: 151; objekt k bydlení	Zastavěná plocha a nádvoří	Kucej Gimén František, Litoměřická 151, 27721 Liběchov	Nejsou evidovány žádné způsoby ochrany

Tabulka 3: Seznam dotčených parcel (Zdroj: nahlizenidokn.cuzk.cz, 2018)

4.3.3 Vztah k ÚP

Mapa 1: Výřez z Územního plánu obce Liběchov, funkční využití 2004

4.4 Historie a vývoj obce Liběchov

4.4.1 Prehistorie

Krajina kolem Liběchova měla v dobách prehistorických značně jinou polohu, než je tomu dnes. Lokalitu zcela pokrýval hustý lužní les s dominujícími topolovými doubravy, kde rostly ve velké míře kromě topolů také duby a jasany. Do Labe se zde již vléval potok zvaný zprvu Destná, později Liběchovský potok a posléze Liběchovka. Rovněž tak zde končilo údolí Dokeské pahorkatiny a začínala zde rovinatá Mělnická kotlina. První lidé se tu usazovali již od doby kamenné, paleolitu, jak je doloženo nálezy pazourkového jádra a odštěpku. Jednalo se o záplavovou oblast s písčitymi nánosy. První usedlíci zde pro své obydlí preferovali většinou vyvýšené polohy. Neolitické období, nebo též období začínajícího zemědělství a usazování se na jediném místě. Pro potřeby obživy se pak kácely lesy a zakládala pole, která byla využívána i dalšími generacemi. Takovéto osídlení se vyvinulo též v Liběchově, jelikož v jeho okolí byla kvalitní orná půda a příhodné klimatické podmínky pro výnosnou zemědělskou výrobu. (Kilián, 2016)

4.4.2 Středověk

Původně staročeským názvem Lubiechov je prastarou sídelní lokalitou, v příhodné poloze zalesněné krajiny u vtoku řeky Liběchovky do Labe, necelých 10km od Pšova (dnešního Mělníka), kdysi úředního sídla kmene Pšovanů. Tato lokalita vznikla někdy na rozhraní 12. a 13. století, při staré obchodní cestě, vedoucí z Prahy do Liběchova a odtud údolím Liběchovky na sever do Lužice vznikla dřevěná tvrz s vodním hrazením. (Zámek Liběchov, 1975-80)

1311 - Na zdejší tvrzi sídlili páni z Liběchova, rytíř Domin z Lubiechowa, Lipold a Vojslav. Odtud název německý Liboch (1757), později Liběchov (1854). (Anděl a kol., 1984)

1410 – 1412 - Liběchov patřil rodu Škopků z Dubé, kteří jej připojily k Úštěku. Jindřich z Dubé, syn královského hofmistra a oblíbence krále Václava IV., byl přítelem a ochráncem kazatele Jana Husa. Roku 1412 odešel Mistr Jan Hus na liběchovskou tvrz, protože to měl blízko do Prahy. Zde se mělo rozhodnout o jeho při. Jeho zdejší pobyt byl významný tím, že zde dopsal Výklad, Dcerku. V roce 1314 se uchýlil na Kozí hrádek. (Anděl a kol., 1984)

1455 - Jsou uváděni páni vladkové z Liběchova v „erbu půl jelena“. Polovina jelena ve skoku se stala také místní heraldickou figurou. (Zámek Liběchov, 1975-80)

4.4.3 Renesance

1547 – Získal Liběchov Kašpar Belvic z Nostic. Pozdně gotická tvrz byla přestavěna na renesanční dílo, které mělo okrouhlý, podkovitý půdorys a bylo obklopené širokým vodním příkopem, napojeným na Liběchovský potok. Renesanční tvrz měla štíhlou věž s renesančním portálem v přízemí a omítkou se sgrafitovými psaníčky. Tvrz byla tehdy doplněna stavbou poplužního dvora, mlýna, pivovaru a ovčína. (Anděl a kol., 1984)

1557 - Se soustředil celý majetek v rukou Kašpara Balvice z Nostic, který panství značně rozšířil koupí okolních vsí a dvorů. (Zámek Liběchov, 1975-80)

Předmětem jeho nákupu nebyla jen ves Liběchov, ale také Rymář, Želízy, Křivenice a část Počapel. Na konci 16. století k zámku patřily rozlehlé polnosti, na kterých se patrně pěstovaly především obiloviny, pšenice a ječmen pro výrobu piva. Na svazích pod kostelíčkem rostla vinný réva, které se na Mělnicku mimořádně dařilo. Ve štěpnici mohly růst podobné stromy, jaké známe z pramenů tehdejšího Mělníka, zvláště pak broskvoně a třešně. Doložen je chov ovcí ve zdejších ovčíně, pravděpodobně i chov hovězího dobytka při Liběchovském dvoře. Liběchovka byla dlouhodobě zdrojem pstruhů a další druhy ryb bylo možné ulovit v Labi. (Kilián, 2016)

4.4.4 Rané baroko

1650 – Dorota Františka Molovcová, rozená Belvicová se provdala za Hyacinta Karla de Villany. (Štainochr, 2000)

1654 - Podle berní ruly, se na panských polnostech pěstovalo především žito a na lukách se pásli dobytek, zejména ovce. Hyacint Villani na viničním vrchu nad řekou vstavěl kamenný zdaleka viditelný kostel Sv. Ducha a Božího Hrobu, kde byl později sám pohřben. Návrší kolem kostelíka mělo dostat svou charakteristickou podobu díky zbudování terasovitých vinic se strážní výškou a sochami vinařských patronů, to vše prý za účasti italských specialistů. Písemné dokumenty uvádí cennou položku vína, kromě běžných také muškátového. (Kilián, 2016)

1664 – Panství koupil František ze Scheidlernu, majitel sousedních Horních Beřkovic. Ten v Liběchově postavil nový pivovar se sladovnou a obnovil válkou těžce postižené vinice. (Anděl a kol., 1984)

4.4.5 Vrcholné baroko

Na počátku 17. století patřily k Liběchovu další vsi nebo jejich části Želízy, Tupadly, Stračí, Počeplice Mošnice a Raduň. V druhé polovině 17. století Daniel Pachta postupně zakoupil Byšice, Bosyni, Chebuz, Brocno, Snědovice a zvláště Liblice, kde měl po následně vyrůst skvostný rodový zámek. (Kilián, 2016)

1709 - Jana Jáchym Pachta z Rájova se roku oženil s Antonií Scheidlerovou, tehdejší dědičkou panství. (Zámek Liběchov, 1975-80)

1720 - 1732 - Jan Jáchym Pachta z Rájova byl povýšen na říšského hraběte a projevil se jako velkorysý stavebník, podnikavý barokní šlechtic Liběchova. Pověřil proslulého architekta Františka Maxmiliána Kaňku o přestavbou renesanční tvrze v pohodlný barokní zámek. Přestavba byla provedena v letech 1720 – 1731 (Kaňkova přestavba Liběchova je dodnes určující pro barokní podobu zámku a jeho okolí). Kolem let 1725 bylo vnější prostředí zámku doplněno mytologickými sochami z dílny Matyáše Bernarda Brauna. Kaňkovo barokní zahradní křídlo, vložené do okrouhlého půdorysu tvrze na jihozápadní straně, založilo nový urbanistický koncept na ose, určené starým vstupem na straně severovýchodní a pokračující prostorem nádvoří a sala terreny do barokního zahradního parteru vedoucího k řece. Architektura nového zámku na zelené podnoži parku byla zvýrazněna jasnou červenou barvou. Interiéry zámku byly roku 1732 vyzdobeny Václavem Vavřincem Reinerem, který vymaloval především sala terrenu. (Zámek Liběchov, 1975-80)

1720 - stará silnice - Praha-Mělník-Mlazice-Liběchov (kolem Máří Magdaleny, harfenice a hada) přes Brocno, Újezd mezi Zakšínem a Tuhaň, severozápadně od Dubé – východně od Drchlavy, Česká Lípa – Ruburk. (Kuča, 1998)

1738 - Kaňka je také údajně autorem nového barokního kostela sv. Havla, jenž se zámkem dotváří vynikající barokní prostředí Liběchova. (Anděl a kol., 1984)

Jan Jáchym Pachta ve svém vlastnictví využíval především velkolepou barokní rezidenci v Liblicích, též podle plánů architekta Františka Maxmiliána Kaňky. (Klilán, 2016)

1742 – Liběchovské zboží převzal po svém otci Hubert Karel Z Rájova, jeden ze 4 synů Jana Jáchyma Pachtu. Později pokračoval ve stavebních tradicích svého otce. (Anděl a kol., 1984)

1750 – Nad silným minerálním pramenem na blízké lokalitě Boží Voda (německy Geweithenbrunn – Svěcená voda) byla vybudována kaple Panny Marie, později i lázeňský dům a špitál. (Štainochr, 2000)

V Liběchově lze za vlády pachtů z Rájova hovořit o nebývalém stavebním rozkvětu, který dal vsi pozoruhodné památky a mimořádnou urbanistickou hodnotu. (Klilán, 2016)

4.4.6 Klasicismus

1780 - V době vlády Huberta Karla, syna Jana Jáchyma hraběte Pachtu z Rájova byla postavena Křížová cesta o čtrnácti zastaveních lemována lipovou alejí, vedoucí od kostela sv. Havla ke kostelíku sv. Ducha. (Štainochr, 2000)

1781 – K zámku byla přistavěna nádherná, klenutá konírna ve stylu Kaňkově, podle nápisu na průčelí byla původně pro dvaatřicet koní. (Klilán, 2016)

1801 - Z rukou Huberta Karla Pachtu, přešlo liběchovské panství do majetku Jana Jakuba Veitha. Tehdy byly provedeny některé úpravy a přestavby v duchu rozvíjejícího se klasicismu. V tomto tvůrčím ovzduší vyrůstal i nadaný kuchtík Václav Levý ve významného českého sochaře. Jeho rané práce nacházíme i na Liběchově v zachovaných zahradních plastikách a doplňcích parkové architektury a na reliéfu tympanonu oranžerie z první poloviny 19. století. (Zámek Liběchov, 1975-80)

Za povšimnutí stojí **životopis Václava Levého**, odchovance malíře nadaného Navrátila: *Jako mladík byl přijat Václav levý do služeb hraběte Veitcha za kuchtíka. V prázdném čase robil levý ze dřeva i kamene různé maličkosti, který si získali pozornosti, a odkryly v hochu skrývající se talent k sochařství. Veitch sám přičiňoval se, aby Levý nabral vzdělání v umění sochařském u známého umělce sochaře Lina v Praze, odebral se Levý na náklady Veitchů do Mnichova ku Schwanthalovi. Jako náhradu za uznání vytvořil Levý v blízkých skalách liběchovských mnoho rázovitých prací.* (Liběchovský, 1901)

1804 - U pramene na Boží Vodě byl postaven nový lázeňský dům. Velkoryse koncipovaná alej od zámku do nově vybudovaného lázeňského okrsku Dobrá Voda. Charakteristickým prvkem klasicistních úprav byly aleje listnatých dřevin, lemuující zahradní cesty, také cesty vozové, císařské silnice, podle císařského nařízení. Stromy skýtající stín a dobrou orientaci potažnmu dobytku i pocestným, chránící před závějemi, vymezující a armující vozovku. Neméně pozoruhodné je, že na prodloužené ose vozovky od Štětí, původně i cesty pokračující zámeckou zahradou, lze také spatřit kostel Svatého Ducha na viniční hoře. (Štainochr, 2000)

1831 – Jakub Veitch v blízké obci Želízy postavil jeden z prvních cukrovarů na výrobu řepného cukru u nás. (Anděl a kol., 1984)

4.4.7 Romantismus

1833 - Po smrti Jakuba Veitha zdědil Liběchov jeho syn Antonín Veith. Značnou proměnu prodělal zámecký park založený nově v anglickém stylu s četnými zákoutími, vodopády, potůčky, mosty, plastikami, vázami, odpočívadly a jinými prvky parkové architektury. (Zámek Liběchov, 1975-80)

1833 – Antonín Veith patřil ke štedrým podporovatelům umění, vědy a kultury. Na zámku v Liběchově, upraveném do novogotické podoby, podle básníka Karla Egona Eberta vytvořili „Hnízdo romantické doby“. Veithův salón hostil po dvě desetiletí nejvýznačnější představitele českého národa, umělece a intelektuály elity: Filozof pater Bernard Bolzano zde dokončil svůj proslulý spis Paradoxy nekonečna, útočiště zde našel po své exkomunikaci kněz a básník František Matouš Klácel. Jako Veithovi společníci i rádci zde pobývali historik František Palacký, Josef Jungmann, Josef Václav Frič, Václav Hanka, Karel Sabina, František Ladislav Rieger a mnoho dalších. O dění na Liběchově referoval samotář Emanuel František Velc. (Anděl a kol., 1984)

1837 – 1847 Antonín Ladislav Veitch realizoval velkolepý koncept Slavína dle anglického nového specifického uměleckého stylu neogotiky s maureskčí dekorací. Architektonické plány vytvořil Ferdinand Wilhelm Gail, mnichovský malíř a grafik. V roce 1845 Antonín Ladislav objednal 24 monumentálních plastik hroů českých dějin u mnichovského sochaře Ludwiga von Schwanthalera. Roku 1848 však realizace Slavína nebyla dovršena z důvodu nemoci svobodného pána. Slavín měl být pýchou českého obrozeného národa uprostřed říše. (Štainochr, 2000)

1838 – V Liběchovském salonu vznikl nový koncept nástěnných maleb od Josef Navrátila, v sala terreně podle eposu z Wlasy. (Štainochr, 2000)

1841 - Václav Levý vytesal v blízkých lesích okolí Boží vody, Želíz a Tupadel pozoruhodná, velkorozměrná sochařská díla v pískovcových skalách. 1841 – Klácelka, umělá jeskyně s reliéfy bytostí lidských postav se zvířecími hlavy. Při staré Brocenské cestě, severozápadně od Želíz kaplička Máří Magdalény, Harfenice, Kazatelna, Had. V letech 1845 – 50 Blaník a přímo nad Želízy Čertovy hlavy. (Kuča, 1998)

Václav Levý pobýval též v Římě a Vídni, kde se seznámil se svým neméně proslulým žákem Josefem Myslbekem. (Klilíán, 2016)

1848 - Liběchovskému panství náleželo 33 vesnic a 6 tvrzí s prosperujícími velkostatky. Beze zmínky by neměly zůstat Veitchovy snahy o zkvalitnění zemědělského podnikání, přičemž se v Liběchově pěstoval především chmel, řepka a vinná réva. (Klilíán, 2016)

1854 – Úmrtí Antonína Veitcha skončilo v Liběchově významné období českého romantismu. (Anděl a kol., 1984)

1870 – 1873 – Vybudování železnice, rakouské severozápadní dráhy (Anděl a kol., 1984)

1885 - zastávka populárních parkových výletů po Labi a Vltavě, do Liběchova se dostávali první turisté (Klilíán, 2016)

Na koci 19. století a počátkem 20. století byly lesy významnou složkou liběchovského panského hospodářství, nejinak tomu bylo s rybníctvím a zvláště s vinařstvím. Dávno už neplatilo, že v Liběchově podnikají jen zámožní majitelé. Zhruba půlstoletí před první světovou válkou bylo v Liběchově období skutečně nebývalého rozmachu zdejších živností a hospodářství. Chov hovězího dobytka a ovcí. Ovocnářství, v němž se uplatňovaly především švestky a všudypřítomné třešně, spíše podružně. Lidé pracovali ve vápencovém lomu na jižním okraji obce, kde se také pájilo vápno, především však odtud pocházel stavební kámen. Desky na dlaždice a kvádry na schodištvé stupně. (Klilíán, 2016)

1909 – Ukázkovým reprezentantem tehdejší architektury se stala secesní Janouškova vila. (Klilíán, 2016)

4.4.8 Rozkvět první republiky

1920 - Po rozpadu rakouské monarchie a vzniku československého státu koupil zanedbané panství od hraběnky Ing. František Homolka. Ten postupně obnovil hospodářské objekty a tím i prosperitu panství a poté provedl opravy vlastních zámeckých budov. (Zámek Liběchov, 1975-80)

1923 - Nejzářivějšími prvorepublikovými stavbami jsou v Liběchově bezesporu vily Jaromíra Rašína a Jaroslava Moučka ve stylu art deco. Moučka posléze přikoupil i vrch Jindřišku, kde byl do té doby veřejně přístupný sad. (Klilíán, 2016)

1925 – 1927 - Liběchovský zámek byl prohlášen Státním památkovým ústavem za umělecko-historickou památku. Probíhalo zde restaurování olejomalb v orientálním salonku. Z počátku byla prováděna Bohumilem Čílem, později 1925 restaurátorskou školou profesora Slánského. (Zámek Liběchov, 1975-80)

Lidé nacházeli pracovní uplatnění zvláště na vinicích, kde se úspěšně pěstovaly různé odrůdy (tramín, Burgundské, Sylvánské aj.). (Klilíán, 2016)

Na konec letmého výčtu krás a pamětihodností Liběchova dodejme, že v místě svého času působili dva slavní čeští malíři 20. století, Max Švabinský (1873-1962) a František Jiroudek (1914-1991). (Janáček, 2017)

4.4.9 Poválečné období

1963 - 1967 – Zámek vlastní Národní muzeum pro potřeby Náprstkova muzea. Náprstkovo muzeum zahájilo rozsáhlou rekonstrukci. (Anděl a kol., 1984)

1976 – Byla zbořena renesanční zástavba v severní části zámeckého areálu. Odhalené severní průčelí zámku se octlo ve zcela nové urbanistické situaci, vyžadující velkorysé řešení vnějšího prostředí zámku ve vztahu k historickému jádru Liběchova a především o dosud nezastavěné údolní enklávě Liběchovky prodloužením jižní barokní osy směrem na sever. Komplexní řešení tohoto území v současných podmínkách sleduje obnovu původní sídelní funkce Liběchova jako letoviska a místa odpočinku, vybaveného všestranně pro pobyt návštěvníků v upraveném prostředí kulturních přírodních památek. Dopravní systém je odkloněn a v prostorách kolem zámku bude vytvořeno klidové prostředí vyhrazené pěšímu provozu. Liběchov budoucnosti bude opět po uplynulém století stagnace a zapomnění v nových společenských souvislostech vyhledávaným cílem návštěvníků a přirozeným východiskem cest do okolí, které patří mezi nejkrásnější krajinné celky v blízkosti Prahy. (Zámek Liběchov, 1975-80)

Ve druhé polovině padesátých let JZD stále propadalo a svými výsledky bylo nejhorší v okrese. Pěstovali se především brambory, cukrová řepa o obilí. Liběchovské vinařství se stalo součástí Mělnického, načež byly vybudovány nové a obnoveny staré vinice. V některých částech byly vysázeny také meruňky. V druhé polovině 80. let byl za kostelíkem zrušen starý jabloňový sad a vysázeny broskvoně a višně. Liběchovské lesy spadaly pod podnik Státní lesy. Liběchovské rybníctví, též státní, tvořilo důležitou složku místní ekonomiky. Duhoví pstruzi se stali velmi žádaným artiklem. (Klilíán, 2016)

Pro pstruhy do Liběchova a další chované ryby zajížděl i vášnivý rybář Jan Werich. (Janáček, 2017)

V novém tisíciletí zůstává Liběchov a jeho blízké okolí památkovou lokalitou mimořádné hodnoty kulturně-stavební, krajinné i přírodní. V Liběchově je tedy nejen řada jednotlivých památek a historických míst, ale i jeho centrum je památkovou zónou. (Janáček, 2017)

Nástěnná malba v panských vinných sklepech v Liběchově u Mělníka

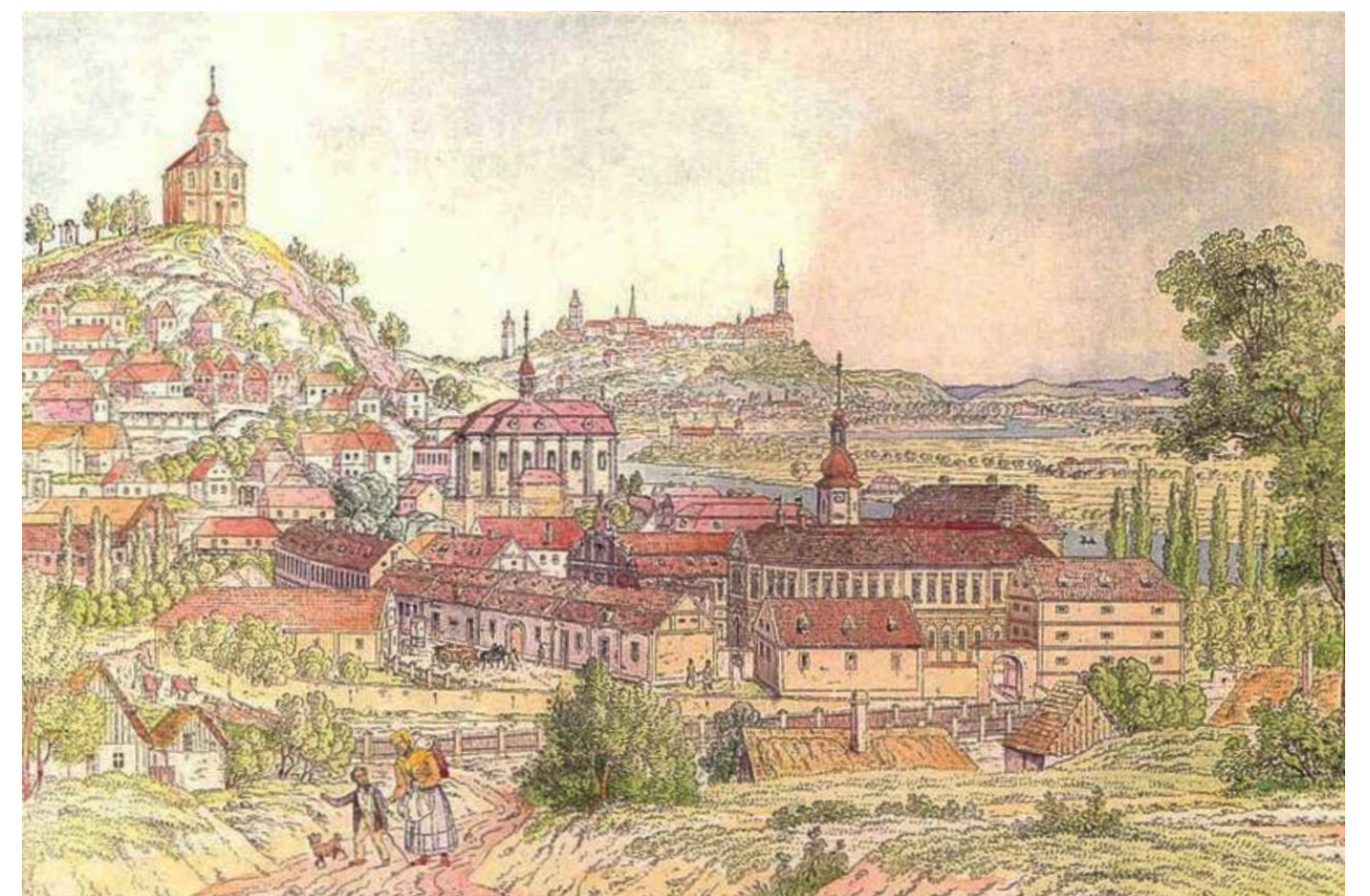
Obr. 39: Nástěnná malba s Motívem Mojžišových vyslanců do země zaslíbené ve vinných sklepech v Liběchově (Zdroj: Janáček a kol., 2016)

Obr. 40: Nejstarší veduta Liběchova z roku 1802 od Antonína Pucherny (Zdroj: Liběchov, 2018)

Obr. 41: Veduta Josefa Navrátila, kolem roku 1840. Liběchov od jihu (Zdroj: Zámek Liběchov, 1975-80)

Obr. 42: Veduta Liběchova z první poloviny 19. století, Josef Linder (Zdroj: Liběchov, 2018)

4.5 Historie a vývoj zámecké zahrady

ZAHRAHA PANENSKÁ: Před osídlením území, v krajině údolní labské nivy, při ústí říčky Liběchovky, býval panenský lužní les. Divoké Labe a bujná Liběchovka se pravidelně vylévaly z břehů a zaplavovaly lužní nivu. Vytvářely se masivní naplavené písčité jespě, nánosy zpevněné přirozenými porosty topolových doubrav (*Quercus-Populetum*) s dominujícím dubem letním (*Quercus robur*), topolem černým (*Populus nigra*), jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*) a s charakteristickým podrostem bezu černého (*Sambucus nigra*) a střemchy hroznové (*Prunus padus*). (Štainochr, 2000)

ZAHRAHA STŘDOVĚKÁ: Původní dřevěná tvrz na počátku 14. století stála na vyvýšeném jesepu tekoucích písků, pravděpodobně muselo být uměle zpevněno a okružní ramena řeky byla regulována. Okolní porosty, které přirozeně armovaly půdu pod nohama byly hájeny. (Štainochr, 2000)

ZAHRAHA RENESANČNÍ: Patrně ještě před vznikem francouzské zahrady, která byla jistě plánována k vrcholně barokní novostavbě zámku, zde byly jen zahrady užitkové. V roce 1698 je zmíněna kuchyňská zahrada, ovocný sad (štěpnice) a liběchovská bažantnice. Bažantnice patrně zabírala plochu na druhé straně labského břehu. (Zahradník a kol., 2003)

V roce 1621 je při zámku zaznamenám poplužní dvůr, vinice, mlýn, pivovar a ovčín. (Štainochr, 2000)

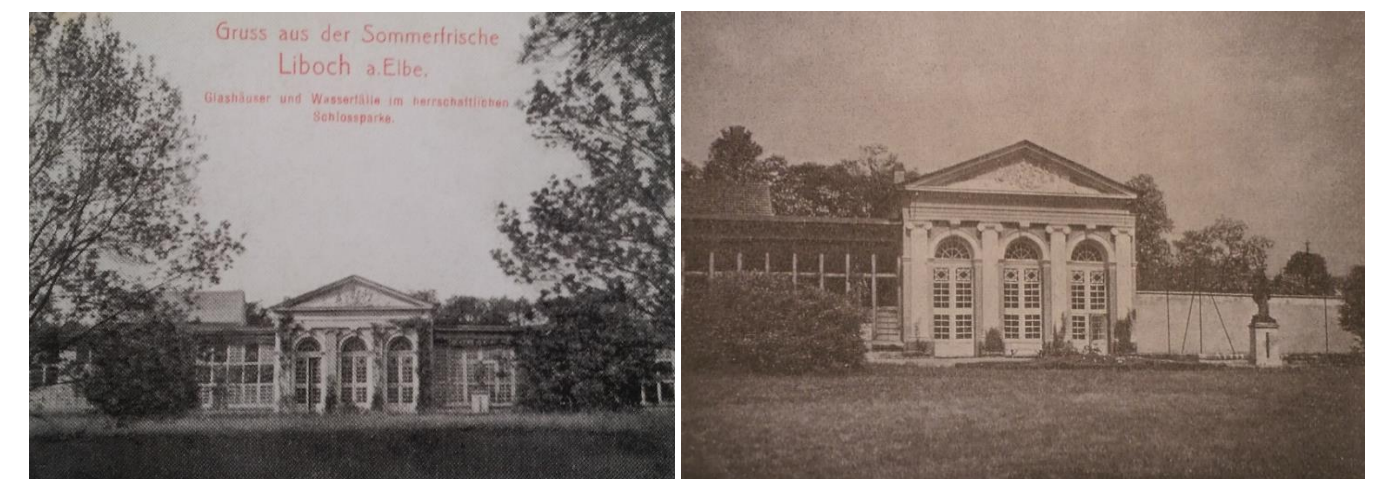
V roce 1698 je při zámku zmiňovaný pivovar se sladovnou, krčma, mlýn a poplužní dvůr, také zeleninová a ovocná zahrada, bažantnice, jedna chmelnice a ovčín. V Labi byl provozován rybolov. Chytali se pstruzi, kteří se dokonce chovali i v Liběchovce. (Klilán, 2016)

ZAHRAHA BAROKNÍ: V létech 1720 - 1731 byl zámek i zahrada přestavěn v chateau francouzského stylu. Jan Jáchym Pacht z Rájova usmyslel velkorysý koncept celého panství. Na výstavbě se podíleli přední umělecké osobnosti - architekt Ferdinand Maximilián Kaňka, sochař Matyáš Bernard Braun, malíř Václav Vavřinec Reiner ad.. V hlavní ose zámku, procházející portály, nádvořím, salla terenou a balkónovým portikem, byl vytvořen francouzský zahradní parter, vymezený vysokým stříhaným habrovým špalírem (parter byl částečně rekonstruovaný v osmdesátých letech 20. století). „Parter je část zahrady v ideálním středu, idylické krajiny květnatých pastvin, hájemství pastýřů a pastýřek, zaslíbený ráj Zlatého věku, stvořený olympijskými bohy, intimní Ráj barokní estetiky zahrad, biblické zemi zaslíbené, zahradě Eden, uprostřed nevyčerpatelné, životodárné vody, cesty přímé, bez překážek, bezpečí věčné zeleně s rajskými plody, hudba, tanec, zpěv ptactva, rajská zvěř.“ V hlavní ose parteru, se od kraje otvírala česká krajina, nad hladinou i v hladině, široce rozlité nivě řeky Labe s legendárním Řípem dominujícím na obzoru. (Point de vue, pohled v hlavní ose směru od zámku byl zcela znehodnocen, odříznut císařskou železnicí v letech 1870 – 1873). Náročný barokní územní koncept byl završen vytvořením druhé části zahrady, v prostoru mezi umělým korytem Liběchovky a budoucí, dosud zachovanou ohradní zdí s hlavní

bránou. Je tedy zřejmé, že barokní zahrada byla koncipována na nedílném urbánním propojení interiéru s exteriérem, nebyla uzavřena sama sobě, nýbrž otevřena krajině a extravilánu. (Štainochr, 2000)

ZAHRAHA KLASICISTNÍ: Koncem 18. století byly zahrady budovány již ve zcela novém duchu. Francouzský, královský zahradní architekt André Le Nôtre (1631 – 1700) koncipoval přísně geometrický hvězdicový půdorys zahrady, který se stal standardem řešení řady evropských zahrad. Koncept hvězdice vyšel z geometrické osnovy parteru uzavřeného v arkadické zahradě. „Osm směrů cest vycházejících z absolutního středu bylo otevřeno do všech stran světa, neboli všechny cesty zvenčí směřovaly k absolutnímu středu zahrady.“ Území klasicistní zahrady bylo na dvou stranách obestavěno nízkou kamennou ohradní zdí. V jedné části byly vystavěny tři brány navazující na cesty hvězdicového systému. Mezi branami byl později vystavěn čeledník, zahradní domek a při druhé straně skleníkový komplex. Další dvě strany vymezovalo umělé koryto Liběchovky a labské rameno. V trojúhelníkových polích hvězdice byly vzdělány květnaté luční světliny, ovsíkové louky s charakteristickými boskety. V liběchovské zahradě byl systém hvězdice cest vzdělán v průsecích porostu přirozených lužních jilmových doubrav (*Quercus-Ulmetum*), které po radikální regulaci široké delty Liběchovky postupně vystřídaly původní topolové doubravy (*Quercus-Populetum*). Většinu stromů tohoto společenstva lze v zahradě dosud spatřit, stejně jako monumentální bosket borovice černé (*Pinus nigra*) nebo dubů letních (*Quercus robur*). Vybrané dřeviny byly ponechány na původních stanovištích, nebo byly přesazovány. Původní dřeviny byly ovšem také nahrazovány okrasnými kultivary, pěstovanými ze semene, či roubovanými na domácí podnože. (Štainochr, 2000)

Na počátku doby Veithů, za branou při vozovce do Štětí byl vybudován nový velkostatek, zahradní domek a řada dalších hospodářských budov. Ovšem stylovým vyvrcholením klasicismu v liběchovské zahradě v první třetině 19. století byla stavba rozměrné oranžerie s dvěma křídly vytápěných skleníků, tentokrát ve stylu klasicismu berlínského. Komplex oranžerie se skleníky se stal architektonickou dominantou klasicistní hvězdicové zahrady. (Štainochr, 2000)

Obr. 43: Skleníky v zámecké zahradě Liběchov, vpravo rok 1908 (Zdroj: Janáček a kol. 2016, Čondl, 1930)

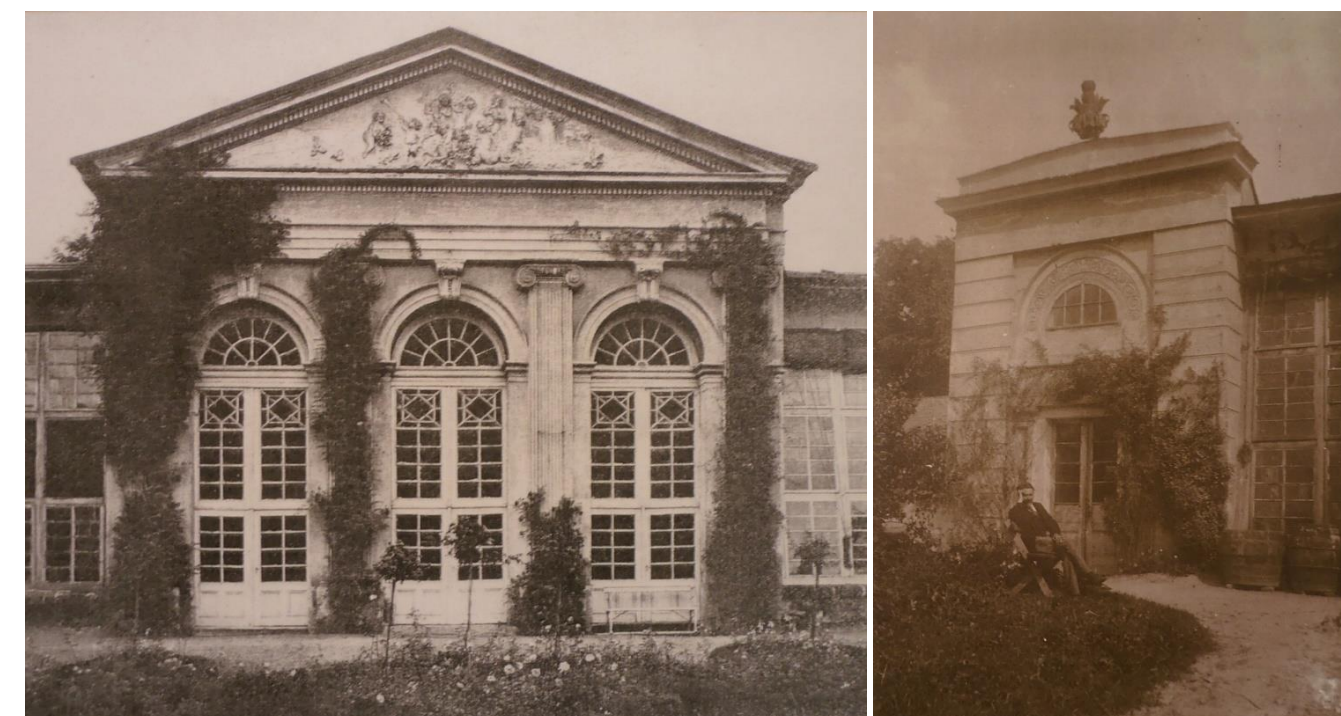
Obr. 44: Historická analýza zámecké oranžerie (Zdroj: Zahradník a kol., 2003)

Duch klasicistní zahrady byl programově dovršen řadou sochařských objektů příznačného klasicistního, antického obsahu. Klasický program byl tendencí estetiky zahrad renesančních, barokních, klasicistních i romantických. **Do parteru dominující architektury oranžerie svobodný pán Jakub Veith pořídil protějškové sochy Flóry a Pomony, římských bohyní jarní kvetoucí přírody a podzimní plodící přírody. Klasický pár mytických bohyní s nevyčerpatelnými rohy hojnosti lapidárně ztělesňuje věčný cyklus přírody. V parteru byly také osazeny kamenné zahradní vázy s figurami amoretů, připisované Václavu Levému. Václav Levý roku 1846 modeloval ve štuce reliéfu Amoretů v tympanonu oranžerie.** Klasická idea krásy byla prodchnuta zjiřující mocí antického božského Eróta – Amora – Cupidona. Početné architektonické i sochařsky propracované vázy byly osazeny i v zámeckém parteru, na pilířích bran, mostů, zobrazující nevyčerpatelné plodné, životodárné nádoby, lůna přírody. Na mostě, přes Liběchovku byly protějškové sochy Ókeana a Téthye, archaického antického mytického páru božských Titánů vodstev, z nichž povstal svět. Prarodiče řek, potoků, pramenů, tedy i Liběchovky. Nový nimfaion s grottou a pramenem byl vystaven těsně u mostu a stal se cílem, důležité diagonální cesty klasicistní zahrady. (Štainochr, 2000)

V roce 1846 se Levý pravděpodobně vracel z Mnichova na prázdniny do Liběchova provést některé práce pro Antonína Veitcha. V této době jistě Levý provedl reliéf puttů na tympanonu nového zámeckého skleníku, který někdy bývá datován již rokem 1845. Formálně je však tato práce vyspělejší, než všechna dosud známá díla. Je to půvabná scénka dětí, které hrají na různé hudební nástroje a pochutnávají si na jižním ovoci. Téměř rokokový charakter je tento reliéf stále ještě mnohem blíže druhé polovině osmnáctého století, než plastice klasicistické, kde putta nahradil štíhlý Eféb. Levý v kompozici nerespektuje tvar trojúhelníku, nebojí se ani prázdné plochy, tílka dětí jsou jakoby v jednu chumlu umístěna ve středu, zatímco ostré úhly vyplňuje jen lehce naznačená vegetace. Dětské postavičky jsou anatomicky dobře zvládnuty a velmi jemně modelovány. Také typ hlaviček, ač jen jeden v různých

natočeních vychází živě a skutečně dětsky. Za zmínky stojí i materiál, se kterým zde prý Levý pracoval. Reliéf je proveden ve dřevěném uhlí a natřen bílou barvou. Na vrcholu druhého rizalitu Liběchovského skleníku je umístěna pískovcová dekorativní váza napodobující ananasovníkové listy. Ta je spolu s jinými porůznu rozmístěnými prvky v zámecké zahradě rovněž podle místní tradice dílem Levého. (Černá, 1964)

ANGLICKÝ PARK: Podoba klasicistní zámecké zahrady v Liběchově odolala romantickému rozmachu liběchovské umělecké a intelektuální plejády. Antonín Ladislav, svatý pán Veith zasáhl do stavu zámecké zahrady citlivě, a zcela odlišné myšlenkovité romantické koncepty realizoval v krajině panství a v zámeckých interiérech. Roku 1870 se začala klasicistní zahrada měnit v přírodně-krajinářský park. „Zahradou byla krajina celého panství, krajina od kraje do kraje vzdělaná, chloubou vlasti, řádné místo v zemi, v říši.“ Velmi charakteristický byl například způsob zakládání pěšin, stezek, cest v krajině formaci anglického parku. V příslušném okrsku byla pasena stáda ovcí nebo skotu, která vyšlapala přirozené cesty, úzké i širší, v průhonech velmi široké, některé směřující k napajedlům apod. Podle těchto takzvaně prťí, tj. podle přírody, byly pak budovány pěšiny, stezky, cesty. Ostatně zuby, kopyty a trusem byl v anglickém parku udržován optimální poměr světlin vůči stromovým a keřovým porostům, které by převládaly bez cyklické pastvy nad světlinami. Na režimu pastvy byl závislý i příslovečný anglický trávnik. Charakteristické byly také průhledy anglickým parkem, kmeny stromů totiž bývaly holé do výše okusu početnými stády. V romantické krajině lze též spatřit exotismy jako turecký minaret, čínskou pivoňku (*Paeonia chinensis*) ve smilkové louce či kanadský liliovník (*Liriodendron tulipifera*) v jilmové doubravě (*Quercus-Ulmetum*). (Štainochr, 2000)

Obr. 45 a,b: Zámecká oranžerie (Zdroj: Soukromý archiv J. Janáčka)

V popisu zahrady z roku 1826 je zmíněn hlavní výhled ze zámku do velké okrasné, ovocné a kuchyňské zahrady, která je i s pohodlným zahradníkovým bytem, prostorný skleník a sušárna ovoce, také se v této zahradě nachází stromová školka. Nynější bažantnice byla majitelem částečně proměněna na chmelnici částečně v plodné, ovocné stromy podsázené loukou. V roce 1833 se při zámku nacházel velký ovocný sad, kuchyňská a okrasná zahrada se skleníkem. Charakteristická pro období počátku 19. století je změna zahrady, jenž je více využívána k hospodářským účelům. Zůstala sice okrasná zahrada před zámkem, ale mezi stavbou a Labem došlo k rozšíření zahrady o štěpnici, skleníky a patrně i domek sušárny. Popis zahrady z roku 1843 lze porovnat s indikační skicou stabilního katastru. „*Přímo před zámkem, se táhne až ke břehu řeky zahrada. Otevřeným průhledem máme potěšení pozorovat ze zámku klouzající početné lodě. Pro milovníka květin a botanika obsahuje zahrada a skleník a také přítel umění nepřejde klidně vedle velkých dvou váz, s velkou přesností a elegancí napodobující staré etruské vázy.*“ Skleník existoval nepochybně již před rokem 1843. Roku 1846 autor článku popisuje „*Zvláště ale vábí oko naše nový skleník*“. Stavbu lze datovat na počátku 40. let 19. století a lze ji označit jako pozdně klasicistní. Roku 1871 došlo k sepsání odhadu prodávaného zámku. Podle tohoto popisu zámku se na severozápadní straně parku nacházel rozsáhlý skleník, vedle něj velká ananasovna a množárna pod šindelovou střechou. Roku 1872 je zmíněna topná komora u množárny, ananasovna měla dvoukřídlé dveře do předsíně, na předsíni byl pokoj pomocníka. Z předsíně byla přístupná kaméliovna, jednokřídlé dveře, cihelná kamna, další část „Kapphaus“ patrně sloužil k pěstování roubů, zmíněno je 33 dřevěných oken. Střední část skleníku sloužila jako salon, měla troje vstupní dvoukřídlé dveře do zahrady, květinový lustr a cihelná kamna (jednotlivé okenní osy oddělují jónské pilastry, nejstarší fotografie ukazují, že pilastry byly porostlé popínavými rostlinami). Levá polovina skleníku sloužila jako studený skleník (oranžerie) a pravá jako teplý skleník. První část teplého skleníku byla určena pro květiny, měla topná dvířka pro střední salon, další část jako fíkovna a následoval pavilon (dosud zachovalý) s topnou komorou, záchodem a prostorem pro nářadí. Roku 1872 je také zmiňován popis zahradníkovy bytu pod šindelovou střechou. Dále podél zdi stávala sušárna ovoce pod taškovou střechou (dnes jsou vidět jen obvodové zdi). V roce 1847 se hovoří o vybudování ležáckého sklepa u skleníku a v roce 1877 je také tento „veliký pivní sklep“ naproti skleníkům zmíněn. Vlevo, západně od skleníků, před ananasovnou a množárnou, před domkem zahradníka až k sušárně ovoce je zeleninová (kuchyňská) zahrada. Před středním pavilonem skleníku, je opět polokruhovitý útvar. (Zahradník a kol., 2003)

„*Nemalou okrasou Liběchova jest hraběcí zámek s rozsáhlým Libosadem, který předčí jiné podobné sady velmi vzácnými druhy rostlinstva. Celý libosad je dnes pěkně urostlý a stinný. Při severní zdi libosadu umístěny jsou rozsáhlé skleníky. Jen oddělení je určeno výhradně za fíkovnu a se dvaceti mohutnými a velmi podobnými fíkovými stromy. Druhé oddělení vyplněno jest v čase zimním ohromným množstvím dekoračních keřů bujného vzrůstu. Poslední oddělení – ananasovna, v ní kromě ananasů pěstovány jsou palmy, begonie a jiné citlivější květiny, okrasné. Ve středu libosadu vypívá se k jižní straně s něžným průčelím zámek jednoposchodový v podobě podkovy stavěný. Je to vlastně zámeček, který*

pro nás je tím pamětihodným, že vestibul jeho vyzdoben je uměním českého malíře Navrátila výjevem z Vlasty.“ (Liběchovský, 1901)

DEGRADACE ZÁMECKÉ ZAHRADY: V letech 1870 – 1873 byla vnuceným římským právem vybudována železnice severní dráhy, procházející zámeckými zahradami z důvodů šetření selských zemědělských pozemků. Zámek i jeho zahrady byly svěřeny do pachtu, nájmu správci panství Ing. Františku Homolkovi, snad po roce 1894. Pachtýř měl především nelehkou povinnost udržovat v chodu hospodářství a povinnost pečovat o údržbu veškerých budov v celém panství. Neobydlené zámecké zahrady již nebyly středem pozornosti. Po I. světové válce se konstatuje, že zámecká zahrada je zpustlá. Po válce, roku 1920 Ing. Homolka koupil část liběchovského zboží redukovaného tzv. pozemkovou reformou. Renovace zámku a zahrad byla odložena o dalších sedm let. Zámecké zahrady tedy postihla více jak padesátiletá spontánní degradace. Tato degradace / přirozená spontánní sukcese postihla valnou většinu historických zahrad, nejen v českých zemích. Nutno dodat, že ani v liběchovské zámecké zahradě nebyl v posledních sto třiceti letech realizován žádný nový stylový koncept. (Štainochr, 2000)

V roce 1949 je zmíněný velký empírový skleník, křídlo palmovníků bylo zbořeno a na jeho místě vystavěno tenisové hřiště, v severním rohu parku je popsán malý, nevzhledně upravený rybníček, z něhož vytéká voda nyní nefungujícím sochařsky vyzdobeným vodopádem. Zásobní zahrada je nyní obhospodařována státními statky a zaměřena na výdělečné zelinářství. K tomu se používá 2000 pařeništních oken a skleníky. Celá budova je v dřevěných součástech nebezpečně zchátralá, zámecká oranžerie nemá dnes v novodobém pěstování rostlin oprávnění. Po skleněné ploše oranžerie se pne Glicina! Na místě bývalé fíkovny je tenisové hřiště, ohraničené řadou pěkně vyvinutých tují. (Zahradník a kol., 2003)

HISTORICKÉ DŘEVINY AREÁLU: Volně řešený park, kdysi s barokní výzdobou, se rozkládá mezi zahradním křídlem barokního zámku a současným náspem železniční tratě. Opodál zámku, kde park původně přecházel v užitkovou zahradu, najdeme zbytky rozlehlého skleníku a před ním sochy Jara a Podzimu od V. Levého. Staré, letité stromy tvoří kostru úpravy. Významnější dřeviny jsou poblíž středového palouku. V parku roste asi 8 jehličnanů a 61 listnáčů. Z jehličnanů stojí za zmínku statný jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*). Z listnáčů vyniká svou mohutností převislý habr obecný (*Carpinus betulus 'Pendula'*), ořešák popelavý (*Juglans cinerea*), platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*) a javor stříbrný (*Acer saccharinum*). Za zmínku stojí jírovec žlutý (*Aesculus octandra*), kaštanovník jedlý (*Castanea sativa*), různolistý jasan (*Fraxinus excelsior 'Diversifolia'*), jasan pensylvánský (*Fraxinus pennsylvanica*), dřezovec trojtrnný (*Gleditsia triacanthos*), ořešák černý (*Juglans nigra*), tulipánovník (*Liriodendron tulipifera*), jeřáb prostřední (*Sorbus intermedia*) a malebný kultivar jilmu lysého (*Ulmus glabra 'Exoniensis'*). (Hieike, 1984)

Obr. 46: Zámecká oranžerie se sochou bohyně Flory na vyvýšeném podstavci (Zdroj: Zahradník a kol., 2003)

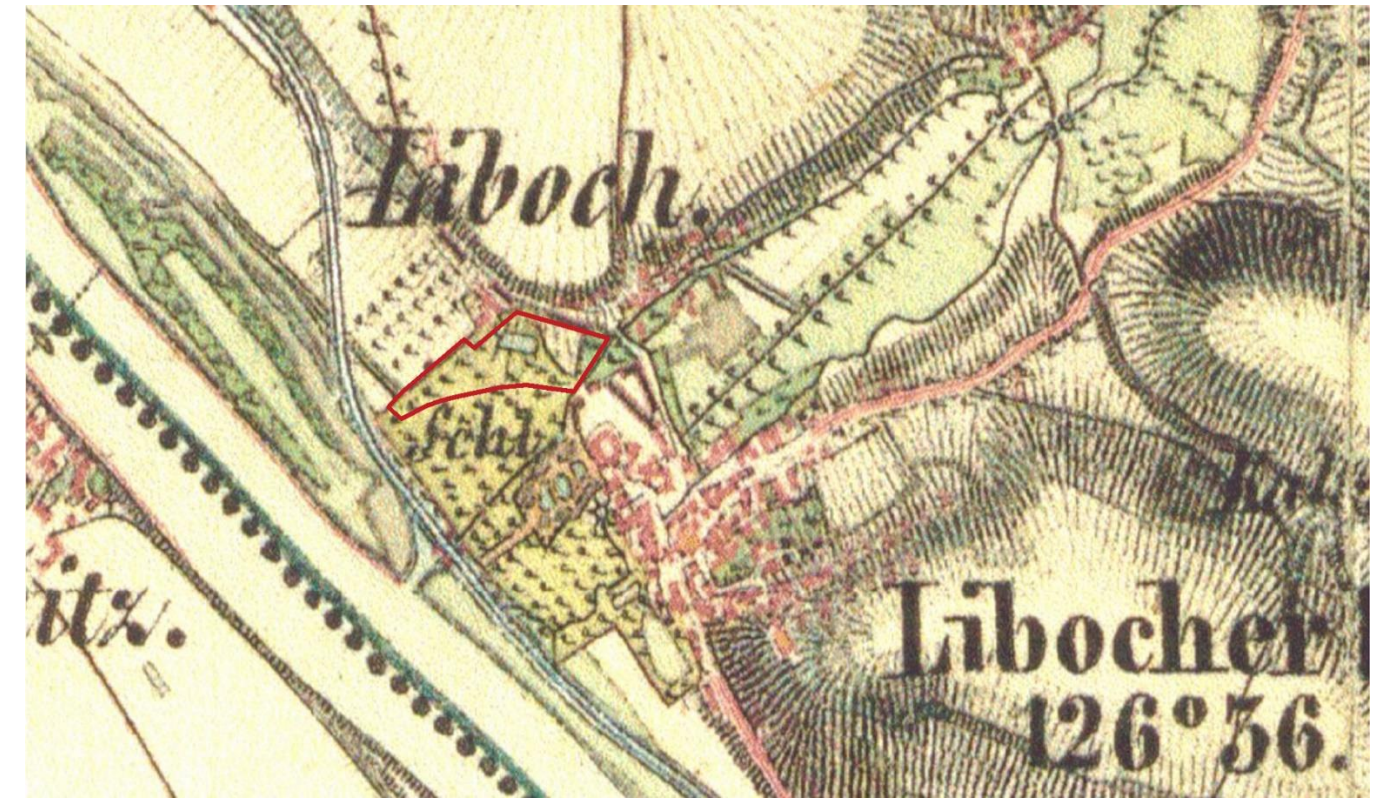
Obr. 47 a,b: Detail zámecké oranžerie, vodopád v zahradě, rok 1911 (Zdroj: Janáček a kol., 2016)

Obr. 48: Liběchovský zámek, 3/4 19. století (Zdroj: Hieike, 1984)

Mapa 2: Müllerova mapa Čech z roku 1720, Liběchov v době vrcholného baroka. Patrné vedení staré stezky (Praha - Mělník - Liběchov - Dubá - Česká Lípa - Rumburk), skrze zámecké nádvoří, okolo oblasti pozdější oranžerie. Na svazích se pěstovala vinná réva. (Zdroj: <https://mapy.vugtk.cz/mapservers/index.html>, 2018)

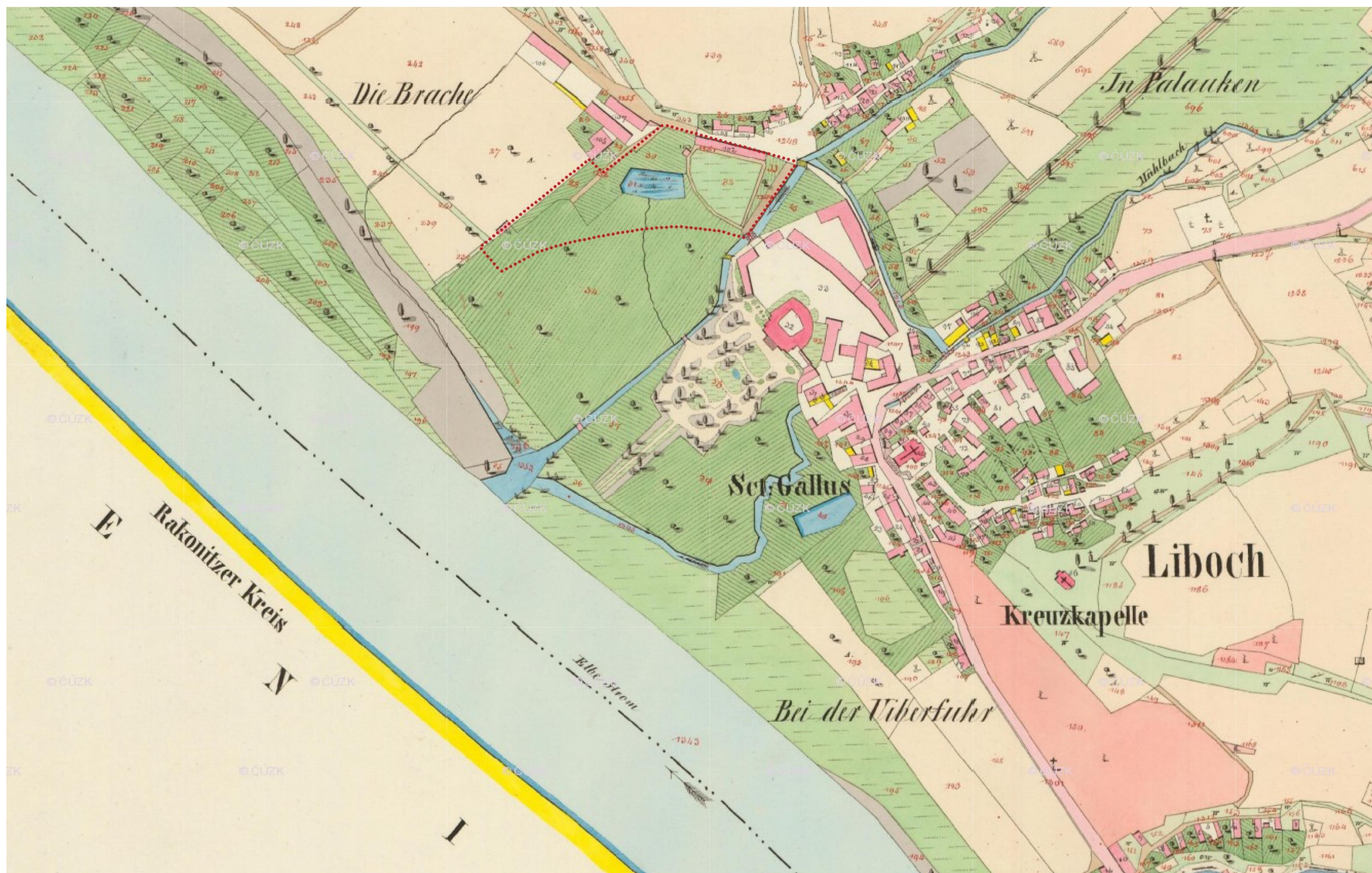
Mapa 4: II. Vojenské mapování – Františkovo (1836 – 1852) zachycuje nástup industrializace a zavádění intenzivních forem zemědělství. Před oranžerií se nacházela vodní plocha, navazující hospodářské budovy, ovocný sad, hlavní parter před zámekem ve stylu romantismu. (Zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz>, 2018)

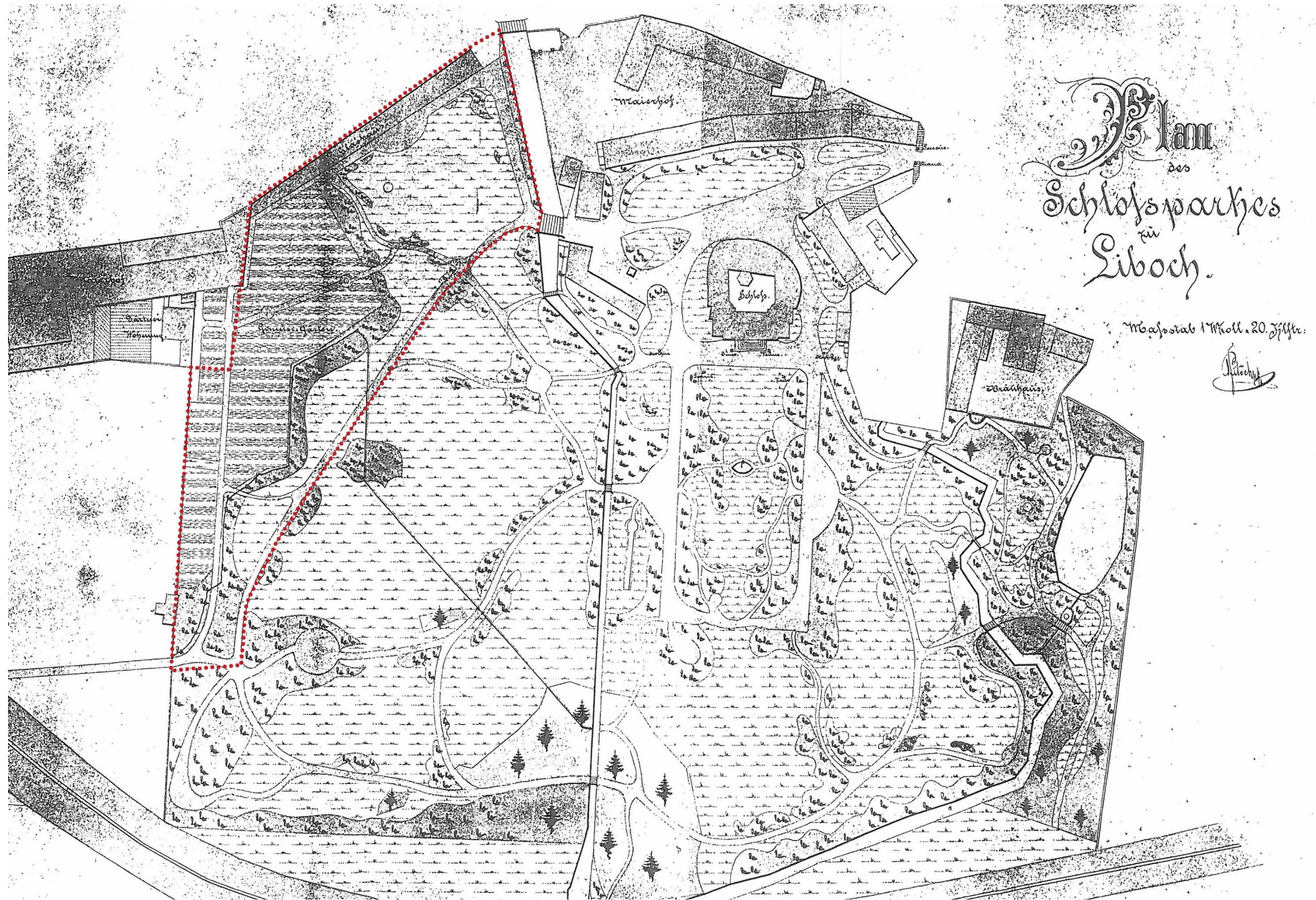
Mapa 3: I. Vojenské mapování - Josefské (1764 - 1768 a 1780 - 1783), zachycuje barokní krajinu Liběchova na samém sklonku raného novověku. Patrný objekt oranžerie, přiléhající hospodářské budovy, vedení barokní osy ze středu zámeckého parteru, podél řeky Labe. (Zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz>, 2018)

Mapa 5: III. Vojenské mapování (Františko - Josefské) z let 1877-1880, Liběchov v období vrcholící industrializace. Čitelná navazující cestní síť na skleníkový komplex. (Zdroj: <http://archivnimapy.cz/uzk/pohledy/archiv.html>, 2018)

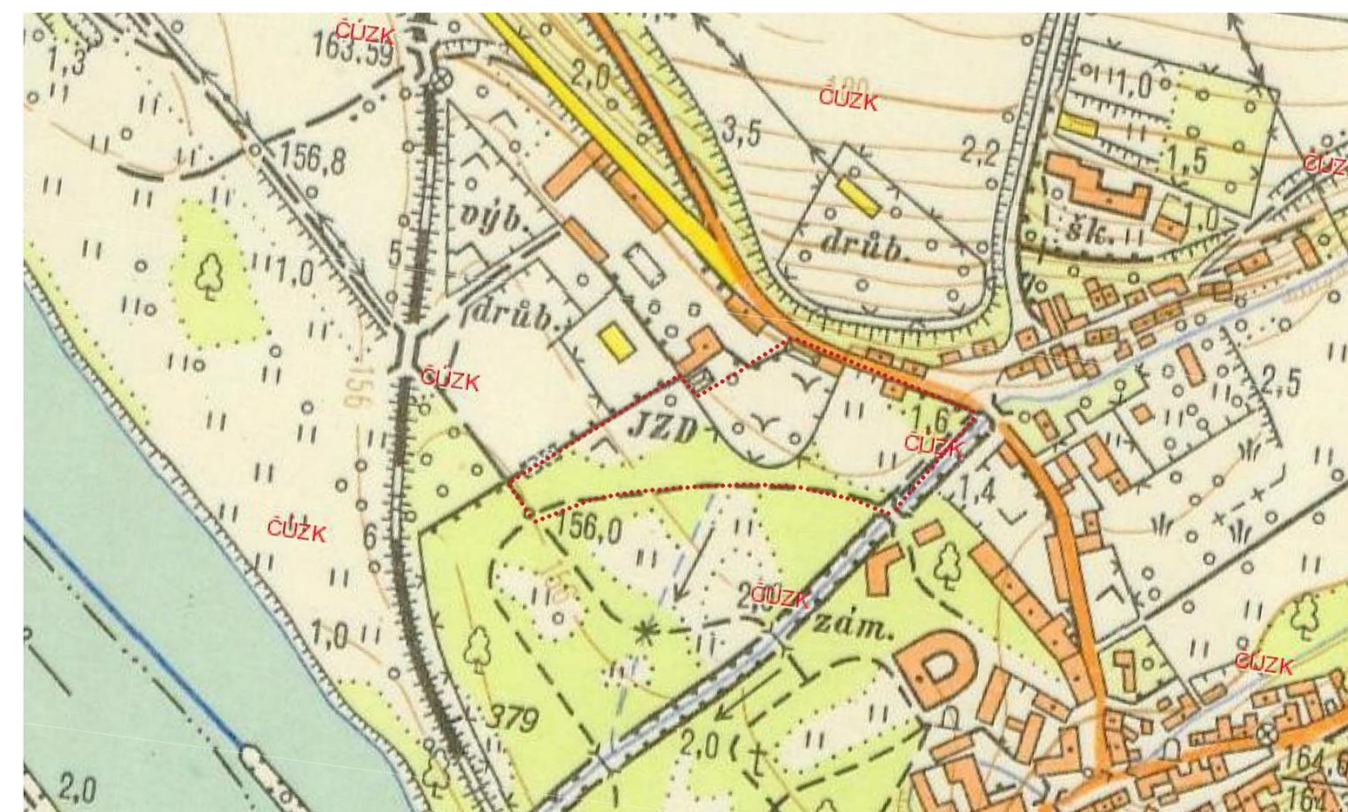
Mapa 6: Mapa stabilního katastru z let 1837–1843, Liběchov před prahem průmyslové revoluce. Před oranžeríí se nachází velká kuchyňská zahrada a vodní plocha, přiléhající hospodářské budovy, zahradníkův domek, sušárna ovoce. [Zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>, 2018]

Mapa 7: Plan des Schlossparkes zu Liboch z roku 1873, Zámecká zahrada po vybudování železnice rakouské severozápadní dráhy. Před objektem oranžerie se nachází velká kuchyňská zahrada. Vodní plocha byla zrušena. (zdroj: Zahradník a kol., 2003)

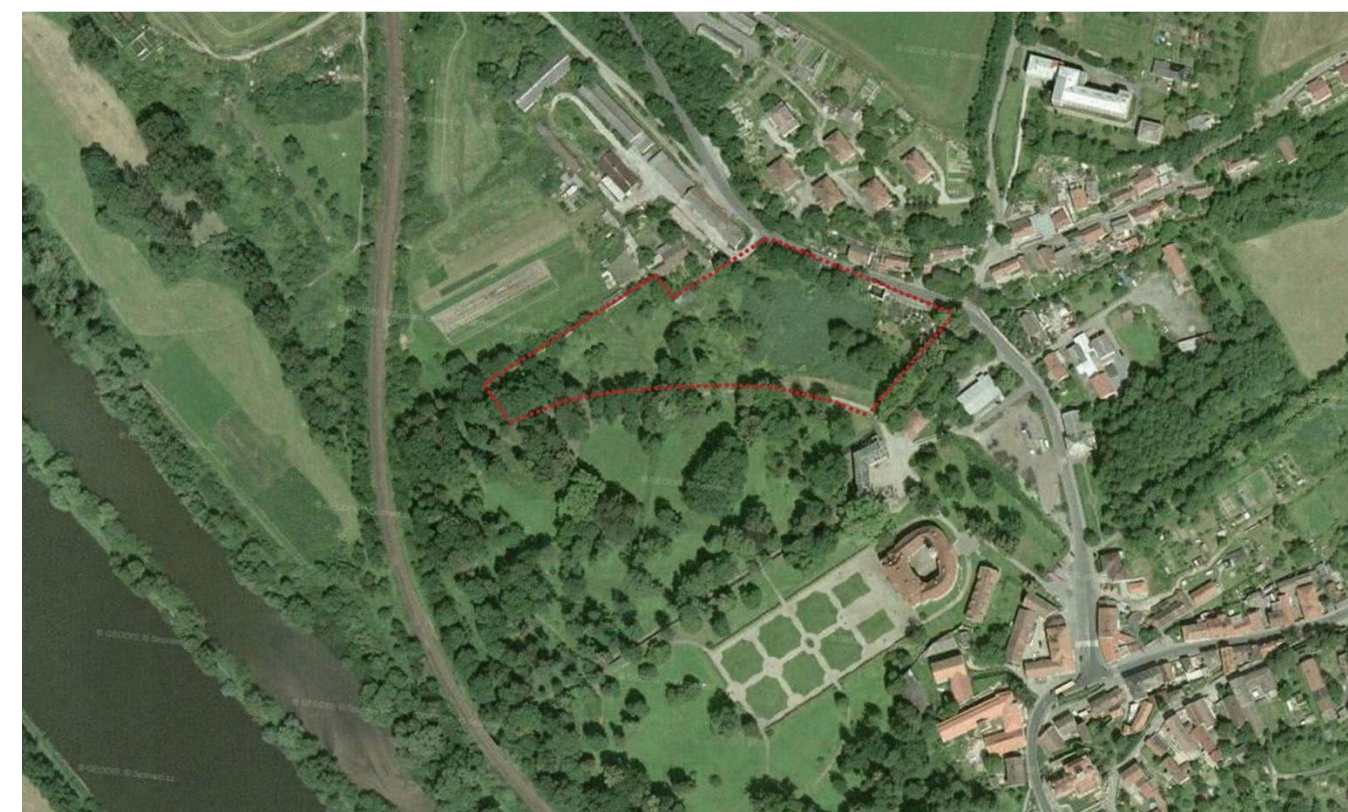
Mapa 8: I. Letecké snímkování z let 1938, Liběchov na konci období I. republiky. Oranžerii postrádá pravou část skleníkového komplexu, po levé straně pěstební pole, přiléhající hospodářské budovy, jihozápadně ovocný sad a zemědělská pole. (Zdroj: <http://lms.cuzk.cz/lms>, 2018)

Mapa 10: Topografická mapa z let 1961. V severozápadní část zámecké zahrady hospodař JZD. Skleníkový komplex již nefunkční. Před hlavním salómem značeny luční porosty, západně rákosové a orobincová porosty. (Zdroj: <http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>, 2018)

Mapa 9: Letecké snímkování z let 1954. Pěstební pole po levé straně skleníkového komplexu, dále před sušárnou ovoce ovocný sad, navazující orná půda. Patrný vzrostlý líbosad. (Zdroj: <http://kontaminace.cenia.cz>, 2018)

Mapa 11: Letecké snímkování z let 2003. Liběchov po povodních v roce 2002. Kuchyňská zahrada v severozápadní části zahrady zanikla. Patrné porosty rákosin. (Zdroj: <https://mapy.cz/letecka-2003>, 2018)

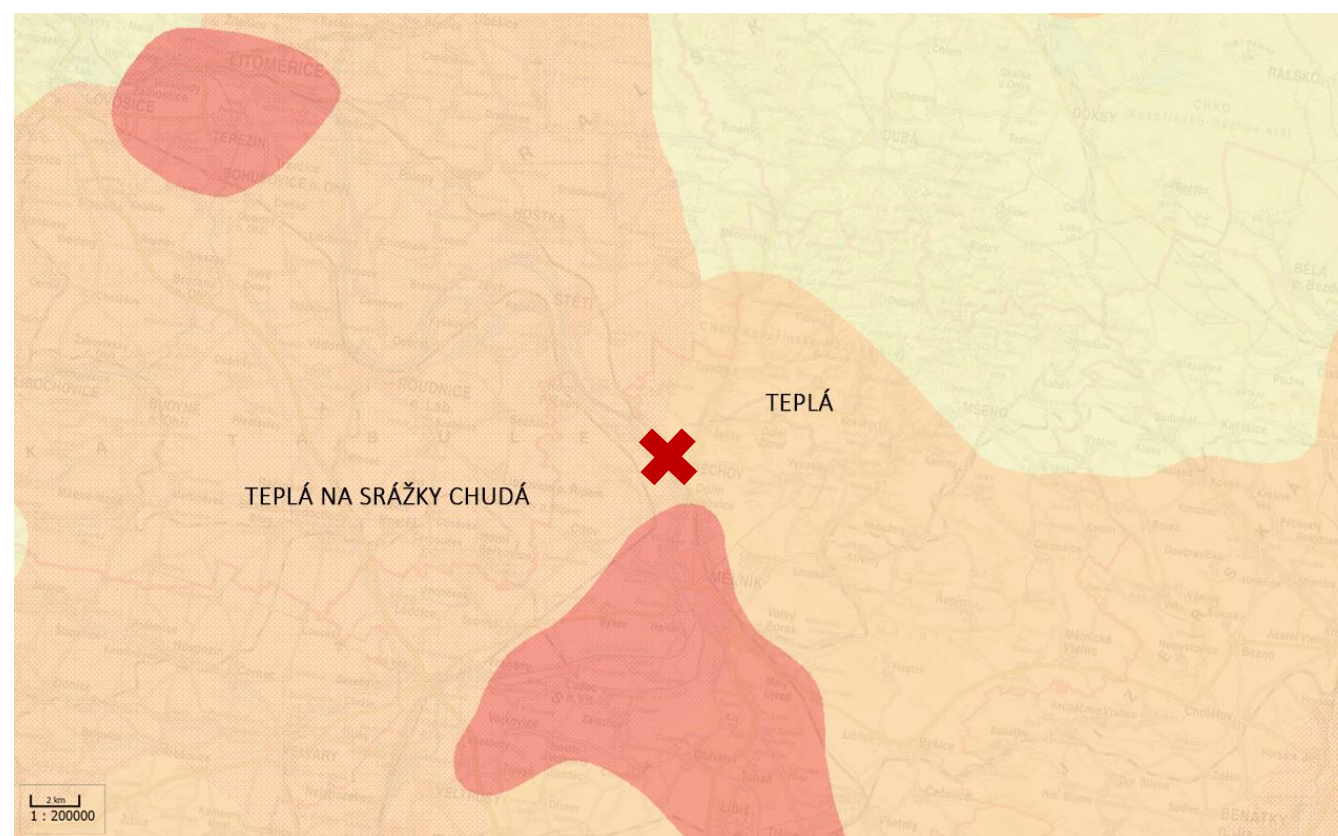
4.6 Přírodní podmínky

4.6.1 Nadmořská výška

156 – 162 m.n.m.

Terén pozvolna stoupající od koryta řeky Labe, jihozápadní část řešeného území 156 m.n.m. k severu, oblasti oranžerie 162 m.n.m..

4.6.2 Klimatické poměry

Mapa 12: Klimatické oblasti ČR 1901-2000 (Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, 2018)

		KLIMATICKÁ OBLAST TEPLÁ	KLIMATICKÁ OBLAST TEPLÁ NA SRÁŽKY CHUDÁ
Léto	Počet letních dnů	40 - 50	40 - 50
	Průměrná teplota	15 - 16 °C	15 - 16 °C
	srážky	200 - 400 mm	< 200 mm
Zima	Počet ledových dnů	50 - 60	40 - 50
	Průměrná teplota	-2 až -3 °C	0 až -2 °C
	Srážky	> 400 mm	40 - 50

4.6.3 Biogeografie

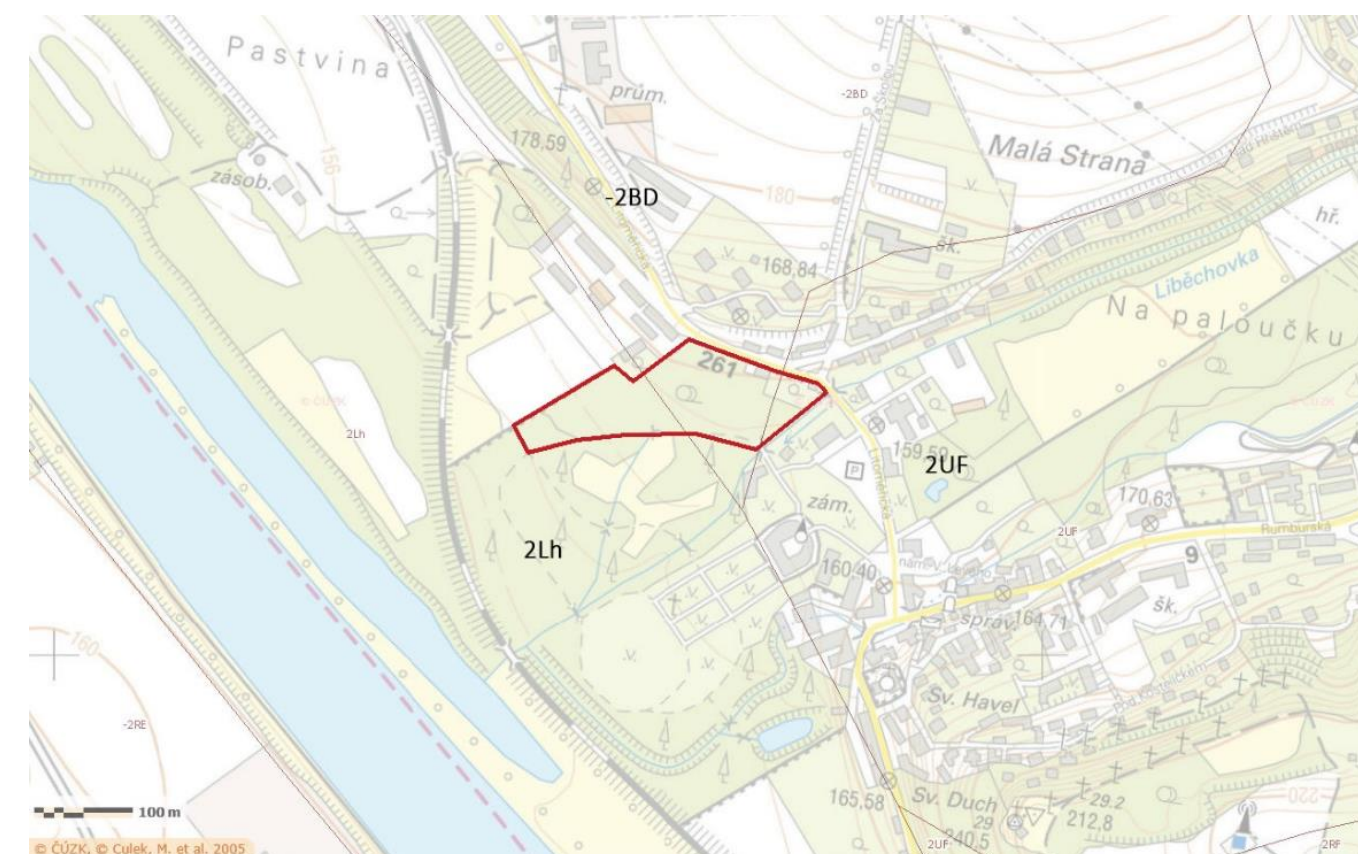
BIOGEOGRAFICKÁ PROVINCE: Středoevropských listnatých lesů

BIOGEOGRAFICKÁ PODPROVINCE: Hercynská

BIOREGION: 1.3. Úštěcký

1.7. Polabský

BIOCHORA:

Mapa 13: Biogeografie zámecké zahrady Liběchov (zdroj: <http://mapy.nature.cz>, 2018)

	-	Srážkově relativně suchá oblast
Vegetační stupeň	2	Bukodubový
Georeliéf	B	Rozřezané plošiny (s mělkými údolími)
	L	Širší nívy (luhy)
	U	Údolí (výrazná zaříznutá)
Půdní substrát	D	Skupina substrátů převážně bazických sedimentů: opuky
	F	Skupina substrátů převážně bazických sedimentů: vápnité pískovce
	h	Skupina substrátů vlhkých živných sedimentů: (převážně) hlinité (fluviální) nivní sedimenty

4.6.4 Geomorfologie

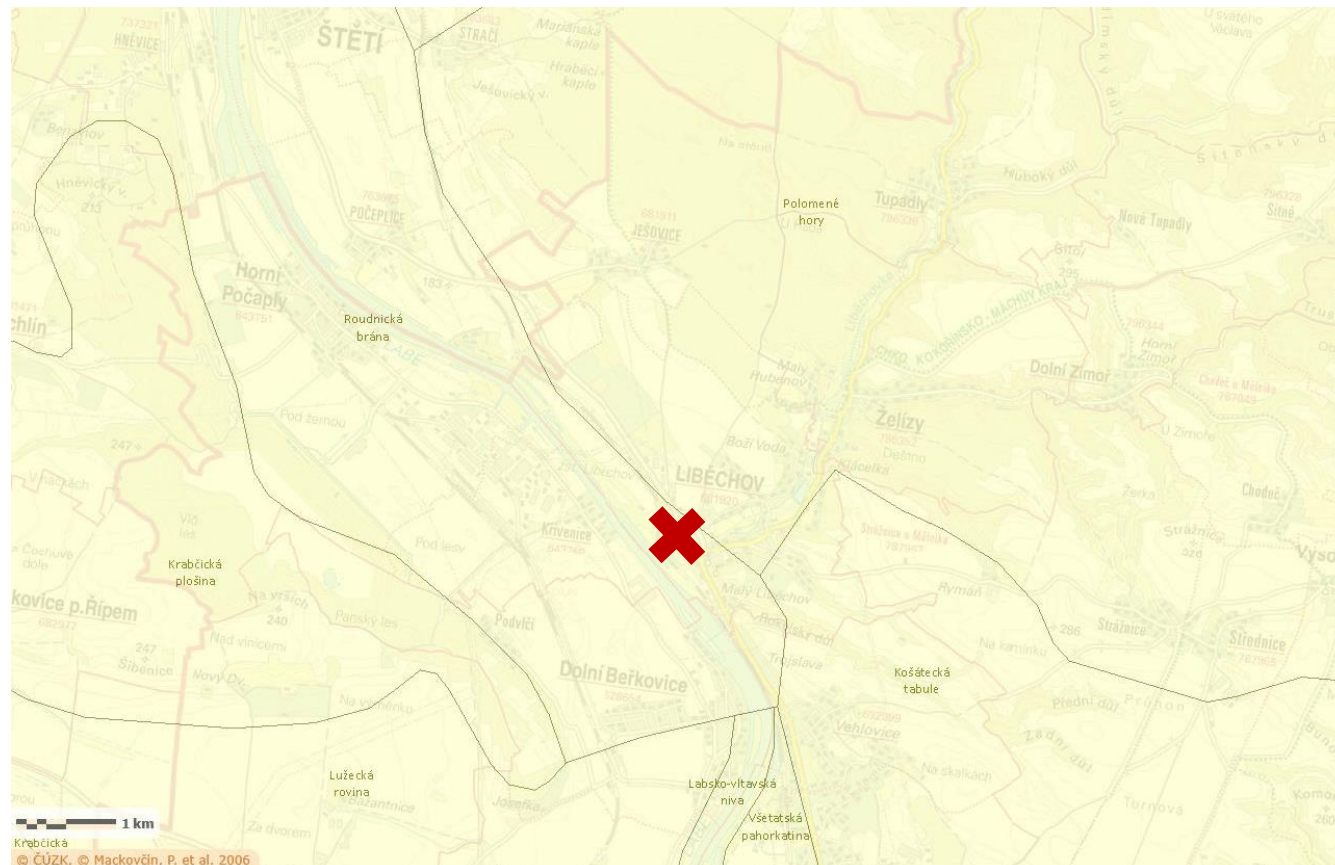
SOUSTAVA: Česká tabule

PODSOUSTAVA: Středočeská tabule

CELEK: Dolnooharská tabule

PODCELEK: Tereziánská kotlina

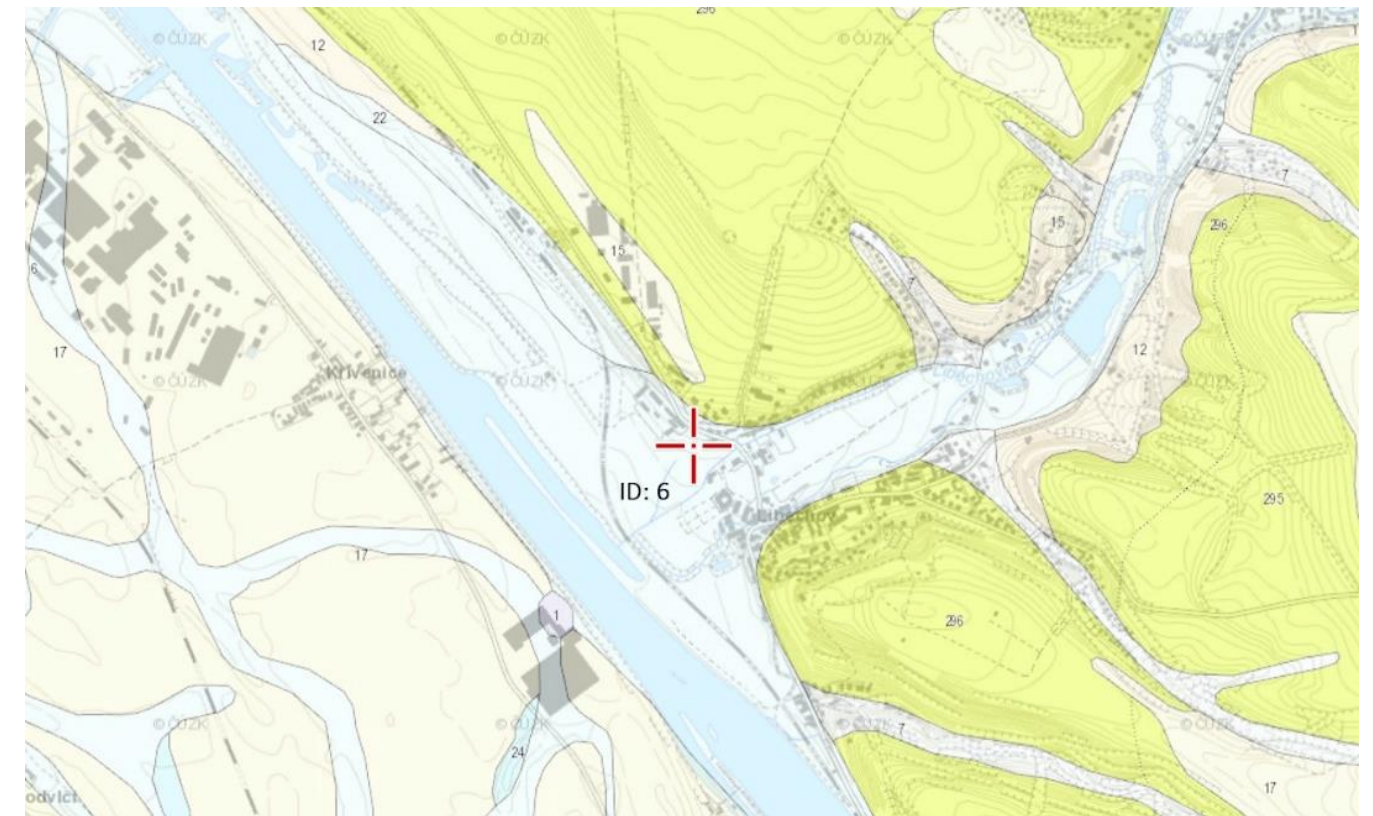
OKRSEK: Roudnická brána

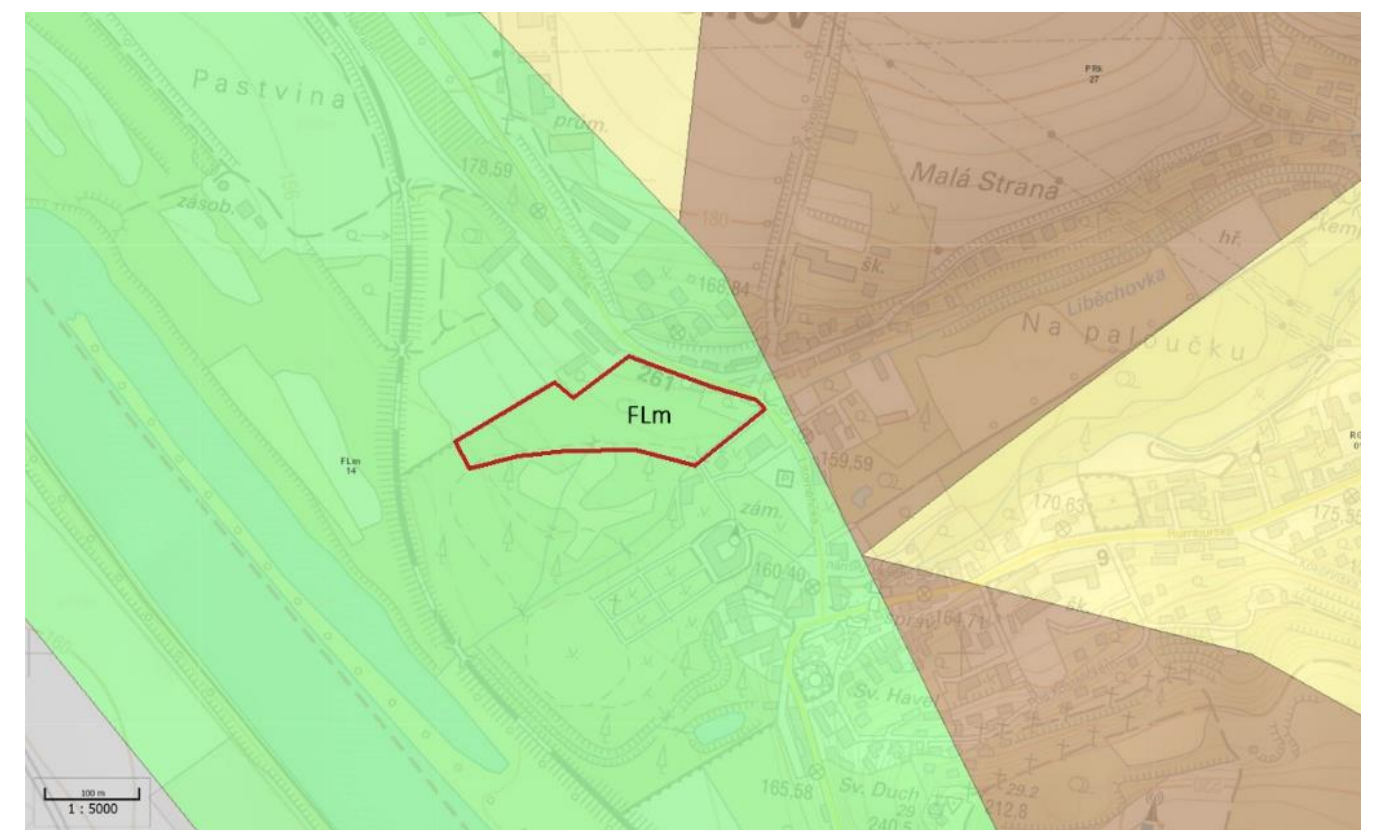
Mapa 14: Geomorfologické okrsky Liběchova (zdroj: <http://mapy.nature.cz> 2018)

Roudnická brána představuje dno údolí řeky Labe spojující Tereziánskou kotlinu s Mělnickou kotlinou. Území vzniklo erozí řeky s reliéfem údolních niv. Ve střední a severovýchodní části je brána až středně zalesněná (borové porosty s příměsí buku (*Fagus sylvatica*), dubu (*Quercus sp.*), akátu (*Robinia pseudoacacia*)). Jinde převažuje orná půda a místy chmelnice.

4.6.5 Geologie a půdní poměry

Mapa 15: Geologická mapa Liběchova (Zdroj: <http://geology.cz>, 2018)

Mapa 16: Půdní mapa zahrady Liběchov (Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, 2018)

[ID: 6] NIVNÍ SEDIMENT

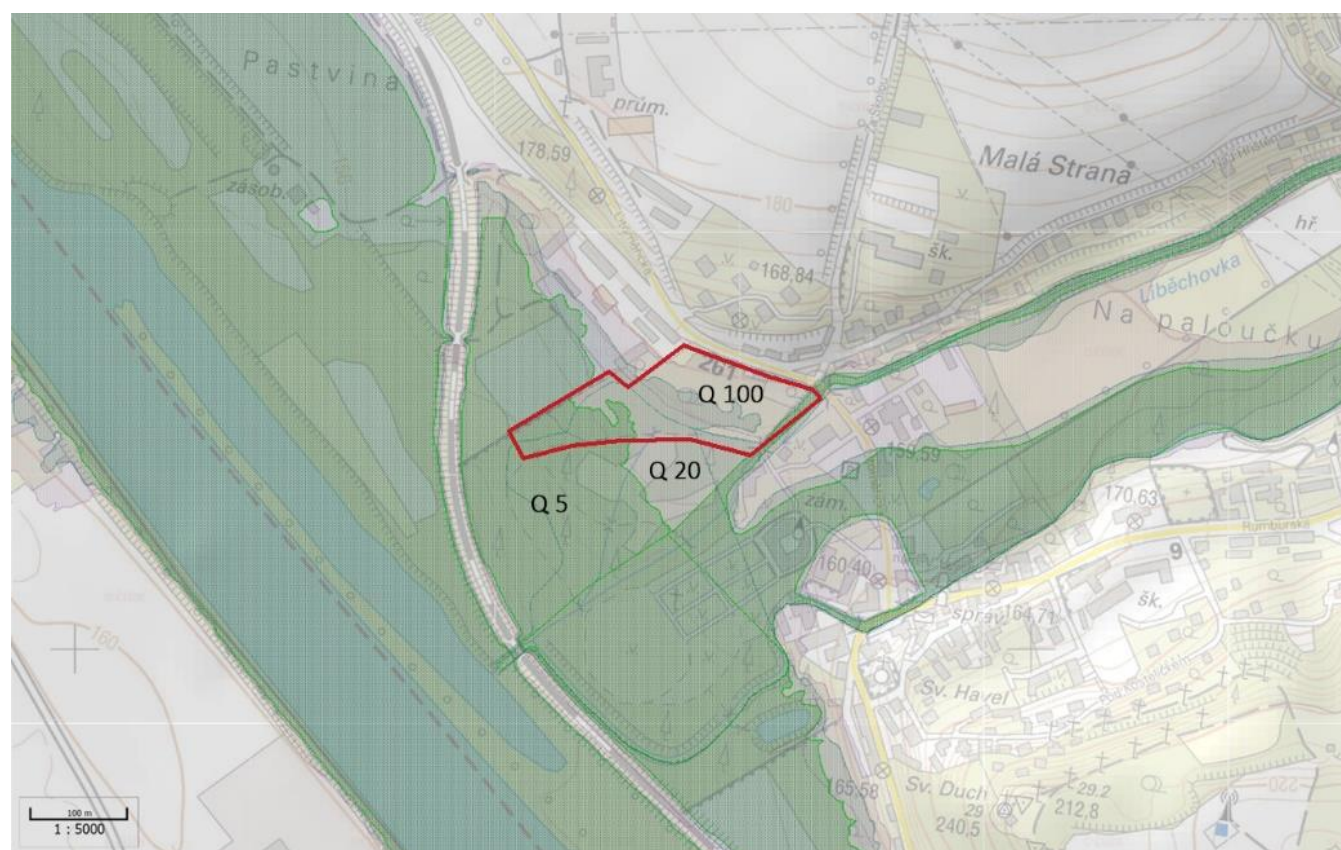
Eratém: kenozoikum, Útvar: kvartér, Oddělení: holocén, Horniny: hlína, písek, štěrk, Typ hornin: sediment nezpevněný, Zrnitost: hlína, písek, štěrk, Poznámka: inundovaný za vyšších vodních stavů, Soustava: Český masiv - pokryvné útvary a postvariské magmatity, Oblast: kvartér

FL – FLUVIZEM

Vzniká z nivních sedimentů. Záplavami přinesená tixotropní hmota, podléhá po postupném snížení vlhkosti oxidaci. Fluvické znaky: vrstevnatost, vyšší obsah humusu (> 0,5 %) do hloubky 0,6 m

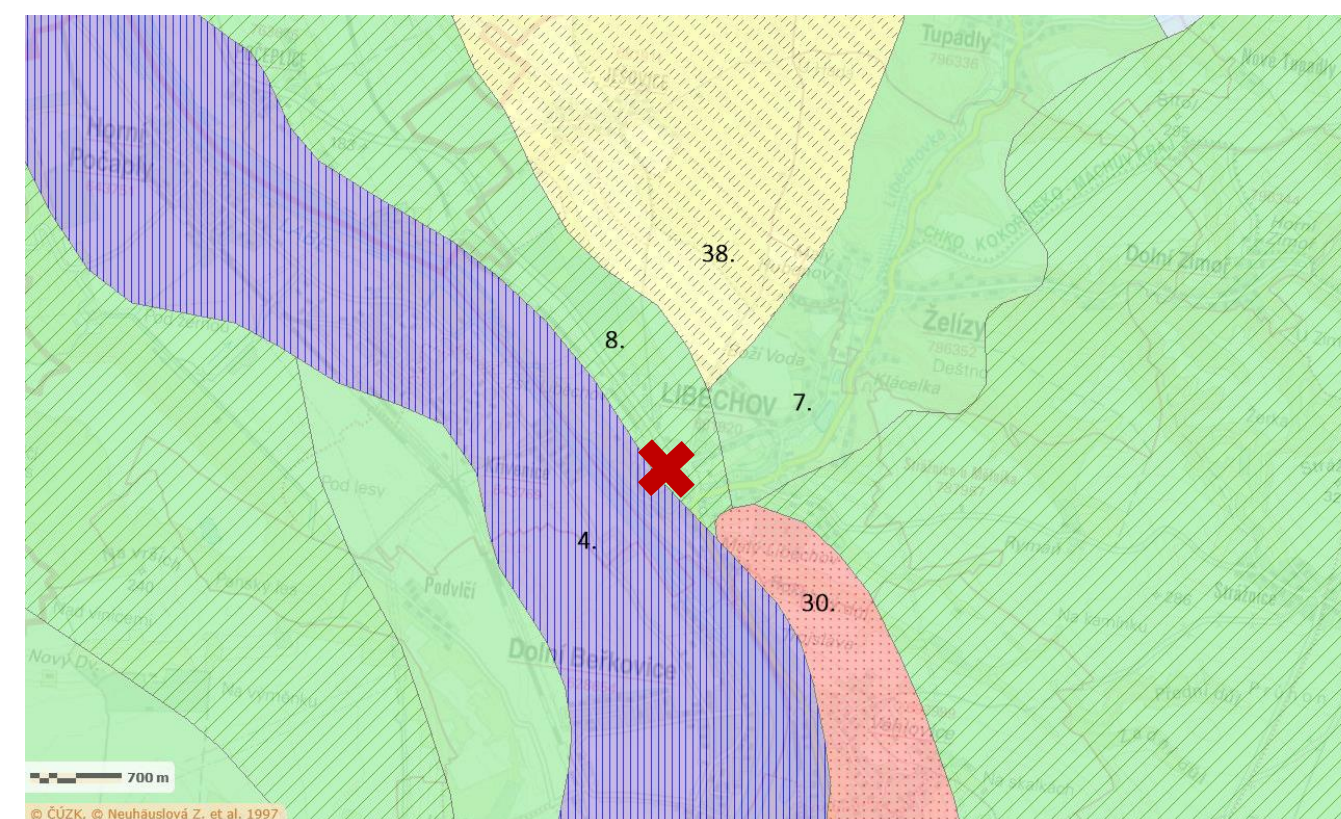
m - MODÁLNÍ

Ze středně těžkých bez karbonátových substrátů

4.6.6 Hydrologické poměry

Mapa 17: Záplavová území (Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, 2018)

Převažující část zámecké zahrady se nachází v záplavové zóně Q5, zasahující do jihozápadní části řešeného území, postupuje Q 20 a prostor oranžerie na hranici Q 100.

4.6.7 Potenciální přirozená vegetace

Mapa 18: Mapa potenciální přirozené vegetace Liběchova (zdroj: <http://mapy.nature.cz>, 2018)

4. TOPOLOVÁ DOUBRAVA (*Quercus-Populetum*)

Topolové doubravy jsou reprezentovány třípatrovými porosty s dominancí dubu letního (*Quercus robur*) a topolu černého (*Populus nigra*). Občas se objevuje střemcha (*Prunus padus*) a hospodářsky významný jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*). Ve starších porostech je vyvinuto husté, druhově chudé keřové patro s bohatým výskytem třešně (*Padus avium*) a bezu černého (*Sambucus nigra*). Výrazný bývá časně jarní aspekt (*Galanthus nivalis*, *Leucojum vernalis*, *Scilla vindobonensis*, *Ficaria bulbifera*, *Corydalis cava*, *Gagea lutea*). Letní aspekt určuje především (*Urtica dioica*, *Agepodium podagraria*). (Neuhäuslová a kol., 1998)

7. ČERNÝŠOVÁ DUBOHABŘINA (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*)

V černýšové dubohabřině dominuje především dub zimní (*Quercus petraea*) a habr obecný (*Carpinus betulus*), s častou příměsí lípy srdčité (*Tilia cordata*). Na vlhčích stanovištích lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), dub letní (*Quercus robur*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), mléč (*Acer platanoides*) a třešň (*Cerasus avium*). Ve vyšších polohách se objevuje buk lesní (*Fagus sylvatica*) a jedle (*Abies alba*). Keřové a bylinné patro tvoří především mezofilní druhy. (*Hepatica nobilis*, *Galium sylvaticum*, *Campanula persicifolia*, *Lamium galeobdolon*, *Asarum europaeum*, *Viola reichenbachiana* aj.). (Neuhäuslová a kol., 1998)

8. LIPOVÁ DOUBRVA (*Tilio-Betuletum*)

Lipová doubrava představuje dvoupatrovou až třípatrovou druhově chudší fytoocenózu. Stromové patro udává dub zimní (*Quercus petraea*), řidčeji dub letní (*Quercus robur*). Je zde výrazné zastoupení lípy srdčité (*Tilia cordata*), slabý podíl nebo absence habru obecného (*Carpinus betulus*), díky minerálně chudším půdám. Výskyt nenáročných listnáčů břízy bělokoré (*Betula pendula*) a jeřábu obecného (*Sorbus aucuparia*). Bylinné patro tvoří především trávy (*Poa nemoralis*, *Poa angustifolia*, *Calamagrostis arundinace*, *Melica nutans* aj.). (Neuhäuslová a kol., 1998)

30. NEROZLIŠENÉ BAZIFILNÍ TEPLMILNÉ DOUBRAVY (*Brachypodio pinnati-Quercetum*)

38. BRUSINKOVÁ BOROVÁ DOUBRAVA (*Vaccinio vitis-idaeae-Quercetum*)

4.6.8 Staré odrůdy ovocných dřevin

Dle Kohouta (1959) se na Mělnicku v období první republiky pěstovaly nejvíce tyto odrůdy ovocných dřevin.

JABLONĚ - Baumannova reneta, Boskoopské červené, Matčino, Panenské české, Parména zlatá,

Průsvitné letní, Strýmka, Wealthy

HRUŠNĚ - Boscova lahvice, Clappova máslovka, Pařížanka, Solanka, Williamsova

TŘEŠNĚ - Annonayská, Kaštánka, Germersdorfská, Kaštánka, Napoleonova chrupka, Tryptichterova

VIŠNĚ - Köröšská, Morela pozdní, Sladkovišeň raná, Španělská, Vackova

ŠVESTKY A POLOŠVESTKY - Švestka domácí, Lutzelsachsenská, Wangenheimova, Zimmrova

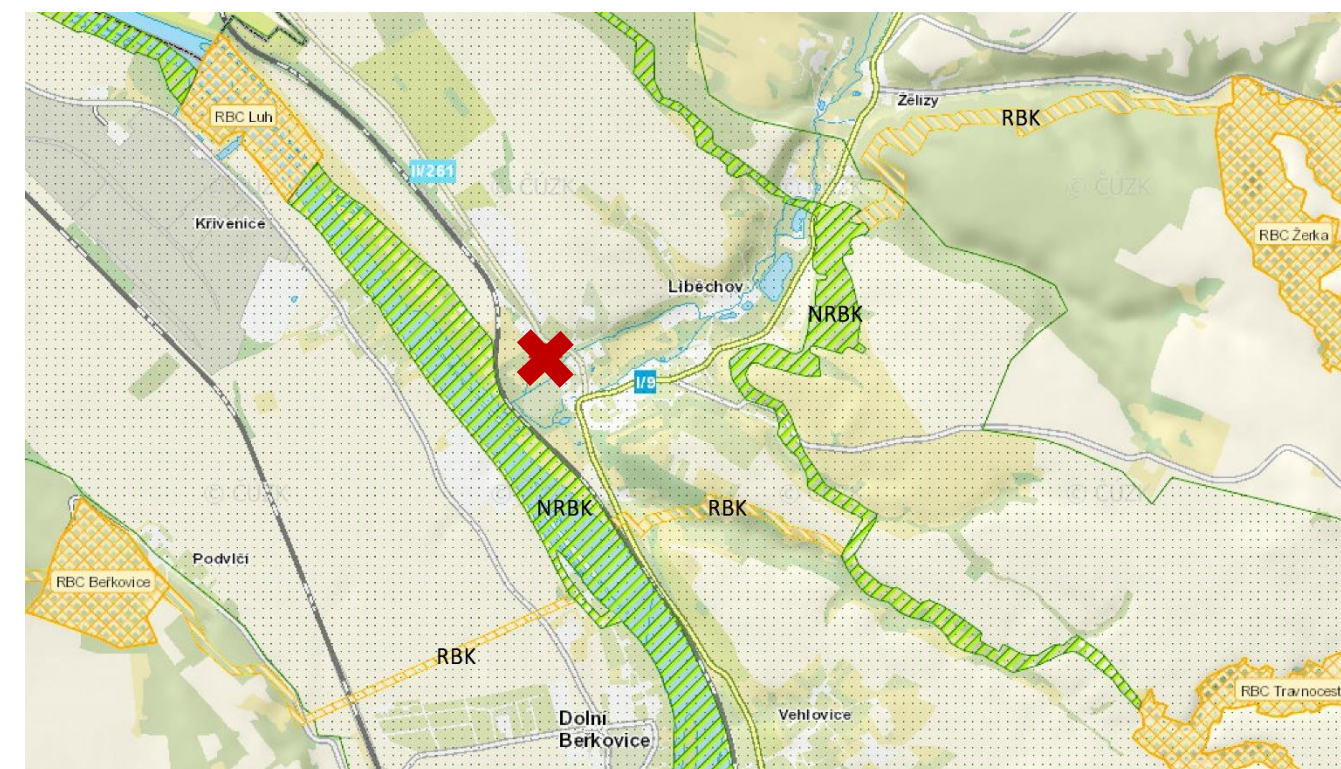
MERUŇKY - Paviot, Velkopavlovická

BROSKVONĚ - Amsdenova, I. H. Halle, Královna zahrad, South Haven, Vítěz

RENKLODY, SLÍVY A MIRABELKY - Althanova renkloda, Bryská, Malvazinka, Mirabelka nancyská,

Zelená renkloda

4.6.9 Návaznost ÚSES

Mapa 19: Mapa ÚSES dle ZÚR SK 2011 (Zdroj: https://gis.kr-stredocesky.cz/js/ozp_opk, 2018)

Řešená oblast se nachází v ochranném pásmu nadregionálního biokoridoru

NRBK - Nadregionální biokoridory

RBC - Regionální biocentra

RBK - Regionální biokoridory

4.7 Dendrologický průzkum

Dendrologický průzkum byl zpracován v prosinci 2017 na základě podrobného terénního průzkumu. Součástí dendrologického průzkumu je návrh pěstebních opatření a návrh dřevin ke kácení.

4.7.1 Metodika hodnocení

Pro zhodnocení stavu dřevin a návrhu pěstebních opatření byla použita metodika AOPK ČR-Oceňování dřevin rostoucích mimo les a dle arboristické standardy AOPK ČR, Jaroslav Kolařík a kol., 2013.

Pořadové číslo - Každá inventarizovaná dřevina má své inventarizační číslo, které je identické s číslem na inventarizační mapě.

Latinský název taxonu - Taxonem je míněn druh dřeviny včetně kultivarů.

Průměr kmene - Měřen ve výšce 130 cm nad zemí kolmo na osu kmene, uveden v centimetrech.

Výška dřeviny - Je dána vzdáleností mezi bází kmene a vrcholem koruny, uvedena v metrech.

Průměr koruny - Uveden v metrech jako aritmetický průměr dvou na sebe kolmých měření. V případě výrazně asymetrické koruny se měří jeden průměr v nejdelší ose a jeden na něj kolmý.

Plocha porostu - hodnocena u stromových skupin a keřových porostů, míní celkovou plochu, nad kterou zasahuje souvislý překryv živých větví z korun předmětných keřů a stromů.

Fyziologické stáří - Jedná se o zařazení stromu do kategorie podle vývojového stádia jedince.

- 1 mladý strom ve stádiu aklimatizace
- 2 aklimatizovaný strom, jedinec v období dynamického růstu
- 3 dospívající jedinec
- 4 dospělý strom, projevuje se stagnace růstu
- 5 senescentní jedinec

Perspektiva - Charakterizuje zjednodušeným způsobem předpokládanou délku jeho existence na daném stanovišti, danou stavem (vitalita, zdravotní stav, stabilita) a vhodností, přičemž rozhodující je horší z parametrů.

- a dlouhodobě perspektivní
- b krátkodobě perspektivní
- c neperspektivní

Atraktivita umístění stromu - Parametrem nazvaným jako atraktivita umístění stromu zohledňujeme místo, na kterém se strom nachází. V úvahu je brána frekvence pohybu osob a důležitost stromu jako estetického prvku na daném místě včetně jeho viditelnosti.

- 1 Vysoká: Soliterní strom nebo významný prvek malé skupiny stromů často v historických a zámeckých parcích, městských parcích, náměstích, arboretech, ale i významná krajinná dominanta často mimo zastavěné území apod.
- 2 Střední: Stromy v uličním stromořadí, stromy na okrajích větších skupin ve veřejně přístupných parcích, významný (dobře viditelný) prvek v jiných zpevněných plochách zastavěného území, stromy jako součásti zeleně hřbitova apod.
- 3 Méně významná: Zeleň na sídlišťích, vnitroblocích domů, sportovních areálech, doprovodná zeleň komunikací I. a II. třídy, méně významné (nebo viditelné) stromy ve zpevněných plochách zastavěného území apod.
- 4 Nízká: Strom jako součást porostu, výrazně se nelišící od ostatních, břehové a doprovodné zeleně vodních toků a nádrží, skupiny ve volné krajině, v hospodářských areálech, stromy mimo zastavěné území, doprovodná zeleň komunikací III. třídy apod..

Návrh opatření - Specifikace uvedených řezů odpovídají Standardu AOPK ČR – Řez stromů.

- RV řez výchovný
- RZ řez zdravotní
- RB řez bezpečnostní
- RL-PV úprava průjezdného a průchozího profilu
- P probírka skupin
- K kácení
- B bez opatření

Inventarizační mapa - Mapový podklad byl vytvořen v programu AutoCad. Jde o schematické zobrazení dřevin. Dřeviny jsou v mapovém podkladu znázorněny kružnicí o průměru jejich koruny, skupiny stromů a keřů o velikosti plochy.

Mapová příloha č. 4

4.7.2 Inventarizační tabulky

STROMY:

pořadové číslo	taxon (latinský název)	průměr kmene (cm)	výška dřeviny (m)	průměr koruny (m)	fyzilogické stáří	perspektiva	atraktivita umístění stromu	návrh opatření	poznámka
1	<i>Tilia cordata</i>	60	16	6	4	1-2	1	B	
2	<i>Aesculus hippocastanum</i>	40	16	4	3	3	2	B	
3	<i>Alnus glutinosa</i>	50	18	8	4	2	2	RB	
4	<i>Salix alba</i>	70	6	6	4	2	2	B	
5	<i>Tilia cordata</i>	40	16	5	5	2	2	RZ	Silně nakloněná
6	<i>Aesculus hippocastanum</i>	40	18	8	4	3	2	RB	
7	<i>Tilia cordata</i>	40	16	6	4	3	2	RB	
8	<i>Aesculus hippocastanum</i>	30	19	6	4	2	2	RB	
9	<i>Tilia cordata</i>	45	18	8	4	2	2	RB	
10	<i>Aesculus hippocastanum</i>	40	17	6	5	3	2	RB	
11	<i>Tilia cordata</i>	25	14	4	3	2	2	RB	
12	<i>Tilia cordata</i>	25	16	7	3	2	2	B	
13	<i>Ulmus laevis</i>	15/15/12	16	7	3	1	1	RL-PV	Trojkmén
14	<i>Ulmus laevis</i>	20	14	6	3	1	1	B	
15	<i>Betula pendula</i>	35	14	6	3	2	3	K	
16	<i>Picea abies</i>	45	20	4	4	2	1	B	
17	<i>Fraxinus sp.</i>	34	14	6	4	3	2	RB	
18	<i>Robinia pseudoaccacia</i>	35	16	6	4	2	4	K	
19	<i>Salix alba</i>	90	16	10	5	3	1	K	
20	<i>Ulmus laevis</i>	75	18	12	4	2	1	B	Velmi atraktivní
21	<i>Aesculus hippocastanum</i>	20/20/18	14	7	3	2	1	RL-PV	Trojkmén, větvi v 1m
22	<i>Acer platanoides</i>	45	16	6	3	1	2	B	Větvi ve 2 m
23	<i>Quercus robur</i>	50	16	12	4	1	2	B	
24	<i>Picea abies</i>	40	20	5	4	2	1	B	
25	<i>Fraxinus excelsior</i>	45	16	8	4	2	2	B	
26	<i>Fraxinus excelsior</i>	45	16	8	4	2	2	B	
27	<i>Fraxinus excelsior</i>	50	18	10	4	2	2	B	
28	<i>Tilia cordata</i>	35	16	8	5	3	2	B	
29	<i>Tilia cordata</i>	35	16	9	4	2	2	B	
30	<i>Picea abies</i>	35	20	4	4	2	1	B	
31	<i>Fraxinus excelsior</i>	50	18	9	4	2	2	B	
32	<i>Larix decidua</i>	45	22	6	4	2	2	B	
33	<i>Tilia cordata</i>	35	16	6	3	2	3	B	
34	<i>Fraxinus excelsior</i>	100	20	8	3	2	2	B	Větvi v 1,3 m

Tabulka 4: Inventarizace stromů (Zdroj: Vlastní zpracování, 2018)

SKUPINY STROMŮ, KEŘŮ:

pořadové číslo	taxon (latinský název)	průměr kmene (cm)	výška porostu (m)	plocha porostu (m ²)	fyzilogické stáří	perspektiva	atraktivita umístění porostu	návrh opatření	poznámka
Sk1	<i>Aesculus hippocastanum</i>	30-40	8-10	450	4	2	2	B	9 ks, řezáno na hlavu
Sk2	<i>Tilia cordata</i>	25	20	120	4	2	3	RB	2 ks
Sk3	<i>Acer platanoides</i> 20%, <i>Alnus glutinosa</i> 80%	5-15	12-14	130	2-3	1-2	4	P, RV	
Sk4	<i>Alnus glutinosa</i>	15-20	14-16	550	3	1	3	P, RL-PV	
Sk5	<i>Alnus glutinosa</i>	25-40	15-17	450	4	1	2	P, RL-PV	
Sk6	<i>Salix alba</i>	15-25	14-16	750	2-3	1	3	K	
Sk7	<i>Alnus glutinosa</i> 50 %, <i>Salix alba</i> 35%, <i>Ulmus laevis</i> 15%	15-20	12-16	850	1-3	1	3	P, RV	
Sk8	<i>Acer platanoides</i> 40%, <i>Salix alba</i> 30%, <i>Ulmus laevis</i> 30%	15-30	12-16	150	1-2	1	4	K	Náletová vegetace
Sk9	<i>Ulmus laevis</i>	30-40	12-16	100	2-3	1	4	K	Náletová vegetace
Sk10	<i>Fraxinus excelsior</i>	20-35	12-16	250	1-3	1	4	K	Náletová vegetace
Sk11	<i>Salix alba</i>	10-20	8-12	450	1-2	1	3	K	
Sk12	<i>Ulmus laevis</i>	15-25	10-16	200	2-3	1	3	P, RL-PV	
Sk13	<i>Prunus padus</i>	10-20	6-10	130	3-4	1	2	RV	
Sk14	<i>Alnus glutinosa</i> 30%, <i>Salix alba</i> 40 %, <i>Sambucus nigra</i> 30%	10-20	8-12	1200	1-3	1	4	P, RV	
Sk15	<i>Carpinus betulus</i> 10%, <i>Corylus avellana</i> 20%, <i>Prunus spadus</i> 20%, <i>Robinia pseudoaccacia</i> 10%, <i>Salix alba</i> 20%, <i>Sambucus nigra</i> 20%	10-20	4-10	580	1-2	1	4	K	
Sk16	<i>Carpinus betulus</i> 10%, <i>Juglans regia</i> 10%, <i>Malus x domestica</i> 30%, <i>Prunus domestica</i> 30%, <i>Prunus padus</i> 10%	10-20	4-8	500	3-5	3	3	K	Pozůstatky ovocného sadu
Sk17	<i>Malus x domestica</i> 30%, <i>Prunus domestica</i> 40%, <i>Sambucus nigra</i> 30%	10-20	4-8	730	3-5	3	2	P, RZ	Pozůstatky ovocného sadu
Sk18	<i>Corylus avellana</i> 30%, <i>Juglans regia</i> 10%, <i>Malus x domestica</i> 30%, <i>Prunus domestica</i> 30%	10-20	6-10	1200	3-5	3	2	P, RZ	Pozůstatky ovocného sadu
Sk19	<i>Acer platanoides</i> 60%, <i>Prunus padus</i> 20%, <i>Sambucus nigra</i> 20%	10-35	10-14	1200	1-3	1	3	P	
Sk20	<i>Acer platanoides</i> 30%, <i>Cornus sanguinea</i> 40%, <i>Sambucus nigra</i> 20%, <i>Robinia pseudoaccacia</i> 10%	10-20	6-10	500	1-2	1	4	K	

pořadové číslo	taxon (latinský název)	průměr kmene (cm)	výška porostu (m)	plocha porostu (m ²)	fyzilogické stáří	perspektiva	atraktivita umístění porostu	návrh opatření	poznámka
Sk21	<i>Robinia pseudoaccacia</i>	25-40	12-16	400	3-4	1	4	K	
Sk22	<i>Carpinus betulus</i> 10%, <i>Corylus avellana</i> 30%, <i>Crataegus monogyna</i> 10%, <i>Prunus padus</i> 20%, <i>Robinia pseudoaccacia</i> 10%, <i>Sambucus nigra</i> 20%	10-20	6-10	900	1-3	1	4	P	
Sk23	<i>Fraxinus excelsior</i>	50-90	18	980	4	2	1	B	5 ks
Sk24	<i>Tilia cordata</i>	35	14	280	4	2	2	B	2 ks
Sk25	<i>Aesculus hippocastanum</i>	35	14	180	4	2	2	B	2 ks
Sk26	<i>Fraxinus excelsior</i>	35-40	20	320	4	2	2	B	2 ks
Sk27	<i>Alnus glutinosa</i> 30%, <i>Fraxinus excelsior</i> 70%	35-40	22	350	4	2	1	B	3 ks
Sk1	<i>Aesculus hippocastanum</i>	30-40	8-10	450	4	2	2	B	9 ks, řezáno na hlavu

Tabulka 5: Inventarizace skupin stromů a keřů (Zdroj: Vlastní zpracování, 2018)

4.7.3 Zhodnocení

Revitalizované území je z velké části zarostlé rákosinami a náletovou vegetací. Návrh počítá s probírkou náletových dřevin, výběrem perspektivních jedinců a jejich následné zapěstování. Stromořadí podél řeky Liběchovky je současně ve zhoršeném zdravotním stavu, nutno stromy ošetřit zdravotním a bezpečnostním řezem. Vzrostlé skupiny olší (*Alnus glutinosa*) před hlavním salonem oranžerie jsou navrženy k probírce a úpravě podchozího profilu. Prostor pro růst by měl být uvolněn pro atraktivně významné jedince jako jilmu (*Ulmus laevis*) a smrku (*Picea abies*). V jižní části řešeného území se nachází zbytky ovocného sadu, převážně ve špatném zdravotním stavu, dáno věkem a údržbou. Návrh spočívá v ponechání starých jablek (*Malus x domestica*) a ořešáků (*Juglans regia*), odstranění náletové vegetace a následné dosadby mladých jedinců ovocných stromů.

4.8 SWOT analýza

+ POZITIVNÍ

SILNÉ STRÁNKY:

- Památková zóna - mimořádné kulturní, krajinné a přírodní hodnoty
- Vysoký rekreační potenciál
- Lokalita součástí zámecké zahrady, blízkost centra města Liběchov
- Blízkost chráněné krajinné oblasti Kokořínsko – Máchův kraj
- Blízkost dalších maloplošně chráněných území (Mokřady dolní Liběchovky, Vehlovické opuky), přírodní park Rymář
- Hlavní salón s reliéfem od sochaře Václava Levého, mimořádné hodnoty
- Turistický okruh skrze centrum Liběchova „Po stopách Václava levého“ (soubor sochařských děl vytesaných do skal)
- Dobré dopravní spojení z Prahy (45 km), město Mělník (7 km), město Štětí (8 km)
- Spolkový život ve městě, ZŠ 1. – 9. ročník, MŠ

PŘÍLEŽITOSTI:

- Oživení centra - nové náměstí Václava Levého – napojení a objekt oranžerie
- Zpřístupnění prostoru před oranžerií
- Podpoření turistického ruchu, rekreace obyvatel
- Napojení na turistický okruh „Po stopách Václava Levého“
- Potenciál propojení zahrady s polabskou krajinou
- Využití objektu oranžerie a prostoru před ní pro společenské události
- Možné zásobování místních restaurací produkty kuchyňské zahrady
- Využití dotačních titulů pro rekonstrukci
- Zklidnění (odvrácení) dopravy (současně řeší nový územní plán)
- Zapojení občanů do veřejného života - motivace obyvatel
- Vzdělávání občanů, dětí o přírodě a kultuře

- NEGATIVNÍ

SLABÉ STRÁNKY:

- Chybí strategie rozvoje města - chybí náměstí (centrum dění)
- Chybí prostor pro dětské aktivity - nedostatek míst pro setkávání
- Chybí kulturní zařízení
- Nevyužívané historické budovy
- Chátrající objekt oranžerie
- Nedostatečná údržba parku a okolní zeleně – velká finanční zátěž
- Intenzivní kamionová doprava - vysoká hluková a emisní zátěž, nevyhovující stav místních komunikací, pěších zón
- Povodně

HROZBY:

- Stoupající intenzita dopravy – ne realizace odvrácení kamionové dopravy
- Vedení obchvatu skrze zámeckou zahradu
- Nezískání dotačních titulů – nedostatek finanční podpory pro rekonstrukci historických památek
- Chátrání nevyužívaných historických objektů
- Rozšiřování zástavby do krajiny
- Nezájem občanů o dění, kulturu a vzdělávání
- Vandalismus
- Znehodnocení historického centra
- Snižování podílu zeleně v centru obce
- Nedostatek financí pro následnou údržbu

5 Vlastní projekt

5.1 Koncept navrhovaného řešení

Mapová příloha č. 5

Celková idea návrhu vychází ze studie historických pramenů, literatury a mapových podkladů. Nejvíce čerpá z indikační skici stabilního katastru z let 1837–1843 a popisům zahrady klasicistní a romantické podoby za doby Veitchů. Koncepce respektuje současný stav a možný vývoj / oživení centra obce Liběchov, vzniku nového náměstí Václava levého a napojení kuchyňské zahrady na centrum obce a přírodně krajinářský park. Vlastní rekonstrukce by měla pozitivní vliv na kvalitu životního a obytného prostředí. V současné době je prostředí nekultivované a už několik desítek let neudržované. Renovace vodní plochy přispěje ke zlepšení biodiverzity, kuchyňská zahrada, objekt oranžerie k uchování historických památek, rekreaci, reprezentaci a vzdělávání obyvatel.

Vznikne zde nový, veřejnosti přístupný prostor aktivit s historickým původem, podílem kompozičních celků (reprezentativní prostor před hlavním salómem oranžerie, hlavní kuchyňský parter s fontánou, renovovaná vodní plocha, vedlejší parter s pařeništními okny, ovocný sad, vinice a chmelnice). Logicky navázaná komunikační síť na zemědělská pole, vybavení zahrady mobiliářem a dalšími prvky tak, aby respektovaly. Navrhovaný materiál je dřevo. Hlavní vchod do zahrady je od zámku, přes most s plastiky Titánů, zadní vstup od hospodářských budov, jihozápadní, propojující zahradu s polabskou krajinou, současně skládka biologického odpadu, plocha tvořící potenciál místní kompostárny.

5.2 Studie navrhovaného řešení

Mapová příloha č. 6

Prostor před hlavním salómem oranžerie s reliéfem Václava Levého je řešen v čistě krajinářském stylu s průhledem, návazností na park. U vstupu do objektu je polokruhovitý tvar, na kterém jsou sochy bohyně Flory a Pomony na vyvýšených podstavcích, dle studie historické literatury a dobových fotografií. Hlavní (bylinný) parter, půdorysný kříž, se středovou fontánou oválného tvaru se nejvíce odráží od doby klasicismu, vzniku oranžerie. Klasické umění, odkaz řeckého klasického umění antiky, jednoduchost, čisté hladké linie, střídmost v ozdobování, prostá barevnost, krása a vznešenost. Harmonie antického umění, sochy inspirované řeckou mytologií, praktická účelnost a rozum na prvním místě představuje duch klasicismu. Prosté, ale monumentální umění. Navazující renovovaná vodní plocha s průhledem do

zahrady. Před zahradníkovým domkem jsou pařeništní okna napojena na vedlejší (zeleninový) kuchyňský parter, výsadby geometricky uspořádané. Ochranná vegetační clona parku v severo-západní části řešeného území, ovocný sad podsázený květnatou loukou, chmelnice a vinice představují rostliny uchovávající genofond místních krajových odrůd.

Perspektivní zobrazení č.: 1, 2, 3, 4

5.3 Funkce zahrady

REPREZENTATIVNÍ / ESTETICKÁ – Atraktivní cíl návštěvníků hledající estetické zážitky, poučení, inspiraci
 HISTORICKÁ – Odkaz naší bývalé kultury, uchování starých krajových odrůd, druhů rostlin
 KULTURNÍ – Využití prostoru pro společenské akce, pěstování rostlin, zapojení obyvatel do dění
 PSYCHICKÁ / REKREAČNÍ – V zahradě člověk hledá odpočinek, protiváhu
 ZDRAVOTNÍ / HYGIENICKÁ / MIKROKLIMATICKÁ
 NAUČNÁ - Informační systém, zahrada umožňuje vzdělání obyvatel / dětí
 EKONOMICKÁ - Možný prodej rostlin (zásobování místních restaurací)

5.4 Technické detaily

Osazovací plán – stromy: Mapová příloha č. 7

Osazovací plán – hlavní parter: Mapová příloha č. 8

Technické detaily

- Řez provozní cestou mechanicky zpevněného kameniva
- Řez parterovou cestou mechanicky zpevněného kameniva
- Tunel konstrukce pro popínavé rostliny

Technické řešení vegetačních prvků stromového patra spočívá především v rekonstrukci ovocného sadu. Výběr rostlin, léčivých bylin pro řešení hlavního parteru ohraničeného jabloňovými palmety, představuje letní efekt první sezóny. Vedlejší kuchyňský parter s navazujícími pařeništními okny je určený pro pěstování zeleniny, převážně sezónních kultur. Při sestavování osazovacích plánů bylo pracováno s publikacemi: *The complete garden flower book* (Strong, 2003), *RHS Encyclopedia of Perennials* (RICE, 2011).

5.5 Ekonomické zhodnocení

POLOŽKA	POPIS POLOŽKY	MNOŽSTVÍ	M.J.	CENA ZA M.J.	CENA CELKEM
1	PŘÍPRAVA STANOVIŠTĚ				1 364 500,00 Kč
	Odstranění nežádoucích dřevin, probírka porostů (vč. odstranění pařezů, zpracování odstraněného materiálu)	3700	m2	150,00 Kč	555 000,00 Kč
	Odstranění nežádoucích technických materiálů	10	t	950,00 Kč	9 500,00 Kč
	Pokosení ruderálních porostů, rákosin	160000	m2	5,00 Kč	800 000,00 Kč
2	TERÉNNÍ ÚPRAVY				5 132 000,00 Kč
	Rozbor půdy	1	ks	10 000,00 Kč	10 000,00 Kč
	Založení vodní plochy požadovaného tvaru (vč. úpravy dna, odtoku)	2600	m3	1 900,00 Kč	4 940 000,00 Kč
	Plošná úprava terénu s urovnáním povrchu (případně použití kvalitního vyhloubeného materiálu)	5200	m2	35,00 Kč	182 000,00 Kč
3	REKONSTRUKCE / ZALOŽENÍ CEST				4 410 000,00 Kč
	Rekonstrukce povrchu stávajících cest (západní část parku)	2500	m2	500,00 Kč	1 250 000,00 Kč
	Založení cest mechanicky zpevněného kameniva (parkové)	1900	m2	1 200,00 Kč	2 280 000,00 Kč
	Založení cest mechanicky zpevněného kameniva (parterové vč., instalace pásovin)	550	m2	1 600,00 Kč	880 000,00 Kč
4	OŠETŘENÍ DŘEVIN				290 000,00 Kč
	Řez prováděný lezeckou technikou (zdravotní, bezpečnostní, redukční)	45	ks	6 000,00 Kč	270 000,00 Kč
	Řez prováděný lezeckou technikou (výchovný)	20	ks	1 000,00 Kč	20 000,00 Kč
5	VVÝSADBA DŘEVIN: STROMY				284 500,00 Kč
	Výsadba stromů (vč. ukotvení, zamulčování, ošetření)	44	ks	4 500,00 Kč	198 000,00 Kč
	<i>Acer platanoides</i> (obvod kmene 12-14 cm)	4	ks	1 800,00 Kč	7 200,00 Kč
	<i>Alnus glutinosa</i> 'Laciniata' (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	1 750,00 Kč	1 750,00 Kč
	<i>Fraxinus excelsior</i> (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	1 850,00 Kč	1 850,00 Kč
	<i>Juglans regia</i> (obvod kmene 12-14 cm)	3	ks	2 050,00 Kč	6 150,00 Kč
	<i>Padus domestica</i> (obvod kmene 12-14 cm)	8	ks	1 950,00 Kč	15 600,00 Kč
	<i>Malus domestica</i> (obvod kmene 12-14 cm)	6	ks	1 950,00 Kč	11 700,00 Kč
	<i>Morus alba</i> (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	2 000,00 Kč	2 000,00 Kč
	<i>Prunus avium</i> (obvod kmene 12-14 cm)	8	ks	1 950,00 Kč	15 600,00 Kč
	<i>Pyrus communis</i> (obvod kmene 12-14 cm)	6	ks	1 950,00 Kč	11 700,00 Kč
	<i>Quercus robur</i> (obvod kmene 12-14 cm)	3	ks	2 500,00 Kč	7 500,00 Kč
	<i>Salix alba</i> 'Tristis' (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	1 750,00 Kč	1 750,00 Kč
	<i>Tilia cordata</i> (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	1 850,00 Kč	1 850,00 Kč
	<i>Ulmus laevis</i> (obvod kmene 12-14 cm)	1	ks	1 850,00 Kč	1 850,00 Kč

POLOŽKA	POPIS POLOŽKY	MNOŽSTVÍ	M.J.	CENA ZA M.J.	CENA CELKEM
6	ZALOŽENÍ KUCHYŇSKÝCH PARTERŮ				1 586 050,00 Kč
	Příprava půdy (odplevelení, frézování, vláčení, válení)	2800	m2	10,00 Kč	28 000,00 Kč
	Výsadba dřevin (vč. vytyčení, rozmístění, mulčování)	1996	ks	250,00 Kč	499 000,00 Kč
	Výsadba bylin (vč. vytyčení, rozmístění, mulčování)	4645	ks	35,00 Kč	162 575,00 Kč
	Jabloňové palmety (vč. instalace konstrukce, 1/2m)	1200	ks	550,00 Kč	660 000,00 Kč
	Tvarované keře (5/m) výšky 15-20 cm	1275	ks	35,00 Kč	44 625,00 Kč
	Parterové byliny / zelenina (6/m2)	6900	ks	20,00 Kč	138 000,00 Kč
	Vinná réva (vč. instalace konstrukce)	96	ks	350,00 Kč	33 600,00 Kč
	Chmel otáčivý (vč. instalace konstrukce)	45	ks	450,00 Kč	20 250,00 Kč
7	ZALOŽENÍ TRAVNATÝCH / BYLINNÝCH PLOCH				64 880,00 Kč
	Příprava půdy (odplevelení, frézování, vláčení, válení)	3300	m2	8,00 Kč	26 400,00 Kč
	Založení trávníku výsevem včetně utážení na půdě předem připravené (okolí kuchyňských parterů)	1800	m2	10,00 Kč	18 000,00 Kč
	Travní osivo - parkové (25 - 30 g/m ²)	48	kg	110,00 Kč	5 280,00 Kč
	Rekonstrukce trávníku přívsevem včetně utážení na půdě předem připravené (květnatá louka)	1500	m2	8,00 Kč	12 000,00 Kč
	Travní osivo - květnatá louka (10 - 15 g/m ²)	20	kg	160,00 Kč	3 200,00 Kč
8	VYBAVENÍ ZAHRADY				675 660,00 Kč
	Mobiliář - Lavičky (vč. montáže)	12	ks	8 500,00 Kč	102 000,00 Kč
	Mobiliář - Odpadkové koše (vč. montáže)	3	ks	4 500,00 Kč	13 500,00 Kč
	Květináče, Versailles planters	34	ks	6 500,00 Kč	221 000,00 Kč
	Louče + stojany - kov (osvětlení)	16	ks	260,00 Kč	4 160,00 Kč
	Pařeništní okna (2x2,15) dřevěné konstrukce - dub	20	ks	6 000,00 Kč	120 000,00 Kč
	Tunel, dřevěné konstrukce (11 x 3,25 x 3,5 m) - dub	1	ks	55 000,00 Kč	55 000,00 Kč
	Fontána (vč. instalace čerpadla)	1	ks	160 000,00 Kč	160 000,00 Kč

Cena celkem bez 21% DPH

13 807 590,00 Kč

Cena celkem s 21% DPH

16 707 183,90 Kč

6 Diskuze

Problém obce Liběchov představuje především hustá kamionová doprava, vysoká emisní a hluková zátěž, technické prvky potlačují historickou architekturu, památky a přírodní hodnoty obce. Nutno odvrácení hlavní komunikace a vytvoření nového konceptu historického jádra obce na náměstí Václava Levého, které současně tvoří parkoviště a křižovatka. Komplex hospodářských budov v hlavním průčelí zámku byl roku 1976 zbořen, tento prostor se vybíjí k novému, modernímu pojetí a následnému napojení a zpřístupnění prostoru před oranžerií. Genius loci klasicistní zámecké zahrady, point de vue, legendární hora Říp na horizontu byl zničen vybudováním železnice v letech 1870 – 1873 skrze zahradu. Oblast okolí oranžerie je ponechána několik desítek let bez zásahu lidské činnosti, tato část zahrady ukrývá skrze vysoké porosty rákosin a náletové vegetace bývalý empírový skleník, střední salón s reliéfem od Václava levého. Jedná se o historický objekt významné umělecké hodnoty.

Mapa prvního vojenského mapování z let 1764 - 1768 zachycuje objekt v místech dnešní oranžerie. Stavba patrně existovala již před rokem 1826, kdy je v literárních pramenech zmíněna poprvé, měla ale jednodušší podobu. K přestavbě došlo v 1/3 19. století, reliéf puttů na tympanonu nové zámecké oranžerie vznikl pravděpodobně v roce 1846. Druhé vojenské mapování z let 1836 – 1852 zachycuje vodní plochu, štěpnici a vedení hlavní cesty od zámku přes most k objektu oranžerie. Mapa stabilního katastru z let 1837–1843 zachycuje také kuchyňskou zahradu, zemědělská pole v severo-západní části zámecké zahrady. Tento stav se nejvíce odráží od vlastního návrhu. Bylinkářská a zelinářská pole byla uspořádaná do pravidelných obrazců, doplněna cesty a drobnými prvky (mobiilář, fontána, tunel, pařeništní okna). Plan des Schlossparkes zu Liboch z roku 1873 ukazuje zrušení vodní plochy, v kuchyňské zahradě jsou dva kruhové tvary, patrně se mohlo jednat o vodní prvky. Letecké snímky do roku 1954 zachycuje využívání prostoru pro zemědělské účely, patrná je také výsadba ovocných dřevin. Sochy bohyně Flory a Pomony stejně jako pařeništní okna při západní straně oranžerie lze zachytit na dobových fotografiích. Mapa územního plánu města Liběchov z roku 2004 ukazuje návrh na renovaci vodní plochy v severo-západní části zahrady.

Zámecký areál, i přes velkou ztrátu renesančního poplužního dvora dodnes tvoří zajímavý konglomerát zámeckých obytných i hospodářských objektů vysoké kvality, dokumentující rozsah šlechtického hospodářství (sýpka, konírna, panský mlýn, panský pivovar, hospodářský dvůr, zahrada s oranžerií). Přes postupnou devastaci se dosud tento rozvrh zachoval a spolu s dalšími památkami tvoří neobyčejné bohatství – i když bohužel málo využívané – Liběchova. (Zahradník a kol., 2003)

Úprava zahrady prošla několika koncepčními změnami, takže dnešní stav je v podstatě výsledkem moderní představy o podobě historické zahrady. Lze souhlasit s dnešní úpravou zahrady i rozmístěním soch, i když toto rozmístění neodpovídá dobovým zvyklostem, ale nepochybně je podmíněně, na dožítí.

Patrně nejvhodnější by bylo použít zachovalého plánu Liběchovské zahrady k alespoň částečné rekonstrukci zde zachyceného stavu, která zdá se nejvíce odpovídá romantické podobě, jakou zámek získal za Veitichů. (Zahradník a kol, 2003)

Vlastní návrh navazuje na současnou, volně řešenou úpravu zahrady, která zdá se je nejbližší romantické podobě, kterou zahrada získala za doby Antonína Veitha (1833 – 1854), kdy na zámku v Liběchově vytvořil „Hnízdo romantické doby, českého národního obrození“ centra vzdělanosti a kultury, k čemuž komponoval i zahradu. Václav Levý, jehož díla najdeme v zámecké zahradě spolu s reliéfem puttů na tympanonu oranžerie a dalšími sochařskými díly vytesanými v pískovcových skalách Liběchova a blízkého okolí, vnesly do krajiny ducha romantismu a nezaměnitelnou atmosféru. Roku 1833 se při zámku nacházel velký ovocný sad, kuchyňská a okrasná zahrada se skleníkem, louky a chmelnice. Charakteristická pro období počátku 19. století je změna zahrady, jenž je více využívána k hospodářským účelům. Okolí zahrady, volně přecházelo v hospodářskou krajinu, bylo udržováno jako okrasná farma podle anglických vzorů. Jako další příklad rekonstrukce „Znovuzrození zámecké oranžerie“ bych ráda uvedla stavbu v Raduni u Opavy, která byla ještě před třemi desetiletími odsouzená taktéž k zániku. V roce 2004 proběhlo slavnostní otevření obnovené oranžerie s květnatou zahradou, dokončení této zcela mimořádné akce se stalo vrcholem návštěvnické sezóny. Nadále zde pokračují obnovy zámeckého areálu a revitalizace přírodně-krajinářského parku. Zámeckému areálu se tak navrací krása původního malebného panského sídla. Obnova oranžerie a květnaté zahrady, byla tak prvním krokem na cestě k ucelené podobě unikátního souboru, a i přes komplikovaný vývoj a desetiletí špatné správy náleží park svými kompozičními a dendrologickými kvalitami k nejvýznamnějším přírodně-krajinářským areálům Moravskoslezského kraje.

Štainochr (2000), píše o procesu degradace zámecké zahrady: Zámecká zahrada, uvažujeme-li prozatím pouze rostlinstvo, je kulturní, lidskou rukou tvořená formace umělého společenstva z určitého bylinného, keřového a stromového fondu, tuzemského i cizokrajného. Toto umělé společenstvo je nutno intenzivně a pravidelně pěstovat, vzdělávat. Jakmile totiž péče poleví, umělé zahradní společenstvo vzápětí postihne spontánní sukcese, tj. návrat přirozeného společenstva, v určitých zákonitých stádiích. Proces sukcese přirozeného společenstva ovšem komplikuje stávající umělé společenstvo a zpravidla i invaze ruderálních, tj. rumištních společenstev. Například na zanedbaných světlinách v zahradě se vyvine během jednoho desetiletí přirozené společenstvo do stadia zapojeného mladého lesa. V dalších desetiletích se společenstvo vzájemně tříbí a vyspívá. Po padesáti letech přirozené společenstvo zcela dominuje nad společenstvem umělým. Valná většina stromů, keřů, bylin, které lze dnes spatřit v liběchovské zahradě, pochází z období sukcese přirozených společenstev počínající v sedmdesátých letech 19. století. Porosty reprezentuje dominující společenstvo jilmových doubrav (Querco-Ulmetum), provázené ruderálními společenstvy a několika jedinci historických umělých, zahradních společenstev. V náhodných polohách lze většinou spatřit porosty nepěstěného habitu, porosty poškozené z rozmanitých

přirozených i vnějších příčin, porosty nemocné. Květnaté lučiny v zahradních světlínách se udržovaly jako hospodářské louky jednosečné, tj. sečené pouze jednou v roce po odkvětu a oplození, a poté regulovaně vypásané. Na jednosečných lukách mohly dorůst jarní i letní byliny v dospělé kvetoucí a plodné jedince, ve velmi pestré druhové skladbě. Pastva zásadně ovlivňovala skladbu porostu, omezovala totiž konkurenci travin, které by dominovaly nad kvetoucími bylinami. Zásadní význam mělo i regulované sešlapování, dusání a hnojení trusem ovcí, skotu, eventuálně vysoké zvěře. Sečení i pastva decimovaly také plevelné nálety křovin a stromů. Jestliže se lučiny vypásaly intensivně, tj. celoročně, stáda decimovala dvouděložné kvetoucí byliny, intensivní pastva zabránila bylinám ve vývoji. Dominovaly tedy traviny. Rovněž intensivní pastva musela být regulována, aby nedošlo i ke zničení rozmnožovacích orgánů travin. Regulovanou intensivní pastvou s intensivním hnojením a intensivním dusáním vznikl příslovečný anglický trávník (dnes lze pravý anglický trávník nákladně pěstovat intensivním strojním sečením, intensivním umělým hnojením a intensivním válcováním). Sukcese ve stádiu zapojeného lesa zcela likviduje zahradní květnaté lučiny i zahradní anglický trávník. Pod keře a stromy se totiž navracejí specifická společenstva stínomilných bylin.

Z hlediska budoucího rozvoje a managementu by bylo vhodné vypracovat plán péče pro zámecký areál a jeho okolí v návaznosti na krajinu a urbánní prostředí. Propojení zahrady s okolními zemědělskými plochami, které historicky tvořily součást šlechtického panství, protože nyní je kontakt s okolními plochy přerušen. Nastavení takových managementů údržby a hospodaření, které by mohlo zajistit dostatečnou míru zemědělské produkce a zároveň podporovat ekosystémové služby. Nástrojem pro takovéto plánování krajinného prostoru může být krajinný plán, podklad pro management území, zahrnující návrh opatření, který je doplněn plánem péče o krajinu včetně zabezpečení finančních zdrojů. Doplnuje tak stávající plánovací systém s cílem podpořit komplexní přístup k obecné ochraně krajiny a péči o ni.

Hendrych (2005), plány péče a ochrany kulturní krajiny: *Účinná péče a ochrana kulturní krajiny vyžaduje zpracování podrobného plánu, který se ideálně stává součástí územně plánovací dokumentace. Je ovšem možné si představit krajinný plán, postavený na úrovni územního plánu. Jeho nepostradatelnou součástí je především rozbor přírodních a kulturně historických charakteristik území. Popisuje danosti a vývoj krajiny, hlavní vývojové etapy případných krajinných úprav, identifikuje přírodní, kulturně historické a estetické hodnoty území, památkově cenné prvky, stopy a historické souvislosti. Nedílnou součástí krajinného plánu je i prostorová analýza území včetně současného stavu, popis základního prostorového členění - vizuálně vnímatelných prostor. Identifikace kompozičních vazeb a souvislostí k důležitým místům krajiny a identifikace historických krajinářsko - estetických hodnot krajiny, vizuálně vnímatelných historických krajinných prostor a jejich kulturně historických hodnot.*

7 Závěr

Cílem této práce bylo zhodnotit současný stav a zpracovat analýzy modelového území kulturní krajiny Liběchovska. Vybrané území, zásobní část zámecké zahrady byla analyzována na základě širších vztahů, historických podkladů, přírodních podmínek a podrobného terénního průzkumu. Současné skutečnosti byly zaneseny do digitální mapy v programu Auto Cad. Na základě analýzy byla vypracovaná ideová studie, návrh na revitalizaci kuchyňské zahrady Liběchov. Vytvořen byl koncept území, situace, vizualizace, osazovací plán, vybrané technické detaily a orientační ekonomické zhodnocení sadových úprav.

Závěrem, Liběchovsko představuje unikátní soubor kulturních a přírodních hodnot se silným potenciálem stát se do budoucna plně využitou, turisticky, rekreačně a naučně vyhledávanou oblastí na vysoké estetické úrovni, založené na jejím historickém vývoji. Vybraná oblast k revitalizaci je již několik desítek let nevyužívaná a ponechána bez zásahu lidské činnosti. Vysoký potenciál pro její rekonstrukci představuje především její historický původ a lokalizace, možné napojení na centrum obce a zpřístupnění prostoru před objektem oranžerie. V zahradě by bylo možné se seznámit s velkým množstvím neobvyklých a zajímavých exemplářů rostlin, našich i zahraničních, stop naší bývalé kultury, kterými se lze učit, inspirovat nebo zde jen hledat odpočinek.

8 Seznam použité literatury

- ANDĚL, L., A KOL. (1984). Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III - Severní Čechy. Svoboda. Praha. 661 s. ISBN: 2508984
- CHATSWORTH'S GARDEN (neznámé datum). Education at Chatsworth. Chatsworth.org. 1-18 s.
- ČERNÁ, M., (1964). Václav Levý. Státní nakladatelství krásné literatury a umění. Praha. 125 s.
- HENDRYCH, J. (2005). Tvorba krajiny a zahrad: Historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny, jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana. ČVUT. Praha. 199 s. ISBN: 8001031632
- HIEKE, K. (1984). České zámecké parky a jejich dřeviny. 1. vydání. SZN. Praha. 459 s.
- HURÝCH, V., SVOBODA, S., MICHÁLKOVÁ, R., STEJSKALOVÁ, J. (2011). Tvorba zeleně – sadovnictví, krajinářství. Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola Mělník. Mělník. 263 s. ISBN: 9788078204
- JANÁČEK, J., MAREK, V., DULÍK, S., KÁRNÍK, J., PRÁŠIL, P. (2016). Liběchovsko na starých pohlednicích. Baron. Hostivice. 132 s. ISBN: 9788088121091
- KALUSOK, M. (2004) Zahradní architektura. Computer Press. Brno. ISBN: 8025102874
- KATRINETORP LANDERI. (3/2016). Katrinetorp Landeri. Malmö stad. Fastighetskontoret. Malmö. 040467166. 2-4 s.
- KILIÁN, J. (2016). Dějiny Liběchova. 2. vydání. Město Liběchov. Liběchov. 238 s. ISBN: 9788088121138
- KOHOUT, K. (1959). Zakládání a udržování ovocných sadů. ČSAV. Praha. 471 s. ISBN: 15250
- KOLAŘÍK, J., A KOL. (2013). Oceňování dřevin rostoucích mimo les. 2. vydání. AOPK ČR. Praha. 113 s. ISBN: 9788087457825
- KUČA, K. (1998). Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 3. Kolín-Miro. Libri. Praha. 952 s. ISBN:808598315X
- LIBĚCHOVSKÝ, J. (1901). Liběchov, jeho památnosti a malebné výlety po okolí. Autor. Josef Šolc na Kladně. 21 s.
- NEUHÄUSLOVÁ, Z., BLAŽKOVÁ D., GRULICH, V., HUSOVÁ, M., CHYTRÝ, M., JENÍK, J., JIRÁSEK, J., KOLBEK, J., KROPÁČ, Z., LOŽEK, V., MORAVCE, J., PRACH, K., RYBNÍČEK, K., RYBNÍČKOVÁ, E., SÁDLO, J. (1998). Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Academia. Praha. 341 s. ISBN: 8020006877
- NORBERG-SCHULZ, CH. (1991). Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture. Rizzoli. England. 216 p. ISBN: 0847802876
- PACÁKOVÁ – HOŠŤÁKOVÁ, B., PETRŮ, J., RIEDL, D., SVOBODA, A. M. (2004). Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri. Praha. 526 s. ISBN: 8072772791
- RICE, G. (2011). RHS Encyclopedia of Perennials. A Dorling Kindersley Book. London. 496 p. ISBN: 9781405334310
- RICKER J., (10/2013). Die Wiedergeburt historischer Küchengärten. Monumente magazin für Denkmalkultur in Deutschland. Deutsche Stiftung Denkmalschutz. Potsdam. 1-9 s.
- SHELLEY, A. (12/1995). Historical Study: Painswick Rococo Garden. Theoretical Review of Landscape Architecture. LA 10. 2-12 s.
- ŠTAINOCHR, V. (2000). Zámecké zahrady v Liběchově. Nepublikovaný text. 9 s.
- STRONG, G. (2003). The complete garden flower book. Murdoch. Australia. 799 p. ISBN: 1853919896
- VACEK, O., a kol. (2014) Tvorba krajiny. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 181 s. ISBN: 9788021324626
- WAGNER, B. (1989). Sadovnická tvorba I. SZN. Praha. 335 s. ISBN: 8020900314
- ZÁMEK LIBĚCHOV (1975-80). Brožura pro potřeby Náprskova muzea. Národní muzeum v Praze. Praha. 1-63 s.
- ZAHRADNÍK, P., VLČEK, P. (2003). Zámek Liběchov – VI Zahrada, Stavebně historický průzkum. Praha.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

- AOPK ČR, Chráněné krajinné oblasti ČR [online]. 2015 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/publikacni-cinnost/publikace/chanene-krajinne-oblasti-ceske-republiky/>>
- BYLINKOVÁ ZAHRADA VALTICE, O vzniku zahrady [online]. 2017 [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <<http://bylinkovazahradavaltice.cz/historie/>>
- CHATSWORTH, History of the garden. [online]. 2017 [cit. 2017-09-19]. Dostupné z: <<https://www.chatsworth.org/garden/history-of-the-garden/>>
- JANÁČEK, J., Umělecký mlýn Liběchov, Stručné dějiny Liběchova [online]. 2017 [cit. 2017-24-11]. Dostupné z: <<http://umeleckymlyn.libechov.cz/index.php?nid=15881&lid=cs&oid=5528191>>
- KOLAŘÍK, J., A KOL. Arboristické standardy. [online] 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <<http://standardy.nature.cz/seznam-standardu/>>
- LIBĚCHOV, oficiální stránky města Liběchov [online]. 2018 [cit. 2018-01-06]. Dostupné z: <<http://www.libechov.cz/>>
- MŽP ČR, Evropská úmluva o krajině [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva>

- MŽP ČR, Národní parky a Chráněné krajinné oblasti v ČR [online]. 2010 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <[https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4E410FBF45C7B47CC125781D0048DD5B/\\$file/ATTKWA5K.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4E410FBF45C7B47CC125781D0048DD5B/$file/ATTKWA5K.pdf)>
- MŽP ČR, Platná legislativa [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <<https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf>>
- NPÚ, Mezinárodní dokumenty [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty>>
- PAINSWICK ROCOCO GARDEN, About Us [online]. 2017 [cit. 2017-09-19]. Dostupné z: <<http://www.rococogarden.org.uk/Plan-Your-Visit/About-Us>>
- SWEDISH SOCIETY OF PUBLIC PARKS AND GARDENS, katrinetorp [online]. 2016 [cit. 2017-09-19]. Dostupné z: <<http://www.swedishgardens.se/portfolio-items/park-2/>>

9 Seznam obrázků, grafů a tabulek

OBRÁZKY:

Obr. 1: Formální Egypťská zahrada (Zdroj: Hurych a kol., 2011)	8
Obr. 2: Čínská zahrada (Zdroj: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory , 2017)	9
Obr. 3: Vyobrazení zahrady ve vile Livie v Primaportě, stěny nabízí pohled na rázovitou rajskou zahradu (Zdroj: Kalusok, 2004)	10
Obr. 4: Plánek kláštera St. Galen, znázorňujících také ovocnou zahradu a hřbitov, zelinářskou zahradu a lékárnickou (Zdroj: Hurych a kol., 2011)	10
Obr. 5: Renesanční zahrada, La villa d'Este v Tivoli (Zdroj: Hurych a kol., 2011)	11
Obr. 6: Celkový plán parku ve Versailles od Le Notre, Vpravo dole kuchyňská zahrada s fontánou uprostřed (Zdroj: Hurych a kol., 2011)	12
Obr. 7: Celkový plán parku Veltrusy z roku 1820, Vlevo nahoře od zámku kuchyňská zahrada a ovocný sad přiléhající k hospodářským budovám (Zdroj: http://www.guffoo.cz/veltrusy , 2017)	12
Obr. 8: Palmový dům v zámeckém parku Laeken, Brusel (Zdroj: Kalusok, 2004)	13
Obr. 9: Bylinková zahrada ve Valticích (Zdroj: Bylinková zahrada Valtice, 2017)	14
Obr. 10 a,b: Kuchyňská zahrada Fürst-Pückler-Park (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	14
Obr. 11: Ananasovna Fürst-Pückler-Park (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	14
Obr. 12: Veitshöchheimer, zámecká kuchyňská zahrada (Zdroj: Ricker, 2013)	15
Obr. 13 a,b: Chatsworth house, kuchyňská zahrada a skleníky (Zdroj: Chatsworth, 2017)	15
Obr. 14 a,b: Painswick rococo garden, obraz Thomas Robins the Elder, 1748 (zdroj: Painswick rococo garden, 2017)	16
Obr. 15: Katrinetorp, kuchyňská zahrada (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	16
Obr. 16 a,b: Katrinetorp, kuchyňská zahrada (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	16
Obr. 17: Pohled od Liběchovského kostelíčka 1940 (Zdroj: Janáček, 2016)	19
Obr. 18: Letecká fotografie Liběchova, vyznačena oblast kuchyňské zámecké zahrady. Z jihu přiléhající hospodářské budovy, východně zámecká zahrada (zdroj: http://www.flyfoto.cz/2014/01/libechov , 2018)	20
Obr. 19: Pohled na Liběchovský zámek z jižní části parku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	21
Obr. 20: Střední salón zámecké oranžerie, letní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	21
Obr. 21: Průhled na objekt oranžerie ze západní cesty zámecké zahrady (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	21
Obr. 22: Střední salón zámecké oranžerie, zimní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	21
Obr. 23: Západní předsíň zámecké oranžerie, letní pohled (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	22
Obr. 24: Reliéf západní předsíně (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	22
Obr. 25: Západní předsíň, nahoře pokoj pomocníka (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	22

Obr. 26: Rekonstruovaná východní předsíň zámecké oranžerie (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017) ..	23
Obr. 27: Stav porostů před oranžerií v období vegetace (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	23
Obr. 28: Prameniště v místech bývalé vodní tůně (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	23
Obr. 29: Pozůstatky ovocného sadu, západní část parku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	24
Obr. 30: Pozůstatky sušárny ovoce (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	24
Obr. 31: Obr. 39: Vojenský bunkr (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	24
Obr. 32: Sluneční brána, východní kamenná zeď (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	24
Obr. 33: Socha bohyně Flory (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	25
Obr. 34: Socha bohyně Pomony (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	25
Obr. 35: Sochy antických Titánů, u grroty na mostě přes Liběchovku (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	26
Obr. 36: Brocenská brána, vedle východní předsíně zámecké oranžerie (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	26
Obr. 37: Klasicistní portál hospodářských budov (Zdroj: Vlastní fotodokumentace, 2017)	26
Obr. 38: Střední salón zámecké oranžerie, reliéfe puttů od Václava Levého (Zdroj: Soukromý archiv J. Janáčka)	27
Obr. 39: Nástěnná malba s Motivem Mojžišových vyslanců do země zaslíbené ve vinných sklepech v Liběchově (Zdroj: Janáček a kol., 2016)	32
Obr. 40: Nejstarší veduta Liběchova z roku 1802 od Antonína Pucherny (Zdroj: Liběchov, 2018)	32
Obr. 41: Veduta Josefa Navrátila, kolem roku 1840. Liběchov od jihu (Zdroj: Zámek Liběchov, 1975-80) ..	32
Obr. 42: Veduta Liběchova z první poloviny 19. století, Josef Linder (Zdroj: Liběchov, 2018)	32
Obr. 43: Skleníky v zámecké zahradě Liběchov, vpravo rok 1908 (Zdroj: Janáček a kol. 2016, Čondl, 1930)	33
Obr. 44: Historická analýza zámecké oranžerie (Zdroj: Zahradník a kol., 2003)	34
Obr. 45 a,b: Zámecká oranžerie (Zdroj: Soukromý archiv J. Janáčka)	34
Obr. 46: Zámecká oranžerie se sochou bohyně Flory na vyvýšeném podstavci (Zdroj: Zahradník a kol., 2003)	36
Obr. 47 a,b: Detail zámecké oranžerie, vodopád v zahradě, rok 1911 (Zdroj: Janáček a kol., 2016)	36
Obr. 48: Liběchovský zámek, ¼ 19. století (Zdroj: Hieike, 1984)	36

TABULKY:

Tabulka 1: Ochrana přírody Liběchova a okolí (Zdroj: drusop.nature.cz, 2018)	18
Tabulka 2: Kulturní památky Liběchova (Zdroj: pamatkovykatalog.cz, 2018)	19
Tabulka 3: Seznam dotčených parcel (Zdroj: nahlizeniidokn.cuzk.cz, 2018)	28
Tabulka 4: Inventarizace stromů (Zdroj: Vlastní zpracování, 2018)	46
Tabulka 5: Inventarizace skupin stromů a keřů (Zdroj: Vlastní zpracování, 2018)	47

MAPY:

Mapa 1: Výřez z Územního plánu obce Liběchov, funkční využití 2004.....	28
Mapa 2: Müllerova mapa Čech z roku 1720, Liběchov v době vrcholného baroka (Zdroj: https://mapy.vugtk.cz/mapserver/index.html , 2018)	37
Mapa 3: I. Vojenské mapování - Josefské (1764 - 1768 a 1780 – 1783), zachycuje barokní krajinu Liběchova na samém sklonku raného novověku (Zdroj: http://oldmaps.geolab.cz , 2018)	37
Mapa 4: II. Vojenské mapování – Františkovo (1836 – 1852) zachycuje nástup industrializace a zavádění intenzivních forem zemědělství (Zdroj: http://oldmaps.geolab.cz , 2018)	37
Mapa 5: III. Vojenské mapování (Františko - Josefské) z let 1877-1880, Liběchov v období vrcholící industrializace (Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html , 2018).....	37
Mapa 6: Mapa stabilního katastru z let 1837–1843, Liběchov před prahem průmyslové revoluce (Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html , 2018)	38
Mapa 7: Plan des Schlossparkes zu Liboch z roku 1873, Zámecká zahrada po vybudování železnice rakouské severozápadní dráhy (zdroj: Zahradník a kol., 2003)	39
Mapa 8: I. Letecké snímkování z let 1938, Liběchov na konci období I. republiky (Zdroj: http://lms.cuzk.cz/lms , 2018).....	40
Mapa 9: Letecké snímkování z let 1954 (Zdroj: http://kontaminace.cenia.cz , 2018)	40
Mapa 10: Topografická mapa z let 1961 (Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html , 2018)	40
Mapa 11: Letecké snímkování z let 2003. Liběchov po povodních v roce 2002 (Zdroj: https://mapy.cz/letecka-2003 , 2018).....	40
Mapa 12: Klimatické oblasti ČR 1901-2000 (Zdroj: https://geoportal.gov.cz/web/guest/map , 2018)	41
Mapa 13: Biogeografie zámecké zahrady Liběchov (zdroj: http://mapy.nature.cz , 2018)	41
Mapa 14: Geomorfologické okrsky Liběchova (zdroj: http://mapy.nature.cz 2018)	42
Mapa 15: Geologická mapa Liběchova (Zdroj: http://geology.cz , 2018)	42
Mapa 16: Půdní mapa zahrady Liběchov (Zdroj: https://geoportal.gov.cz/web/guest/map , 2018)	42
Mapa 17: Záplavová území (Zdroj: https://geoportal.gov.cz/web/guest/map , 2018)	43
Mapa 18: Mapa potenciální přirozené vegetace Liběchova (zdroj: http://mapy.nature.cz , 2018)	43
Mapa 19: Mapa ÚSES dle ZÚR SK 2011 (Zdroj: https://gis.kr-stredocesky.cz/js/ozp_opk , 2018)	44

10 Seznam příloh

MAPOVÉ PŘÍLOHY

1. Širší vztahy
2. Historické jádro obce
3. Současný stav
4. Dendrologický průzkum
5. Koncept navrhovaného řešení
6. Situace navrhovaného řešení
7. Osazovací plán – stromy
8. Osazovací plán – hlavní parter

PERSPEKTIVNÍ ZOBRAZENÍ

1. Prostor před oranžerií
2. Průhled do zahrady
3. Hlavní parter
4. Fontána

TECHNICKÉ DETAILY

1. Řez provozní cestou mechanicky zpevněného kameniva
2. Řez parterovou cestou mechanicky zpevněného kameniva
3. Tunel konstrukce pro popínavé rostliny